Manažment podnikania a vecí verejných 1/2021 (XVI. ročník)

Editorial

Vážení čitatelia,

opäť Vám prinášame viaceré recenzované vedecké príspevky a state z rôznych oblastí.

Významná slovenská odborníčka na medzinárodné finančné vzťahy Eva Jančíková vo svojom príspevku popisuje zakázané nekalé praktiky, ktoré narúšajú systém správneho fungovania vnútorného trhu Európskej únie a poukazuje na novú slovenskú právnu úpravu o neprimeraných podmienkach v obchode.

V súčasnosti sme svedkami pandémie COVID-19, ktorá ohrozuje zdravie a životy ľudí nielen na Slovensku, ale aj vo svete. O poskytovaní štátnej pomoci v čase pandémie COVID-19 píše mladý začínajúci autor Peter Nováček.

Do popredia sa dostáva nový model ekonomiky a tou je cirkulárna alebo obehová ekonomika. Ján Stanek sa vo svojom príspevku zaoberá témou cirkulárnej ekonomiky a uvádza viaceré významné dopady procesu transformácie na obehové hospodárstvo.

Slovenská republika sa stala členským štátom Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD) v roku 2000. Práve v minulom roku uplynulo 20 rokov, odkedy Slovenská republika rozvíja spoluprácu s touto významnou medzinárodnou organizáciou združujúcu vyspelé štáty sveta. Silvia Matúšová v príspevku objasňuje význam členstva Slovenskej republiky v OECD.

K aktuálnej téme rozvoja hospodárskych vzťahov medzi Európskou úniou a Čínou sa venuje v príspevku Lucia Paškrtová.

V tom čísle zverejňujeme aj recenziu Kristofa Ziliziho na vedecké publikáciu Hospodárstvo južného Slovenska v období normalizácie, ktorej autorom je Zsolt Horbulák.

V Bratislave 30.1.2021

Peter Čiernik
predseda Slovenskej akadémie manažmentu

ISSN 2453-8167 (online)

Obsah

Správne fungovanie vnútorného trhu EÚ a ochrana spotrebiteľa

Eva Jančíková **3**

Poskytovanie štátnej pomoci v súvislosti s ochorením Covid- 19 na Slovensku

Peter Nováček **17**

Cirkulárna ekonomika verzus obehové hospodárstvo

Ján Stanek **35**

Prínos OECD pre rozvoj slovenskej republiky

Silvia Matúšová **44**

Hospodárske partnerstvo medzi Európskou úniou a Čínou

Lucia Paškrtová **59**

Recenzia

Ing. Horbulák Zsolt: Dél-Szlovákia gazdasága a normalizációs időszakban (1969–1989) [Hospodárstvo južného Slovenska v období normalizácie (1969-1989)]

Kristof Zilizi **73**

SPRÁVNE FUNGOVANIE VNÚTORNÉHO TRHU EÚ A OCHRANA SPOTREBITEĽA

A FULLY FUNCTIONING SINGLE MARKET AND CONSUMER PROTECTION

Eva Jančíková

Abstrakt

Koordinácia súvisiaca s formovaním vnútorného trhu v rámci európskeho hospodárskeho priestoru si vyžaduje súčinnosť členských štátov Európskej únie. Povinnosťou členských štátov na základe článku 4 (3) Zmluvy o Európskej únii je, aby vyjadrovali vysoký stupeň lojality voči úlohám a cieľom, ako aj opatreniam prijímaným na úrovni Európskej únie. Aj napriek snahám dosahovať uspokojivé výsledky v rámci prehlbujúceho sa procesu európskej ekonomickej integrácie, v praxi sa stretávame s neželanými javmi, ako sú zakázané nekalé praktiky, ktoré znižujú dôveryhodnosť Európskej únie. Príspevok je zameraný na analýzu aktuálnych problémov súvisiacich s nekalými praktikami, ktoré negatívne vplývajú na správne fungovanie vnútorného trhu Európskej únie. Analýza a interpretácia získaných výsledkov dokazujú, že je nevyhnutné neustále klásť dôraz na právnu reguláciu a na správne uplatňovanie práva Európskej únie vo všetkých členských štátoch Európskej únie.

Kľúčové slová: *smernica, spotrebiteľ, nekalé praktiky, vnútorný trh*

Abstract

Coordination related to the formation of the internal market within the European Economic Area requires the cooperation of the Member States of the European Union. The Member States, under Article 4 (3) of the Treaty on European Union, are obliged to express a high degree of loyalty to the tasks and objectives as well as to the measures taken at European Union level. Despite the efforts to achieve satisfactory results in the context of the deepening process of European economic integration, in practice we encounter undesirable phenomena, such as prohibited unfair practices, which undermine the credibility of the European Union. The paper focuses on the analysis of current problems related to unfair practices that negatively affect the proper functioning of the internal market of the European Union. The analysis and interpretation of the obtained results prove that it is necessary to constantly place emphasis on legal regulation and on the correct application of European Union law in all EU Member States.

Key words: *directive, consumer, unfair practices, internal market*

JEL Classification: F 15, M11

Úvod

Európska únia (predtým Európske Spoločenstvá) za svoj najväčší úspech považuje vytvorenie vnútorného trhu. Od založenia Európskeho spoločenstva pre uhlie a oceľ (1952) kládli

európski lídri dôraz na odstraňovanie prekážok obchodu.[1] Cieľom zmluvy, ako sa uvádza v článku 2, bolo prispievať k hospodárskemu rozvoju, zamestnanosti a zvýšeniu životnej úrovne pomocou spoločného trhu uhlia a ocele. Dnes už sformované medzinárodné spoločenstvo štátov európskeho kontinentu považuje vytvorenie vnútorného trhu za samozrejmosť, avšak nemožno povedať, že by jeho fungovanie bolo bezproblémové. Vnútorný trh Európskej únie, ktorý zahŕňa voľný pohyb tovaru, osôb, služieb a kapitálu, je jadrom európskej spolupráce a integrácie. Zmluva o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ) zakazuje členským štátom a v niektorých prípadoch súkromným organizáciám zavádzať opatrenia, ktoré bránia voľnému pohybu.[2]

Rastúce tempo globalizácie vo svetovom hospodárstve prinieslo významné zmeny a nové výzvy pre národné ekonomiky na celom svete.[3] Práve globalizácia a internacionalizácia urýchľujú aj proces európskej ekonomickej integrácie. V záujme správneho fungovania vnútorného trhu prijímajú inštitúcie Európskej únie sekundárne právne predpisy, ktoré sú členské štáty povinné rešpektovať a smernice musia transponovať v požadovanom čase do vnútroštátnych právnych predpisov. Smernica je záväzná vzhľadom na cieľ, ktorý sa má dosiahnuť. Na dosiahnutie tohto cieľa používajú členské štáty vlastné prostriedky.[4] V nadväznosti na uvedené, poukazujeme na skutočnosť, že článok 291 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ) zakotvuje povinnosť členským štátom EÚ prijať všetky opatrenia vnútroštátneho práva na vykonanie právnych záväzných aktov Európskej únie, medzi ktoré patria aj smernice. V prípade, ak by členský štát netransponoval smernicu v súlade s očakávanými požiadavkami, vystavuje sa členský štát EÚ nebezpečenstvu začatia konania podľa článku 258 ZFEÚ pre nesplnenie povinností ustanovených v základných zmluvách.

V danej súvislosti môže byť vec predložená aj Súdnemu dvoru EÚ a ten rozhodne o nesplnení povinnosti. Následne je členský štát EÚ povinný zaviesť potrebné opatrenia, aby vyhovel takémuto rozsudku Súdneho dvora EÚ. Európska únia očakáva, že vysokou úrovňou konvergencie, ktorá sa dosiahne aproximáciou vnútroštátnych právnych predpisov prostredníctvom smerníc budú vytvorené podmienky pre správne fungovanie vnútorného trhu EÚ, čo patrí medzi prioritné ciele Európskej únie. Rozšírenie Európskej únie o nové členské štáty v roku 2004 vytvorilo väčšie možnosti slobody pohybu tovaru. Aj pri slobode výmeny

[1] Zmluva o založení Európskeho spoločenstva pre uhlie a oceľ. Podpísaná: 18. apríla 1951.Účinná od: 23. júla 1952. Platnosť skončila: 23. júla 2002.

[2] HIRSCH BALLIN E., ĆERIMOVIĆ E., DIJSTELBLOEM H., SEGERS, M. (2020) Variation and the Internal Market. In: European Variations as a Key to Cooperation. Research for Policy (Studies by the Netherlands Council for Government Policy). Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-32893-1_5.

[3] NOVÁČKOVÁ, D., SAXUNOVÁ, D., STRÁŽOVSKÁ Ľ. (2016). Global investment projects implemented in public interest in Slovakia, Proceedings of Globalization and its socio-economic consequences: international scientific conference [16th], ISBN 978-80-8154-191-9. 5.- 6. október 2016. Rajecké Teplice, Slovakia, 1521-1529

[4] MILOŠOVIČOVÁ, P. et al. (2017). Medzinárodné ekonomické právo. Wolters Kluwer. Praha ISBN 978-80-7552-530-7 s.23.

tovaru musia platiť určité pravidlá a je povinnosťou členských štátov EÚ ich rešpektovať v plnom rozsahu. V roku 2019 bola prijatá smernica o lepšom presadzovaní predpisov EÚ

v oblasti ochrany spotrebiteľa v členských štátoch EÚ.[5] Sekundárny právny akt bol prijatý v nadväznosti na kritiku dvojakej kvality potravín a iných tovarov, ktoré boli dovážané do nových členských štátov EÚ. Príspevok v kontexte širších súvislostí analyzuje proces modernizácie predpisov Európskej únie zameraných na rovnakú kvalitu potravín a iných tovarov, ktoré sa majú predávať na vnútornom trhu Európskej únie.

Cieľ a metodológia

Príspevok v širších súvislostiach analyzuje zavádzanie opatrení na úrovni Európskej únie týkajúce sa ochrany práv spotrebiteľa so zreteľom na slobodu pohybu tovaru. Objektom skúmania je proces implementácie sekundárnej legislatívy v členských štátoch EÚ a zabezpečenie správneho fungovania vnútorného trhu EÚ. Zakázané nekalé praktiky narúšajú integritu vnútorného trhu a sú neželanými javmi najmä z hľadiska ochrany spotrebiteľa. Pri spracovaní danej témy sme čerpali v prevažnej miere z právnych predpisov EÚ, judikatúry Súdneho dvora EÚ, z odbornej a vedeckej literatúry, dostupných dát webových stránok významných inštitúcií. Ako metodologický nástroj sa použili sekundárny výskum s dôrazom na rozbor aktuálnych sekundárnych aktov EÚ a sprievodných podkladov. Pre spracovanie textovej časti sme použili metódy práce s textom ako deskripcia , analýza a syntéza poznatkov a údajov. Príspevok obsahuje nasledujúce state, ktoré tvoria platformu pre vedeckú diskusiu:

1. Objasnenie právneho rámca týkajúceho sa ochrany spotrebiteľských práv na úrovni Európskej únie.
2. Analýzu judikatúry Súdneho dvora EÚ v nadväznosti na nekalé praktiky použité v členských štátoch EÚ.
3. Analýzu opatrení podporujúcu ochranu práv spotrebiteľa.

Príspevok ponúka nielen teoretický, ale aj empirický základ pre objasnenie toho, že zakázané nekalé praktiky negatívne vplývajú na správne fungovanie vnútorného trhu EÚ a sú neželaným javom z hľadiska férovej súťaže a ochrany spotrebiteľa.

Všeobecný právny rámec

Nekalé zakázané praktiky súvisia okrem iného aj s ochranou práv spotrebiteľa. Problematika ochrany spotrebiteľských práv je upravená v článku 169 ods.1 a článku 169 ods.2 písm.a) ZFEÚ, ktorého vecná podstata spočíva v tom, že :"*Únia má prispievať k dosiahnutiu vysokej úrovne ochrany spotrebiteľa prostredníctvom opatrení prijímaných podľa článku 114 ZFEÚ.* [6] Danou dikciou článku primárnej právnej úpravy sa okrem iného zabezpečuje to, aby sa bral väčší ohľad na záujmy spotrebiteľov aj v rámci ostatných politík EÚ. Ustanovenie článku 114 ZFEÚ je právnym základom pre prijímanie harmonizačných opatrení zameraných na správne fungovanie vnútorného trhu EÚ. Okrem Zmluvy o fungovaní Európskej únie aj v článku 38

[5] EURÓPSKA ÚNIA (2019).Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2019/2161 z 27. novembra 2019, ktorou sa menia smernica Rady 93/13/EHS a smernice Európskeho parlamentu a Rady 98/6/ES, 2005/29/ES a 2011/83/EÚ, pokiaľ ide o lepšie presadzovanie a modernizáciu predpisov Únie v oblasti ochrany spotrebiteľa.
[6] Úradný vestník C 326, 26.10.2012.

Charty základných práv Európskej únie (ďalej len „charta“) sa stanovuje, že politiky Únie zabezpečia vysokú úroveň ochrany spotrebiteľa.[7] V danej súvislosti môžeme jednoznačne konštatovať, že primárna právna úprava EÚ, ktorá sa vyznačuje inštitútom nadradenosti nad slovenskými právnymi predpismi ustanovuje právomoc Európskej únie prijímať akty rôznej právnej povahy v oblasti ochrany práv spotrebiteľa. Európske opatrenia na ochranu spotrebiteľa sú zamerané na ochranu zdravia, bezpečnosti a hospodárskych a právnych záujmov európskych spotrebiteľov bez ohľadu na to, v ktorom členskom štáte EÚ žijú, zdržiavajú sa alebo aj nakupujú.

Zakázané nekalé praktiky a agresívne praktiky

Samotný pojem zakázané praktiky je upravený vo viacerých právnych predpisoch my sme si pre porovnanie vybrali smernicu Európskeho parlamentu a Rady 2005/29/ES z 11. mája 2005 o nekalých obchodných praktikách podnikateľov voči spotrebiteľom na vnútornom trhu a ktorou sa mení a dopĺňa smernica Rady 84/450/EHS, smernice Európskeho parlamentu a Rady 97/7/ES, 98/27/ES a 2002/65/ES a nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004, ktorej prioritným zámerom je prispieť k riadnemu fungovaniu vnútorného trhu a dosiahnuť vysokú úroveň ochrany spotrebiteľa aproximáciou zákonov.[8] Býva zvykom právnej praxe, že základná terminológia, ktorá sa používa, je upravená v prvých ustanoveniach právnych aktov. Nie je tomu inak ani v prípade tejto smernice, ktorá v článku 2 vymedzuje pojem obchodné praktiky podnikateľov voči spotrebiteľom v nasledovnom platnom znení: „*nekalé praktiky sú akékoľvek konania, opomenutia, spôsob správania alebo vyjadrenie, obchodná komunikácia vrátane reklamy a marketingu obchodníka, priamo spojené s podporou, predajom alebo dodávkou produktu spotrebiteľom.”* Stručne možno nekalú praktiku charakterizovať aj ako konanie v rozpore s dobrými mravmi. Klamlivá obchodná praktika vykazuje základné charakteristické znaky:

a) obsahuje nesprávne informácie, a je preto nepravdivá
b) uvádza spotrebiteľa do omylu
c) marketingové praktiky sú neprimerané
d) úmyselne utajuje podstatné skutočnosti o produkte (vlastnosti produktu).

Súčasťou smernice je aj Príloha I. obsahujúca konkrétne príklady zakázaných nekalých praktík, ktoré by mohli narušiť riadne fungovanie vnútorného trhu EÚ. Medzi tieto možno zaradiť *vyhlásenie alebo iným spôsobom vytvorenie dojmu, že produkt možno legálne predávať, pričom tomu tak nie je*. (bod 9. Prílohy I. smernice) Cieľom Európskeho spoločenstva bolo prijať takú právnu úpravu, aby boli v dostatočnom rozsahu priamo ochránené ekonomické záujmy spotrebiteľov pred nekalými obchodnými praktikami podnikateľov voči spotrebiteľom. Zároveň v rámci tejto smernice bol vytvorený právny základ na nepriamu ochranu podnikateľských subjektov pred ich konkurentmi a boli vytvorené podmienky pre férovú súťaž.

V obchodnom styku sa pomerne často stretávame aj s agresívnymi praktikami majúce negatívny vplyv na správne fungovanie vnútorného trhu EÚ. Agresívne obchodné praktiky

[7] Úradný vestník C 326, 26.10.2012.
[8] Úradný vestník L 149, 11.6.2005, p. 22–39.

predstavujú výrazné ohrozenie riadnej obchodnej voľby spotrebiteľa, pretože môžu spotrebiteľa navádzať k vykonaniu takého ekonomického rozhodnutia, ktoré by pri absencii agresívnej obchodnej praktiky nevykonal.[9] Agresívne obchodné praktiky s prihliadnutím na všetky okolnosti svojím obťažovaním a donucovaním, vrátane použitia sily alebo nepatričným ovplyvňovaním výrazne zhoršujú možnosť slobodného rozhodnutia spotrebiteľa.[10] Smernica 2005/29/ES upravuje aj v článkoch 8 a 9 definíciu obchodnej praktiky, „*ktorá sa považuje za agresívnu, ak v skutkovej súvislosti, berúc do úvahy všetky jej črty a okolnosti, obťažovaním, nátlakom vrátane použitia fyzickej sily alebo neprimeraným vplyvom podstatne zhoršuje alebo je spôsobilá významne zhoršiť slobodu výberu alebo správanie priemerného spotrebiteľa vo vzťahu k produktu, a tým zapríčiňuje alebo môže zapríčiniť, že spotrebiteľ urobí rozhodnutie o obchodnej transakcii, ktoré by inak neurobil."* V zásade agresívne obchodné praktiky v podobe obťažovania, resp. nátlaku významne znižujú slobodné rozhodovanie spotrebiteľa pri výbere tovaru alebo služby. Smernica 2005/29/ES s ohľadom na nový vývoj na trhu, najmä v digitálnej oblasti bola pozmenená v roku 2019 smernicou (EÚ) 2019/2161 o lepšom presadzovaní a modernizácii predpisov EÚ v oblasti ochrany spotrebiteľa.[11]

Vavrečka (2011) tvrdí, že: „*štruktúru klamlivých a agresívnych praktík dopĺňajú neprofesionálne praktiky v rámci obchodného styku. Neprofesionálne praktiky sú vždy podmienené. Ich podstata spočíva na všeobecnej spôsobilosti narušiť ekonomické správanie sa spotrebiteľa. Neprofesionálne obchodné praktiky môžu mať formu neprofesionálneho konania alebo neprofesionálneho opomenutia. Neprofesionálne nekalé obchodné praktiky tvoria významnú skupinu obchodných praktik."*[12] S názorom Vavrečku sa stotožňuje, pretože v praxi sa pomerne často stretávame s neprofesionálnym prístupom v obchodnom styku, čo môže byť determinované viacerými faktormi, avšak možno najpodstatnejší sú dobré mravy.

V kontexte podnikania a obchodných praktík je potrebné zdôrazniť etiku podnikania a správania sa podnikateľských subjektov na vnútornom trhu Únie. Kollár a Matúšová (2020) v súvislosti s tým poukazujú na nevyhnutnosť uplatňovať v podnikaní nový prístup – koncept spoločenskej zodpovednosti: „*Koncept spoločenskej zodpovednosti je novým prístupom k podnikaniu a podnikateľským aktivitám, ktorý akcentuje potrebu etického správania a integrovanie sociálnych a ekologických hľadísk do firemných operácií a interakcií so*

všetkými zainteresovanými skupinami. Spoločenská zodpovednosť sa stáva súčasťou podnikateľskej stratégie, ako aj jednou z podmienok uzatvárania obchodného kontraktu."[13]

---

[9] ONDREJOVÁ, D.(2016).Pojmové vymedzenie obchodných praktík a ich právna regulácia. [online2.5.2016]. Dostupné na : http://www.bulletin-advokacie.cz/agresivni-obchodni-praktiky-podle-tzv.-cerne-listiny-smernice-c.-200529es?browser=mobil.[cit.3.12.2020].

[10] BEJČEK, J. (2007). Kurs obchodního práva. *Obecná část. Soutěžní právo*. Praha: C. H. BECK, 2007. 652 s. ISBN 9788071795834. S. 347.

[11] Úradný vestník EÚ L 328, 18.12.2019, p. 7–28.

[12] VAVREČKA, J. (2011). Nekalé obchodní praktiky a jejich třetí opomíjená skupina. [Online 26.4.2011]. 25.11.2020]. Dostupné na : http://www.elaw.cz/clanek/nekale-obchodni-praktiky-a-jejich-treti-opomijena-skupina.

[13] KOLLÁR, V., MATÚŠOVÁ, S. (2020). Manažment kvality. Bratislava: VŠEMVS, 2020, 272 s., ISBN 978-80-89654-68-0. s. 148.

Súhlasíme aj s názorom autorky Strážovskej*, že tento ,,.prístup podnikateľských subjektov k podnikaniu má svoj ekonomický, environmentálny, sociálny a etický rozmer, ktorý sa prejavuje na nielen na vnútornom trhu, ale aj kvalite pracovného prostredia, prepojenia s miestnou komunitou a životným prostredím".*[14]

Stotožňujeme sa s tvrdeniami Kollára a Matúšovej, ktorí charakterizujú prejavy spoločensky zodpovedného podnikania nasledovne: „*Spoločensky zodpovedné podnikanie pomáha zvyšovať dôveru a budovať dobré meno firmy, čím prispieva k zvýšeniu trhových podielov a lojalite zákazníkov. Zodpovedný prístup k obchodným partnerom prispieva k budovaniu vzájomnej dôvery partnerov, k zvyšovaniu kvality produktov a služieb a k dosiahnutiu vyššieho zisku. Medzi aktivity, ktoré spadajú do trhového prostredia spoločensky zodpovedného podnikania, patrí firemná politika zabezpečujúca etické správanie, poskytovanie jasných a presných informácií o výrobkoch a službách, etické konanie, včasné platenie faktúr, marketingová a reklamná etika, evidencia a riešenie sťažností od zákazníkov, dodávateľov a ďalších obchodných partnerov, spolupráca s inými podnikmi alebo organizáciami na projektoch spoločensky zodpovedného podnikania*."[15]

V podmienkach Slovenskej republiky, zákon č. 250/2007 Z. z. o ochrane spotrebiteľa v znení neskorších predpisov v §7 pomenúva nekalé obchodné praktiky. Za tie sa považuje každá obchodná praktika, ktorá je v rozpore s požiadavkami odbornej starostlivosti a tiež podstatne narušuje alebo môže ekonomické správanie priemerného spotrebiteľa vo vzťahu k tovaru. Daný explicitný zákonný zákaz ochraňuje práva spotrebiteľa resp. príjemcu služby a je jedným z nástrojov na zabránenie nepoctivého správania sa podnikateľských subjektov vo fáze získavania zákazníka. Príloha č.1 k zákonu č. 250/2007 Z.z. obsahuje katalóg obchodných praktík, ktoré sa za každých okolností považujú za nekalé.

Nekalé praktiky v judikatúre Súdneho dvora EÚ

V rámci inštitucionálneho systému patrí významné miesto Súdnemu dvoru EÚ, ktorý ako súdny orgán Európskej únie a Európskeho spoločenstva pre atómovú energiu zabezpečuje skúmanie zákonnosti aktov Únie a zabezpečuje jednotný výklad uplatňovania práva Európskej únie. Vývoj jeho judikatúry prispieva k vytváraniu právneho prostredia týkajúceho sa občanov tým, že chráni práva, ktoré im právna úprava Únie priznáva v rôznych oblastiach ich

každodenného života[16]. Judikatúra Súdneho dvora EÚ je bohatá na zakázané obchodné praktiky, čo považujeme za nepriaznivú skutočnosť v rámci formovania vnútorného trhu EÚ. Mnoho rozsudkov vydaných Súdnym dvorom EÚ, najmä tie, ktoré boli vydané v rámci prejudiciálnych konaní, majú bezpochyby pozitívny vplyv na každodenný život občanov Pre našu systémovú analýzu sme vybrali iba niektoré rozhodnutia, ktoré svojou povahou vplývajú na výklad práva Európskej únie v nami skúmanej oblasti. Dané výroky rozhodnutia z hľadiska

[14] STRÁŽOVSKÁ, Ľ. (2018). Marketing malého, stredného a rodinného podnikania. Bratislava. Sprint 2. 156 s. ISBN 978-80-89710-43-0

[15] KOLLÁR, V., MATÚŠOVÁ, S. (2020). Manažment kvality. Bratislava: VŠEMVS, 2020. 272 s., ISBN 978-80-89654-68-0. s. 152.

[16] SÚDNY DVOR EÚ (2020). Prezentácia Súdneho dvora EÚ.online 3.12.2020] Dostupné na : https://curia.europa.eu /jcms/jcms/Jo2_7024/sk/#jurisprudences [cit.3.12.2020].

presnosti a právneho významu uvádzame v pôvodnom znení, tak ako je uvedené v rozhodnutí Súdneho dvora EÚ.

V rámci prejudiciálneho konania na základe článku 234 Zmluvy o ES, v právnej veci C-304/08 zo dňa 14. januára 2010 Zentrale zur Bekämpfung unlauteren Wettbewerbs eV c/a Plus Warenhandelsgesellschaft mbH Súdny dvor EÚ riešil nekalé obchodné praktiky týkajúce sa vnútroštátnej právnej úpravy členského štátu ustanovujúca zásadný zákaz obchodných praktík, ktoré podmieňujú účasť spotrebiteľov na výhernej hre kúpou tovaru alebo využitím služby. Meritum veci sa dotýkalo obchodnej praktiky vzťahujúcej sa na predaj tovaru s výhernou hrou, ktorá umožňuje zákazníkovi účasť na žrebovaniach vnútroštátnej lotérie, pokiaľ nazbiera určité množstvo bonusových bodov získaných pri kúpe tovaru. Nemecký podnik Wettbewerbszentrale (pôsobiaci v maloobchode) považoval takto nastavený mechanizmus za nekalú praktiku, pretože podmieňoval účasť spotrebiteľov na výhernej hre aj zakúpením tovarov. Súčasná hospodárska prax pozná obchodné stratégie, ktorých súčasťou sú aj reklamné kampane, podmieňujúce bezplatnú účasť spotrebiteľa na lotérii tým, že v určitom rozsahu zakúpi tovar alebo využije služby, čo súvisí priamo s podporou odbytu.(bod 37 rozhodnutia C 304/08).Po prešetrení danej veci Súdny dvor EÚ konštatoval, že: „*podľa platnej právnej úpravy je obchodná praktika, pri ktorej je účasť spotrebiteľov na súťaži o ceny alebo výhernej hre podmienená kúpou tovaru alebo využitím služby, v zásade je protiprávna, a nie je v plnom súlade so smernicou* 2005/29."(bod 47 rozhodnutia C 304/08). [17] Daný prípad dokazuje, že obchodná komunikácia vrátane reklamy a marketingu obchodníka nie vždy musí byť správne nastavená, aby nebolo narušené ekonomické správanie priemerného spotrebiteľa vo vzťahu k produktu.

V druhom prípade vo veci C-515/12, ktorého predmetom bol návrh na začatie prejudiciálneho konania podľa článku 267 ZFEÚ, Súdny dvor EÚ riešil prípad nekalých obchodných praktík vo väzbe na pyramídové propagačné schémy a výklad pojmu plnenie. [18] Predmetom sporu bolo uloženie pokuty, obchodnej spoločnosti „4finance"UAB Národným úradom na ochranu práv spotrebiteľov za porušenie litovského zákona zakazujúceho nekalé obchodné praktiky voči spotrebiteľom. Súdny dvor EÚ sa zaoberal otázkou, či je na kvalifikáciu schémy ako

pyramídovej propagačnej schémy potrebné preukázať, že kompenzácia, ktorú spotrebiteľ môže získať, je sčasti alebo v prevažnej miere financovaná z plnení, ktoré neskôr poskytnú iní spotrebitelia (bod 18 rozhodnutia C 515/12). Súdny dvor EÚ následne poukázal na skutočnosť, že: „*neexistuje skutočná hospodárska činnosť, ktorá by umožňovala vytvoriť dostatočné príjmy na financovanie kompenzácie sľúbenej spotrebiteľom, táto propagačná schéma nevyhnutne spočíva na ekonomických príspevkoch svojich členov, keďže možnosť nového člena tejto schémy získať kompenzáciu závisí najmä od poplatkov, ktoré zaplatia ďalší noví členovia*" (bod 21 rozhodnutia C 515/12). Poznatky praxe v súčasnosti nasvedčujú tomu, že ak má pyramídová

[17] SÚDNY DVOR EÚ (2010).Rozsudok Súdneho dvora (prvá komora) zo 14. januára 2010. Vec C-304/08 Zentrale zur Bekämpfung unlauteren Wettbewerbs eV proti Plus Warenhandelsgesellschaft mbH. ECLI:EU:C:2010:12

[18] SÚDNY DVOR EÚ.(2014). Rozsudok Súdneho dvora (druhá komora) z 3. apríla 2014. Vec C-515/12. Document 62012CJ0515.

hra pretrvať, je nevyhnutné aby sa sústavne zväčšoval počet nových účastníkov, aby bolo možné financovať kompenzácie zaplatené existujúcim členom.

V danej tabuľke uvádzame porovnanie platného znenia právnej úpravy Európskej únie a litovského zákona o nekalých obchodných praktikách.

Tabuľka 1 Porovnanie platných právnych úprav

Právna úprava EÚ	**Litovská právna úprava**
Príloha I smernice 2005/29 (ES) nazvaná „Obchodné praktiky, ktoré sa za každých okolností považujú za nekalé“ v bode 14 stanovuje: „*Vytvorenie, prevádzkovanie alebo podporovanie pyramídovej schémy, v ktorej spotrebiteľ poskytne plnenie za možnosť získať kompenzáciu, ktorá vyplýva hlavne zo zapojenia ďalších spotrebiteľov do tejto schémy, a nie z predaja alebo spotreby produktov*.“	§ 7 bod 22 zákona o nekalých obchodných praktikách v znení uplatniteľnom na skutkové okolnosti vo veci samej uvádza: „*Obchodná praktika sa považuje za klamlivú, keď má formu vytvorenia, prevádzkovania alebo podporovania pyramídovej schémy distribúcie tovaru, ktorá spotrebiteľom poskytuje možnosť získať platbu hlavne za zapojenie ďalších spotrebiteľov do tejto schémy, a nie za predaj alebo spotrebu produktov*.”

Zdroj : Rozhodnutie v právnej veci C-515/12. Tabuľka vlastné spracovanie.

V prejednávanej veci Súdny dvor EÚ rozhodol, že predmetom absolútneho zákazu sú len tie obchodné praktiky, ktoré najviac poškodzujú spotrebiteľov, a že smernica 2005/35(ES) sa má vykladať v tom zmysle, *že: „pyramídová propagačná schéma predstavuje za každých okolností nekalú obchodnú praktiku len vtedy, ak od spotrebiteľa vyžaduje finančné plnenie v akejkoľvek výške, na základe ktorého mu ponúka možnosť získať kompenzáciu vyplývajúcu hlavne zo zapojenia ďalších spotrebiteľov do tejto schémy, a nie z predaja alebo spotreby produktov.”*

Na dvoch konkrétnych príkladoch sme preukázali, že nekalé praktiky v obchode a službách niektoré podnikateľské subjekty využívajú v rôznych formách. V tomto ohľade je potrebné uviesť, že únijný systém umožňujúci prejudiciálne konanie ochraňuje ekonomické záujmy spotrebiteľov pred nekalými obchodnými praktikami podnikateľov.

Činnosť Slovenskej obchodnej inšpekcie

V záujme ochrany spotrebiteľských práv Slovenská obchodná inšpekcia na svojom webovom sídle [19]zverejňuje oznamy pre spotrebiteľov a zistenia, ktoré dokazujú, že aj napriek tomu, že existuje zákonný zákaz používania nekalých praktík v obchode, niektorí podnikatelia sa snažia ponúkať svoje produkty, pričom využívajú nekalé obchodné praktiky. Ako príklad sme vybrali zo širšieho spektra prípad zahraničnej obchodnej spoločnosti CELLON LtD. a M. E. Media Market LtD., ktorá ponúka svoj produkt pre slovenských spotrebiteľov. Menovaná obchodná

[19] SLOVENSKÁ OBCHODNÁ INŠPEKCIA (2020).Informácie pre verejnosť.[online 2020]Dostupné na : https://www.soi.sk/ sk/informacie-pre-verejnost/contentInd/12.soi.[cit.2.1.2021].

spoločnosť ponúka spotrebiteľovi možnosť vyhrať 850 EUR, s tým, že sa zapojí do spotrebiteľského prieskumu a zodpovie jednoduché otázky. Po zodpovedaní otázok má spotrebiteľ možnosť sa zapojiť do súťaže a zadať svoje telefónne číslo. V zásade sa prihlasuje do vedomostnej spoplatnenej vedomostnej služby so zámienkou vykonania prieskumu s možnosťou výhry. Takáto forma oslovenia zákazníka s možnosťou vyhrať 850 EUR za určitých podmienok je v rozpore s platnou právnou úpravou a aj s dobrými mravmi. Táto forma propagácie je založená na sľube, že spotrebiteľ bude mať možnosť dosiahnuť ekonomický prospech, pričom od spotrebiteľa vyžaduje tzv. skryté finančné plnenie.

Rovnaká kvalita tovarov a služieb

Európska únia vyvíja rôzne aktivity, aby zabezpečila správne fungovanie vnútorného trhu Európskej únie. Dobre fungujúci vnútorný trh prispieva k zvyšovaniu konkurencieschopnosti európskych a prispieva k napĺňaniu cieľov Európskej únie.[20] Mnoho opatrení bolo prijatých za účelom zlepšenia informovanosti spotrebiteľov, obchodníkov a za účelom zlepšenia presadzovania práv spotrebiteľa. Na to je splnomocnená článkom 26 ods. 1 a 2 Zmluvy o fungovaní Európskej únie, ktorý ustanovuje, že Únia prijíma opatrenia s cieľom vytvoriť vnútorný trh alebo zabezpečiť jeho fungovanie, ktorý má zahŕňať oblasť bez vnútorných hraníc, v ktorej je zaručený voľný pohyb tovaru a služieb. Jedným z takýchto opatrení je aj smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2019/2161 z 27. novembra 2019, ktorou sa menia smernica Rady 93/13/EHS a smernice Európskeho parlamentu a Rady 98/6/ES, 2005/29/ES a 2011/83/EÚ, pokiaľ ide o lepšie presadzovanie a modernizáciu predpisov Únie v oblasti ochrany spotrebiteľa.[21] V danom kontexte stojí za zmienku, že za prijatie smernice hlasovalo 474 europoslancov, proti bolo 163 europoslancov a 14 europoslancov sa zdržalo. Podľa čl. 13 smernice (EÚ) 2019/633 sú všetky členské štáty Európskej únie povinné transponovať uvedenú smernicu do 1. mája 2021, pričom prijaté zákony, iné právne predpisy a správne opatrenia sa musia začať uplatňovať najneskôr od 1. novembra 2021. Aj táto skutočnosť potvrdzuje, ako europoslancom, ktorí zastupujú občanov svojich štátov v Európskom parlamente záleží na ochrane spotrebiteľských práv. Ako máme možnosť vidieť smernica mení viacero právnych predpisov sekundárnej povahy týkajúce sa ochrany spotrebiteľa. Vzhľadom na rýchly technologický vývoj týkajúci sa digitalizácie trhov a digitalizácie služieb bola pozmenená aj definícia pojmu produkt. Podľa novely smernice 2005/29 ES z roku 2019 sa za produkt považuje „*akýkoľvek tovar alebo služba vrátane nehnuteľnosti, digitálnej služby a digitálneho obsahu, ako aj práv a záväzkov*.“ V danej súvislosti musíme brať na zreteľ, že ide o rozšírenie pojmu tovar vo väzbe na nové obchodné modely za použitia digitálnych technológií. Digitálna služba a digitálny obsah sú v širších súvislostiach upravené aj v smernici Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2019/770 z 20. mája 2019 o určitých aspektoch týkajúcich sa zmlúv o dodávaní digitálneho obsahu a digitálnych služieb.[22] Z predmetnej sekundárnej právnej úpravy vyplýva, že „*digitálny obsah sú dáta, ktoré sa vyprodukujú a dodajú v digitálnej forme* (článok 2 (1))." Za digitálnu službu sa podľa

[20] NOVÁČKOVÁ, D.(2010). Ekonomické slobody vnútorného trhu Európskej únie. Eurounion. Bratislava. ISBN 978-80-89374-09-0, s.11
[21] Úradný vestník Európskej únie L 328. 18.12.2019.
[22] Úradný vestník Európskej únie L 136, 22.5.2019.

ustanovenia 2 (2) smernice 2019/770 *považuje služba, ktorá spotrebiteľovi umožňuje vytvárať, spracúvať alebo uchovávať údaje v digitálnej forme alebo mať k takýmto údajom prístup alebo služba, ktorá umožňuje výmenu údajov v digitálnej forme alebo akúkoľvek inú interakciu s údajmi v digitálnej forme, ktoré nahráva alebo vytvára spotrebiteľ*.[23] Na danom príklade dokumentujeme, že proces digitalizácie a internacionalizácie vplýva na zmenu právnych predpisov EÚ, čo sa zároveň prejaví aj na vnútroštátnej právnej úprave členských štátov EÚ.

Podstatná zmena, ktorú priniesla novela smernice 2005/29 (ES) v roku 2019 sa dotýka kvality výrobkov. Cieľom pozmeňujúcej smernice (EÚ) 2019/2161 je vytvoriť taký právny rámec, ktorý zabezpečí spotrebiteľom právo na individuálne prostriedky nápravy (napríklad na kompenzáciu, zníženie ceny atď.), ak sú poškodené ich práva zakázanými nekalými obchodnými praktikami. Daný proces bol do značnej miery iniciovaný komisárkou V. Jourovou, ktorá na základe konkrétnych zistení deklarovala dvojakú kvalitu potravín pochádzajúcich z pôvodných členských štátov na územie nových členských štátov. Dvojaká kvalita potravín sa dotýkala aj Slovenskej republiky, najmä potravín, ktoré boli dovážané z Rakúska.

Správa o dvojakej kvalite výrobkov na jednotnom trhu EÚ z roku 2018 doslovne uvádza, že: „*v mnohých testoch vykonaných vo viacerých členských štátoch, najmä v strednej a východnej Európe, pomocou rozličných metodík laboratórneho testovania sa potvrdilo, že medzi výrobkami propagovanými a distribuovanými na jednotnom trhu pod rovnakou značkou a v zdanlivo zhodnom obale existujú rozdiely rôzneho stupňa, okrem iného v zložení a použitých zložkách, čo poškodzuje spotrebiteľov; konštatuje, že podľa prieskumu, ktorý bol vykonaný pre príslušný vnútroštátny orgán, veľkej väčšine spotrebiteľov takéto rozdiely prekážajú.“*[24]

Európska komisia v roku 2019 znovu monitorovala produkty na trh v členských štátoch EÚ. Zistenia boli nepriaznivé pre mnohé obchodné spoločnosti, ktoré dovážali tovary do štátov „strednej a východnej Európy. Z celkového objemu monitorovaných výrobkov 9% malo rozdielne zloženie. Inými slovami povedané do štátov strednej a východnej Európy boli dovážané výrobky s iným zložením ako do pôvodných členských štátov. [25] Tieto výsledky dokazujú fakt, že výrobok vyrobený pod známou značkou nemusí mať rovnaké zloženie a kvalitu, ktorý sa dováža na trhy strednej a východnej Európy. Na slovenskom trhu sa objavilo viacero druhov výrobkov, ktoré boli rozdielne ako tie, ktoré boli predávané na rakúskom trhu. Štátna veterinárna správa Slovenskej republiky na podnet Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky vykonala v roku 2017 kontrolu rôznych druhov potravín, ktoré sa nachádzajú na slovenskom trhu. Zo širšieho spektra sme vybrali iba niektoré potraviny, ktoré uvádzame v tabuľke 2 a poukazujeme na rozdiely.

[23] Úradný vestník Európskej únie L 136, 22.5.2019.
[24] EURÓPSKY PARLAMENT (2018). Správa o dvojakej kvalite výrobkov [online 2018]Dostupné na :https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2018-0267_SK.html.[cit.4.12.2020].
[25] EUROPEAN COMMISSION (2019). Results of an EU wide comparison of quality related characteristics of food products 978-92-76-08569-0 (online). ISBN 978-92-76-08569-0 (online).

Tabuľka 2 Prehľadné porovnanie jednotlivých potravín na slovenskom a rakúskom trhu

Druh potraviny	Slovenský trh	Rakúsky trh	Rozdiel
Dulano slanina krájaná	Textúra tuhšia,farba svaloviny mäsovo- bor - dová, farba tukového tkaniva svetloružová	Textúra primerane mäkká a vláčna Farba svaloviny mäsovo-ružová Farba tukového tkaniva biela	Rozdiel je v textúre a vo farbe výrobku.
Syr ementál plnotučný strúhaný Vzhľad povrch matný a mierne múčnatý, chuť výrazne ementálová, zloženie, protihrudkujúca látka, zemiakový škrob	Vzhľad povrch matný a mierne múčnatý, chuť výrazne ementálová, zloženie: protihrudkujúca látka, zemiakový škrob	Vzhľad povrch lesklý, textúra vláčna, elastická, pružná, chuť jemne elementálová, zloženie bez zemiakového škrobu	Rozdiel vo vzhľade, chuti a zložení výrobku.
Zeleninová zmes s maslom -mrazená	Podiel Mrkvy 45,5% Hrášku 16,7% Karfiolu 17,9% Kukurice 7,8%	Podiel Mrkvy 40,1% Hrášku 29, Karfiolu 13,1% Kukurice 6,5%	Rozdiel v zložení výrobku.
Berger- morčacia šunka	Menej súdržná, rozpadávajúca sa. Podiel morčacieho mäsa 75%	Textúra súdržná pevná, podiel morčacieho mäsa 92%	Rozdielny percentuálny podiel morčacieho mäsa, kvalita tovaru.

Zdroj: Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky (2020). Test duálnej kvality potravinárskych výrobkov predávaných na území Slovenskej republiky a Rakúska, (september, 2017). Dostupné na:https://svk.press/app/uploads/2017/10/oktober17_zaverecna_sprava_TESTpotraviny.pdf.[online2017] [cit.23.12.2020].Tabuľka je spracovaná na základe uvedených zdrojov.

Zistené fakty o dvojakej kvalite potravín nemožno opomenúť. Členský štát EÚ je zodpovedný za správne uplatňovania práva Európskej únie a je povinný zabezpečiť, aby boli rešpektované v plnom rozsahu v praxi pravidlá zakazujúce nekalé praktiky, ktoré poškodzujú práva spotrebiteľov. Podľa vyjadrení pani G. Matečnej aj extra panenské olivové oleje nespĺňali požadované požiadavky z hľadiska kvality. Olivové oleje boli zmiešavané s lacnejším rafinovaným olivovým olejom alebo olejom zo semien či výliskov. Takýto olivový „kokteil", neprávom vydávaný za „extra panenský."[26] Takáto kategorizácia potravín narúša pravidlá správneho fungovania vnútorného trhu EÚ, v dôsledku čoho sú aj spotrebitelia rozdelení do dvoch skupín. Európska komisia dala za pravdu uvedeným zisteniam a prijala v roku 2019 smernicu zakazujúcu výrobu potravín s rozdielnym zložením a kvalitou.

Neprimerané podmienky v obchode upravené slovenskej legislatíve

V nadväznosti na záväzky vyplývajúce z členstva Slovenskej republiky v Európskej únii, sa pripravuje novelizácia zákona č. 91/2019 Z. z. o neprimeraných podmienkach v obchode s potravinami. Členské štáty EÚ musia transponovať v zmysle článku 13 smernice (EÚ) 2019/633 do vnútroštátneho právneho poriadku uvedenú smernicu do 1. mája 2021.

[26] MATEČNÁ, G. (2020). Podnikáme ďalšie kroky na odstránenie dvojakej kvality potravín zo slovenského trhu.[online 18.2.2020]Dostupné na: https://mpsr.sk/matecna-podnikame-dalsie-kroky-na-odstranenie-dvojakej-kvality-potravin-zo-slovenskeho-trhu/52---15093/.[cit.5.12.2020]

Požadovaná harmonizácia právnych predpisov členských štátov EÚ zvýši právnu istotu spotrebiteľov i podnikateľov. Spotrebitelia aj podnikatelia sa budú môcť spoľahnúť na spoločný únijný právny rámec upravujúci zákaz dvojakej kvality potravín. Ustanovenie článku 9 smernice 2019/633 ustanovuje možnosť členským štátom prijímať prísnejšie opatrenia ako je únijný štandard. Túto možnosť využila Slovenská republika a zaviedla prísnejšie podmienky v obchode s potravinami z hľadiska ochrany spotrebiteľských práv. Národná právna úprava v §3 taxatívne vymenúva neprimerané obchodné podmienky v obchode s potravinami, ale neobsahuje pojem nepoctivé obchodné praktiky. Najvyšší súd Slovenskej republiky v rozhodnutí zo dňa 14. júna 2007 (6 m obdo3/2006) uvádza, že: „*zásady poctivého obchodného styku sú výrazom konkretizácie všeobecnejších morálnych zásad či noriem vyjadrených v pojme dobré mravy, pričom tvoria ucelený súbor zásad správania, ktorých dodržiavanie v obchodnom styku tento styk kvalifikuje ako poctivý.* "Národný zákonodarca síce deklaruje, že smernica EÚ je transponovaná v plnom rozsahu, ale slovenský návrh zákona iba čiastočne v ustanovení § 3 ods. 3 a 4, § 3 ods. 5 upravuje tzv. šedé praktiky. Podstata šedých praktík spočíva v tom, že niečo je zakázané, ale keď sa to dohodne, je to povolené. Základným znakom nekalých obchodných praktík je fiktívna dohoda a tzv. fear factor, z čoho vyplýva, že umožniť dohodu na určitých nekalých obchodných praktikách popiera zmysel regulácie a ochrany.[27] Návrh národnej právnej úpravy je vzhľadom na právnu istotu a na ochranu spotrebiteľských práv prísnejší ako európska smernica. Vzhľadom na to, že zákon ešte nie je platný a účinný nebudeme ho komentovať, pretože v procese schvaľovania v Národnej rade Slovenskej republiky môžu byť niektoré ustanovenia pozmenené.[28] V meritórnom rozsahu bol vytvorený sankčný mechanizmus pre subjekty, ktoré budú praktizovať zakázané nekalé praktiky v obchodnom styku.

Záver

Uplatňovanie poctivých obchodných praktík v rámci priestoru bez vnútorných hraníc je nevyhnutný pre podporu rozvoja cezhraničných aktivít hospodárskych subjektov. Správna právna regulácia vytvára predpoklady pre vhodné podnikateľské prostredie, kde platia jednotné podmienky pre férové podnikanie. Spoločný všeobecný zákaz zavedený na úrovni Európskej únie týkajúci sa nekalých obchodných praktík a agresívnych praktík zabezpečuje, že nebude narušené ekonomické správanie sa spotrebiteľov. Transpozícia smernice do právnych poriadkov členských štátov EÚ zvýši právnu istotu spotrebiteľov i podnikateľov. Dvojaká kvalita potravín je považovaná v zmysle práva Európskej únie za nekalú praktiku a preto Európska únia v roku 2019 prijala opatrenie s odôvodnením, že všetci občania EÚ si zasluhujú rovnaké zaobchádzanie, pokiaľ ide o potravinové a nepotravinové výrobky predávané na vnútornom trhu. EÚ. Prijatie smernice reflektuje aj poznatky z aplikačnej praxe, v nadväznosti

[27] MINISTERSTVO PÔDOHOSPODÁRSTVA A ROZVOJA VIDIEKA SLOVENSKEJ REPUBLIKY (2020). Návrh zákona č. ....., ktorým sa mení a dopĺňa zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 91/2019 Z. z. o neprimeraných podmienkach v obchode s potravinami a o zmene a doplnení niektorých zákonov (Dôvodová správa).Dostupné na: https://www.slov-lex.sk/legislativne procesy?p_p_id=processDetail_ WAR_portletsel&p_p _lifecycle=0&p_ p_stat. [cit.5.12.2020].

[28] Poznámka autora : V čase zadania na recenzné konanie do redakčnej rady časopisu ešte nebol zákon publikovaný v Zbierke zákonov NR SR.

na vykované kontroly potravín na území niektorých nových členských štátoch. Na Slovensku je v procese schvaľovania zákon upravujúci zákaz predaja tovarov duálnej kvality.

Literatúra

BEJČEK, J. (2007). *Kurs obchodního práva. Obecná část. Soutěžní právo*. Praha: C. H. BECK, 2007. 652 s. ISBN 9788071795834. S. 347.

EUROPEAN COMMISSION (2019). Results of an EU wide comparison of quality related characteristics of food products 978-92-76-08569-0 (online). ISBN 978-92-76-08569-0 (online).

EURÓPSKY PARLAMENT (2018). Správa o dvojakej kvalite výrobkov [online 2018]Dostupné na :https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2018-0267_SK.html. [cit.4.12.2020].

EURÓPSKA ÚNIA (2012):Konsolidované znenie Zmluvy o fungovaní Európskej únie. Ú.v. EÚ C 326,26.10.2012.

EURÓPSKA ÚNIA (2018). Správa o dvojakej kvalite výrobkov na jednotnom trhu (2018/2008(INI))[online 19.7.2018]. Dostupné na: https://www.europarl. europa.eu/ doceo/ document/A-8-2018-0267_SK.html

HIRSCH BALLIN, E., ĆERIMOVIĆ, E., DIJSTELBLOEM, H., SEGERS, M. (2020). Variation and the Internal Market. In: European Variations as a Key to Cooperation. Research for Policy (Studies by the Netherlands Council for Government Policy). Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-32893-1_5

KOLLÁR, V., MATÚŠOVÁ, S. (2020). Manažment kvality. Bratislava: VŠEMVS, 2020, 272 s., ISBN 978-80-89654-68-0. s. 148, 152.

MATEČNÁ, G. (2020). Podnikáme ďalšie kroky na odstránenie dvojakej kvality potravín zo slovenského trhu.[online 18.2.2020]Dostupné na: https://mpsr.sk/matecna-podnikame-dalsie-kroky-na-odstranenie-dvojakej-kvality-potravin-zo-slovenskeho-trhu/52---15093/.[cit.5.12.2020]

MILOŠOVIČOVÁ, P. et al. (2017). Medzinárodné ekonomické právo. Wolters Kluwer. Praha ISBN 978-80-7552-530-7 s.23.

MINISTERTVO PÔDOHOSPODÁRSTVA A ROZVOJA VIDIEKA SLOVENSKEJ REPUBLIKY (2018). Test duálnej kvality potravinárskych výrobkov predávaných na území Slovenskej republiky a Rakúska, (september, 2017). Dostupné na :https://svk.press/app/uploads/2017/10/oktober17_zaverecna_sprava_TESTpotraviny.pdf.[online 2017][cit.23.12.2020]

NESSEL, S. (2019): Consumer Policy in 28 EU Member States: An Empirical Assessment in Four Dimensions. *J Consum Policy* 42, 455–482 (2019). https://doi.org/10.1007/s10603-019-09428-x.

NOVÁČKOVÁ, D. (2010). Ekonomické slobody vnútorného trhu Európskej únie. Eurounion. Bratislava. ISBN 978-80-89374-09-0, s.11

NOVÁČKOVÁ, D., et al. (2016). Global investment projects implemented in public interest in Slovakia, Proceedings of Globalization and its socio-economic consequences: international scientific conference [16th], ISBN 978-80-8154-191-9, 5-6 Oktober 2016. Rajecké Teplice, Slovakia, 1521-1529

O1NDREJOVÁ, D. (2016). Pojmové vymedzenie obchodných praktík a ich právna regulácia. [online2.5.2016]. Dostupné na : http://www.bulletin-advokacie.cz/agresivni-obchodni-praktiky-podle-tzv.-cerne-listiny-smernice-c.-200529es?browser=mobil.[cit.3.12.2020].

SLOVENSKÁ OBCHODNÁ INŠPEKCIA (2014). Upozornenie pre spotrebiteľov – nekalé obchodné praktiky. [6.11.2014] Dostupné na : https://www.soi.sk/sk/informacie-pre-verejnost/Upozornenie-pre-spotrebitelov-nekale-obchodne-praktiky.soi.[cit.25.11.2020].

SÚDNY DVOR EÚ (2010). Rozsudok Súdneho dvora (prvá komora) zo 14. januára 2010. Vec C-304/08 Zentrale zur Bekämpfung unlauteren Wettbewerbs eV proti Plus Warenhandelsgesellschaft mbH. ECLI:EU:C:2010:12.

SÚDNY DVOR EÚ (2020). Prezentácia Súdneho dvora EÚ.[online 3.12.2020] Dostupné na : https://curia.europa.eu /jcms/jcms/Jo2_7024/sk/#jurisprudences [cit.3.12.2020].

SÚDNY DVOR EÚ.(2014). Rozsudok Súdneho dvora (druhá komora) z 3. apríla 2014. Vec C-515/12. Document 62012CJ0515.

STRÁŽOVSKÁ, Ľ. (2018). Marketing malého, stredného a rodinného podnikania. Bratislava: Sprint 2. 156 s. ISBN 978-80-89710-43-0.

VAVREČKA,J.(2011). Nekalé obchodní praktiky a jejich třetí opomíjená skupina. Online 26.4.2011.Dostupné na : http://www.elaw.cz/clanek/nekale-obchodni-praktiky-a-jejich-treti-opomijena-skupina.[cit.25.11.2020].

Kontakt na autora

Doc. Ing. Eva Jančíková, PhD.
Ekonomická Univerzita
Fakulta medzinárodných vzťahov
Dolnozemská 1
851 05 Bratislava
eva.jancikova@euba.sk

POSKYTOVANIE ŠTÁTNEJ POMOCI V SÚVISLOSTI S OCHORENÍM COVID- 19 NA SLOVENSKU

GRANTING STATE AID IN CONTEXT TO THE OUTBREAK COVID-19 IN SLOVAKIA

Peter Nováček

Abstrakt

Príspevok analyzuje aktuálnu situáciu v nadväznosti na ekonomické opatrenia na zmiernenie ekonomických dopadov pre podniky v čase nákazy COVID-19. Zamerali sme sa na všeobecnú analýzu pravidiel týkajúcich sa politiky štátnej pomoci. V širších súvislostiach sme objasnili pojem podnik, ktorý je oprávneným príjemcom pomoci a poskytovanie štátnej pomoci v súvislosti s ochorením COVID- 19. Štátna pomoc je ekonomickým nástrojom, ktorá napomáha rozvoju podnikania, pričom pri poskytovaní štátnej pomoci je potrebné aplikovať nielen národné, ale aj únijné právne predpisy, aby nedochádzalo k porušeniu pravidiel správne fungujúceho vnútorného trhu EÚ. Pre zmiernenie hospodárskych dôsledkov v súvislosti s ochorením COVID-19 má kľúčový význam koordinovaná spolupráca členských štátov a inštitúcií EÚ. Prínosom príspevku pre teóriu a prax je poukázať na význam štátnej pomoci, ktorá je poskytovaná z verejných zdrojov na podporu udržania zamestnanosti v súvislosti s vyhlásením mimoriadnej situácie, núdzového stavu alebo výnimočného stavu na Slovensku.

Kľúčové slová: *podnik, pravidlá, štátna pomoc, investície, diskriminácia.*

Abstract

The paper analyzes the current situation in relation to economic measures to mitigate the economic impact of COVID-19 on businesses. We focused on a general analysis of the rules on state aid policy. In a broader context, we have clarified the concept of an enterprise that is an eligible recipient of aid and the provision of state aid in connection with the COVID- 19 pandemic. State aid is an economic instrument that facilitates to develop business, and the provision of stated aid is regulated by national as well as Union´s legislation, in order not to infringe the rules of a properly functioning EU internal market. Coordinated cooperation between Member States and EU institutions is a key to mitigating the economic consequences of COVID-19. The paper contributes to the theory and practice by pointing out the importance of state aid, provided from public sources in order to support the maintenance of employment in connection with the emergency situation, emergency or state of emergency in Slovakia.

Key words: *enterprise, rules, state aid, investments, discrimination.*

JEL Classification: F 15, F 63

Úvod

Pojem podnikateľské prostredie je pomerne široký a má nielen ekonomický význam, ale aj právny význam. V širšom kontexte možno hovoriť, že podnikateľské prostredie chápeme ako súbor podmienok pre slobodné vykonávanie hospodárskej činnosti. S vykonávaním podnikateľskej činnosti súvisí aj systém poskytovania štátnej pomoci. Efektívna realizácia ekonomickej aktivity prináša podnikateľovi, ktorý vykonáva hospodársku činnosť vo vlastnom mene, na vlastnú zodpovednosť s cieľom dosahovať zisk. (Obchodný zákonník) Stabilita a kvalita podnikateľského prostredia majú priame dopady na stav národného hospodárstva a na investičné rozhodnutia investorov. Kvalitu podnikateľského prostredia pravidelne monitoruje Svetová banka, ktorá každoročne vydáva správu o stave podnikateľského prostredia štátov. Správa Doing Business[29] za rok 2019 uvádza, že Slovenská republika sa umiestnila na 42. mieste spomedzi 190 štátov, čo nie je nepriaznivý stav. Spomedzi členských štátov Európskej únie sa umiestnila na 18. mieste. Podľa Mižičkovej (2007) *sa podnikateľské prostredie stále vyvíja a formuje. O jeho kvalite vypovedá predovšetkým politická a ekonomická stabilita*.[30] Podnikateľské prostredie na Slovensku sa často mení a to z dôvodu prijímania právnych predpisov, pričom stabilita podnikateľského prostredia je jeden z kľúčových faktorov investorov, ktorí majú záujem realizovať investičný zámer na Slovensku.

Dané skutočnosti dokazujú, že vplyv primárnej a sekundárnej právnej úpravy Európskej únie sa pozitívne prejavuje na formovaní podnikateľského prostredia na Slovensku. Podnikateľská aktivita je ovplyvňovaná aj rôznymi vplyvmi. V súčasnosti počas trvania mimoriadnej situácie, v súvislosti s ochorením COVID-19 sú obmedzované ekonomické činnosti podnikov z dôvodu ochrany zdravia a zabezpečenia nešírenia vírusu COVID-19. Vstupom Slovenskej republiky do Európskej únie boli postupne odstraňované prekážky podnikania a bola zavedená právna regulácia, aby aj zahraničné podnikateľské subjekty mohli vykonávať ekonomickú činnosť na Slovensku. Ako príklad možno uviesť, že nemeckých obchodných spoločností pôsobí cca 430 na Slovensku. Pomerne veľké zastúpenie z hľadiska štruktúry na Slovensku vykonáva hospodársku činnosť 671 veľkých podnikov (s počtom viac ako 250 zamestnancov), stredných podnikov (s počtom 50 -249 zamestnancov) je registrovaných 2 943, malých podnikov (s počtom 10-49 zamestnancov) je registrovaných 14 601, najviac registrovaných a aj ekonomicky aktívnych je 577 827 mikropodnikov (s počtom 0-9 zamestnancov). [31] Na Slovensku sa vedie aj štatistika aj podľa právnych foriem podnikateľských subjektov. Hospodársku činnosť tak ako je ustanovené v zákone č. o živnostenskom podnikaní vykonávalo v roku 2019 podľa dát publikovaných na webovom sídle Štatistického úradu SR 323 894 fyzických osôb – živnostníkov, čo je z celkového počtu subjektov 54,4%.

[29] WORLD BANK (2020). Správa o stave podnikateľského prostredia.[online 2020] Dostupné na : https://www. economy. gov.sk/uploads/files/tj29ai1O.pdf [cit.23.10.2020].
[30] MIŽIČKOVÁ, Ľ., UBREŽIOVÁ, I. (2007). *Podnikanie malých a stredných podnikov*. Nitra: Vydavateľstvo SPU v Nitre, 2007. 110 s. ISBN 978-80-8069-877-5.
[31] ŠTATISTICKÝ ÚRAD SR (2020). Register organizácií Štatistika podnikateľských subjektov. Dostupné na : https://slovak.statistics.sk/wps/portal/ext/Databases/register_organizacii/!ut/p/z1/jZDRToMwFIafhtue0xXW1rvOhA6DZnVpwd4sbEFGHLAAyus7F29MFHfuTvJ9_8n [cit.23.10.2020].

Počet fyzických osôb, ktoré vykonávajú slobodné povolania a samostatne hospodáriacich roľníkov v roku 2019 bolo 25 124, čo tvorí 4, 2% z celkového počtu. [32] Počet právnických osôb vykonávajúcich činnosť v roku 2019 bol 246 353.[33]

Právne vzťahy týkajúce sa podnikania sú upravené v zákone č. 513/1991 Zb. Obchodnom zákonníku v znení neskorších zmien a v zákone č.445/1991 o živnostenskom podnikaní v znení neskorších zmien. Sloboda podnikania je upravená v článku 35.ods.1 Ústavy Slovenskej republiky,[34] v článku 43 Zmluvy o fungovaní Európskej únie[35] (ďalej len „ ZFEÚ“) a v článku 16 Charty základných práv Európskej únie.[36] Právom garantovaná sloboda podnikania znamená základné právo podnikať a uskutočňovať hospodársku činnosť, ekonomickú aktivitu alebo inú zárobkovú činnosť. Dané právo chráni podnikateľskú iniciatívu vykonávať hospodársku činnosť vo vlastnom mene, na vlastnú zodpovednosť s cieľom dosahovať zisku (§ 2 Obchodného zákonníka). Inštitút slobody vykonávať hospodársku alebo obchodnú činnosť bol potvrdený aj rozhodnutím Súdneho dvora EÚ.[37] Pričom slobodu podnikania je potrebné vnímať ako inštitút, s ktorým je spojená aj spoločenská zodpovednosť. Primárna a sekundárna právna úprava EÚ a aj judikatúra európskych súdnych autorít má vplyv na formovanie podnikateľského prostredia na Slovensku.

Účelom predpisov Európskej únie v tejto oblasti je umožniť zakladanie podnikov kdekoľvek v rámci členských štátov EÚ a využívať slobodu pohybu osôb, služieb a kapitálu, poskytovať ochranu akcionárom a ďalším subjektom, ktoré majú v spoločnostiach osobitný záujem, umožniť podnikom väčšiu konkurencieschopnosť a stimulovať podniky k cezhraničnej spolupráci.[38] S rozvojom podnikateľskej činnosti súvisí aj poskytovanie štátnej pomoci, ktorá je práve v súvislosti s ochorením COVID-19 jedným z najvhodnejších ekonomických nástrojov na udržanie zamestnanosti. Štátna pomoc je významným ekonomickým inštitútom, ktorej vhodným ekvivalentom je aj pojem štátna subvencia. V príspevku v širších súvislostiach poukazujeme na javy a procesy súvisiace s podmienkami poskytovania štátnej pomoci v čase pandémie COVID- 19 a objasňujeme význam zavádzania spoločných únijných pravidiel vo väzbe na správne fungovanie vnútorného trhu EÚ aj v čase celosvetového nebezpečenstva ochorenia COVID-19.

Cieľ a metodika

Cieľom príspevku je poukázať na poskytovanie štátnej pomoci v čase pandémie COVID19, ktorá je zameraná najmä na udržateľnosť pracovných miest a na podporu ekonomických aktivít hospodárskych subjektov. Príspevok ponúka teoretický a empirický základ pre pochopenie

[32] ŠTATISTICKÝ ÚRAD SR (2020). Register organizácií Štatistika podnikateľských subjektov. Dostupné na : https://slovak.statistics.sk/wps/portal/ext/Databases/register_organizacii/!ut/p/z1/jZDRToMwFIafhtue0xXW1rvOhA6DZnVpwd4sbEFGHLAAyus7F29MFHfuTvJ9_8n [cit.23.10.2020]. https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy/-/SK/dokumenty/LP-2020-89

[33] VLÁDA SR (2020). Správa o stave podnikateľského prostredia 2019.[online 30.3.2020] Dostupné na : https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy/-/SK/dokumenty/LP-2020-89 [cit.2.1.2021].

[34] NÁRODNÁ RADA SR. (1992).Ústavný zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky.

[35] EURÓPSKA ÚNIA. (2016). Zmluva o fungovaní Európskej únie. Ú. v. EÚ C 202 z 7.6.2016.

[36] EURÓPSKA ÚNIA. (2016). Charta základných práv Európskej únie Ú. v. EÚ C 202 z 7.6.2016.

[37] SÚDNY DVOR ES. (1974). Rozsudok zo 14. mája 1974 vo veci 4/73 Nold, Zb. 1974, s. 491, bod 14; a rozsudok z 27. septembra 1979 vo veci 230/78 SpA Eridiana a. i., Zb. 1979, s. 2749, body 20 a 31.

[38]BUX, U. (2020). Právo obchodných spoločnosti.[online 01.2020]. Dostupné na : https://www.europarl.europa.eu/ factsheets /sk/sheet/35/pravo-obchodnych-spolocnosti [cit.28.9.2020].

toho, aký význam má poskytovanie štátnej pomoci z verejných zdrojov v čase pandémie COVID-19 hospodárskym subjektom. Metodologický základ príspevku tvoril sekundárny výskum s dôrazom na rozbor aktuálneho stavu poskytovania štátnej pomoci a sprievodných podkladov obsahujúce konkrétne dáta o objemoch poskytnutej štátnej pomoci. Pri spracovaní príspevku sme využili obvyklé vedecké metódy (analýzu, syntézu, indukciu a dedukciu) vzhľadom na jeho deskriptívny charakter. Použili sme metódu štruktúrovaného pozorovania**,** pričom sme si vopred stanovili predmet skúmania - politiku štátnej pomoci v slovenskom právnom poriadku. Systematickou analýzou platnej právnej úpravy v oblasti štátnej pomoci a zavádzaných opatrení sme poukázali na vplyv práva Európskej únie, ktoré zmäkčuje podmienky pre poskytovanie štátnej pomoci v súvislosti s ochorením COVID 19, pričom musia byť rešpektované pravidlá pre správne fungovanie vnútorného trhu EÚ. Prostredníctvom dedukcie sme interpretovali systém poskytovania štátnej pomoci oprávneným subjektom. Následne sme analyzovali dopad poskytovania štátnej pomoci oprávneným subjektom z hľadiska ich ďalšieho pôsobenia na trhu. Metóda špecifikácie, resp. konkretizácie nám poslúžila identifikovať oprávnené subjekty ako príjemcov pomoci, t. j. výlučne subjekty, ktoré vykonávajú hospodársku činnosť v rámci európskeho hospodárskeho priestoru. Tu sme využili ustálenú judikatúru Súdneho dvora EÚ, z ktorej sú odvodené univerzálne charakteristické črty týkajúce sa pojmu podnik a hospodárska činnosť. Použitím metódy abstrakcie sme vymedzili všeobecné a podstatné informácie o niektorých podmienkach poskytovania štátnej pomoci. Metóda syntézy nám umožnila prepojiť súvislosti medzi získanými poznatkami v oblasti politiky štátnej pomoci. Pri spracovaní danej témy sme čerpali hlavne zo slovenských právnych predpisov, z predpisov Európskej únie, z judikatúry Súdneho dvora EÚ, z vedeckej, odbornej literatúry, zo Správy o poskytnutej štátnej pomoci za rok 2019, zo Správy- Prvá pomoc na Slovensku 2020, z relevantných internetových zdrojov významných inštitúcií a národných autorít.

V záujme dosiahnutia cieľa sme si stanovili dve hypotézy:

H 1: Je poskytnutá štátna pomoc podnikom na podporu udržania zamestnanosti efektívna?

Stanovenú hypotézu budeme overovať na základe dostupných dát získaných z Ministerstva práce sociálnych vecí a rodiny SR a Štatistického úradu SR.

H 2: Akým spôsobom je zabezpečená kontrola poskytnutej štátnej pomoci?

Stanovenú hypotézu budeme overovať analýzou platného právneho rámca a kompetencií národných autorít pôsobiacich v oblasti štátnej pomoci.

Príjemca štátnej pomoci - podnik

Oprávneným subjektom, ktorý môže požiadať o štátnu pomoc je podnik. V danej súvislosti považujeme za dôležité objasniť pojem podnik v kontexte práva Európskej únie. Podľa

ustálenej judikatúry Súdneho dvora EÚ za podniky sa považujú subjekty vykonávajúce hospodársku činnosť bez ohľadu na ich právne postavenie a spôsob ich financovania[39]

Vychádzajúc z Oznámenia Komisie o pojme štátna pomoc z roku 2016[40] musíme brať na zreteľ, že pojem podnik má určité charakteristické črty:

a) Nie je rozhodujúci status subjektu podľa platnej právnej úpravy členského štátu. Rozhodujúcim kritériom je, či tento subjekt vykonáva hospodársku činnosť.V právnej veci (1992) FIFA[43] Európska komisia v objasnila koncept podniku tak, že*: „je to akákoľvek entita, bez ohľadu na jej právnu formu, ktorá vykonáva hospodársku činnosť vo väzbe na články 85 ZS (dnes101 a 102 ZFEÚ).* "Pritom hospodársku činnosť je potrebné chápať ako akúkoľvek aktivitu, bez ohľadu na to, či je alebo nie je zameraná na dosahovanie zisku. V zmysle judikatúry vo veci Hydrotherm Gerätebau GmbH[44] Súdny dvor Európskej únie zdôraznil, že za podnik je potrebné považovať aj ekonomické jednotky pozostávajúce z viacerých osôb- či už fyzických osôb, alebo právnických. V rozsudku uviedol, že podnikom je termín, cit.: „*označujúci ekonomickú jednotku na účel podstaty predmetnej dohody, hoci právne táto ekonomická jednotka pozostáva z viacerých osôb, či už fyzických alebo právnický*ch." Znamená to, že podľa právnej úpravy Európskej únie definícia „podniku" nie je viazaná na právnu subjektivitu, ale pojem „podnik" sa má vykladať v tom zmysle, že ide o hospodársku entitu.[45] Na týchto konkrétnych príkladoch sme objasnili pojem podnik v kontexte práva Európskej únie. Podľa § 3 platného zákona o hospodárskej súťaži z roku 2021 podnikateľom bude „*entita, ktorá vykonáva hospodársku činnosť alebo ak ide o jej činnosti a konania, ktoré súvisia alebo môžu súvisieť so súťažou, bez ohľadu na jej právnu formu, existenciu právnej subjektivity, spôsob jej financovania a to, či je jej činnosť zameraná na dosahovanie zisku; za jedného podnikateľa možno považovať aj viacero fyzických osôb alebo právnických osôb, ktoré sú prepojené na základe vzťahov kontroly alebo iných zmluvných, majetkových, personálnych alebo organizačných*

[39] SÚDNY DVOR EÚ (2020). Rozsudok z 12. septembra 2000, *Pavlov a i.*, spojené veci C-180/98 až C-184/98, ECLI:EU:C:2000:428, bod 74; rozsudok Súdneho dvora z 10. januára 2006, *Cassa di Risparmio di Firenze SpA a i.*, C-222/04, ECLI:EU:C:2006:8, bod 107.

[40] EURÓPSKA KOMISIA (2016).C/2016/2946*OJ C 262, 19.7.2016, p. 1–50.*[41]SÚDNY DVOR ES(1980). Rozsudok z 29. októbra 1980, *Van Landewyck*, spojené veci 209/78 až 215/78 a 218/78, ECLI:EU:C:1980:248, bod 88; rozsudok Súdneho dvora zo 16. novembra 1995, *FFSA a i.*, C-244/94, ECLI:EU:C:1995:392, bod 21; Rozsudok Súdneho dvora z 1. júla 2008, *MOTOE*, C-49/07, ECLI:EU:C:2008:376, body 27 a 28.

[41]SÚDNY DVOR ES(1980). Rozsudok z 29. októbra 1980, *Van Landewyck*, spojené veci 209/78 až 215/78 a 218/78, ECLI:EU:C:1980:248, bod 88; rozsudok Súdneho dvora zo 16. novembra 1995, *FFSA a i.*, C-244/94, ECLI:EU:C:1995:392, bod 21; Rozsudok Súdneho dvora z 1. júla 2008, *MOTOE*, C-49/07, ECLI:EU:C:2008:376, body 27 a 28.

[42] VŠEOBECNÝ SÚD ES(2000).Rozsudok z 12. decembra 2000, *Aéroports de Paris/Komisia*, T-128/98, ECLI:EU:T:2000:290, bod 108.

[43] Rozhodnutie Európskej Komisie zo dňa 27.10.1992 vo veci IV/33.384 a IV/33.378, [1992] OJ L326/31.s.31-42. Distribution of package tours during the 1990 World Cup.

[44] SÚDNY DVOR ES (1984). Rozsudok vo veci Hydrotherm Gerätebau GmbH proti Firma Compact del Dott. Ing. Mario Andreoli & C. Sas 170/83 Zb. [1984] s. 02999, ods 11: *„In competition law, the term "undertaking" must be understood as designating an economic unit for the purpose of the subject-matter of the agreement in question even if in law that economic unit consists of several persons, natural or legal".*

[45] Vláda SR. (2021). Návrh zákona o ochrane hospodárskej súťaže (LP 2020/284).[online 2020] Dostupné na: https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy/SK/LP/2020/284/pripomienky/vytvor/b4cb9548-51d2-49f2-ac52-9d59e6299b42[cit.21.1.2021].

vzťahov; za podnikateľa sa považuje aj združenie podnikateľov alebo združenia týchto združení."[46]

Do kategórie týchto subjektov možno zaradiť aj príspevkovú organizáciu, ak vykonáva hospodársku činnosť. Hospodárskou činnosťou je každá činnosť, ktorá spočíva v ponuke tovaru alebo služieb alebo v ponuke tovaru a služieb na trhu. Subjekt, ktorý vykonáva hospodárske činnosti aj nehospodárske činnosti, sa pokladá za podnik len v súvislosti s vykonávaním hospodárskej činnosti.[47] Za účelom správnej aplikácie pravidiel EÚ slovenská právna úprava o štátnej pomoci v § 5 ods. 2 explicitne uvádza, že: „*príjemcom štátnej pomoci je ten, kto vykonáva hospodársku činnosť bez ohľadu na právnu formu a spôsob financovania a v koho prospech bol vykonaný právny úkon, ktorý ho oprávňuje na získanie pomoci. Na účely tohto zákona sa hospodárskou činnosťou rozumie každá činnosť, ktorá spočíva v ponuke tovaru alebo služieb alebo v ponuke tovaru a služieb na trhu"*[48] Zákonodarca sa držal striktne legislatívnych pravidiel, že právna úprava má byť jasná a zreteľná, aby sa mohla správne aplikovať v praxi.

Právnym základom pre vykonávanie podnikateľskej činnosti na Slovensku je Obchodný zákonník[49] a živnostenský zákon.[50] Uvedené právne predpisy upravujú právne vzťahy týkajúce sa podnikania a právnych foriem obchodných spoločností, ako aj zmluvné vzťahy a iné.

V ústavnom zákone č.23/1991Zb., ktorým sa uvádza Listina základných práv a slobôd v článku 26 je ustanovené, *„právo na slobodnú voľbu povolania a prípravu naň ako aj právo podnikať a vykonávať inú hospodársku činnosť."*[51] Podľa ustanovenia článku 35 ods.1Ústavy Slovenskej republiky*, „každý má právo na slobodnú voľbu povolania a prípravu naň, ako aj právo podnikať a uskutočňovať inú zárobkovú činnosť."* Na základe uvedeného možno hovoriť aj o ústavnej slobode podnikania. Avšak vzhľadom na členstvo v Európskej únii a na charakter primárnej právnej úpravy Európskej únie pre Slovensko má zásadný význam aj článok 49, článok 50 ods. 1 a ods. 2 písm. g) a článok 54 ods.2 ZFEÚ.[52] Účastníkmi týchto vzťahov sú hospodárske subjekty vykonávajúce hospodársku činnosť- stručne podniky. K danej problematike, t.j. pojmu podnik alebo podnikanie existuje aj niekoľko názorov od autorov.

Ako uvádza Srebalová a kol. (2019) vnímanie pojmu „podnik" *charakterizuje veľká nejednotnosť názorov. Podľa neho je potrebné definovať pojem podnik nielen v ekonomickom*

[46] Vláda SR. (2021). Návrh zákona o ochrane hospodárskej súťaže (LP 2020/284).[online 2020] Dostupné na: https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy/SK/LP/2020/284/pripomienky/vytvor/b4cb9548-51d2-49f2-ac52-9d59e6299b42[cit.21.1.2021].
[47] SÚDNY DVOR ES. (1987). Rozsudok zo 16. júna 1987 Komisia /Taliansko 118/85 ECLI:EU:C:187:283bod.7.
[48] Zákon č. 358/2015 Z. z. o úprave niektorých vzťahov v oblasti štátnej pomoci a minimálnej pomoci a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o štátnej pomoci).
[49] Zákon č. 531/1991 Zb. Obchodný zákonník.
[50] Zákon č. 455/1991 Zb. Zákon o živnostenskom podnikaní.
[51] Ústavný zákon č. 23/1991 Zb. Ústavný zákon, ktorým sa uvádza *Listina základných práv a slobôd* ako ústavný zákon Federálneho zhromaždenia Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky.
[52] EURÓPSKA ÚNIA. (2016). Zmluva o fungovaní Európskej únie. Ú. v. EÚ C 202 z 7.6.2016.

zmysle ale aj v právnom. Zdôrazňuje, že podnikom podľa Obchodného zákonníka chápeme súbor hmotných, nehmotných ako aj osobných zložiek podnikania.“[53]

Feketeová (2007) je toho názoru, že *„podniky tvoria veci (pozemky, budovy, stroje), majetkové práva (patenty, licencie), nehmotné práva (obchodné meno, postavenie na trhu) a osobné zložky (pracovníci, ich kvalifikácia a štruktúra). Základnými znakmi podniku sú kombinácia výrobných faktorov, hospodárnosť podnikateľskej činnosti a finančná rovnováha.“* [54]

Podľa Fendekovej (2006) *je „ firma subjektom, ktorý kombinuje a ďalej spracúva určité zdroje s cieľom, aby produkoval také výrobky, ktoré priamo alebo nepriamo uspokojujú dopyt spotrebiteľov. Každá firma nezávisle od svojej veľkosti a sféry pôsobenia má identický cieľ, a to efektívne využívať svoje zdroje pri výrobe takej produkcie, ktorá sa bude dať úspešne predať na trhu.”* [55] S takouto interpretáciou pojmu podnik nesúhlasí Peráček a kol. (2017). *Poukazuje na aktuálne platný a účinný český Občiansky zákonník, ktorý v § 491 definuje firmu ako meno, pod ktorým je podnikateľ zapísaný do obchodného registra, pričom podnikateľ nesmie mať viac firiem.*[56]

Na základe názorov slovenských autorov je možné určiť systémové znaky zhody pojmu podnik:

a) Podnik musí byť registrovaný a mať právnu subjektivitu.
b) Podnik vykonáva ekonomickú činnosť.
c) Hospodárska činnosť je zameraná na rentabilitu a na dosiahnutie ekonomického efektu.

Pravidlá EÚ o štátnej pomoci aplikované na Slovensku

Slovenská republika sa v Zmluve o pristúpení k Európskej únii (2004) zaviazala, že bude dodržiavať všetky záväzky vyplývajúce z členstva v Európskej únii. Vzťah vnútroštátneho práva a práva Európskej únie je upravený v ustanovení článku 7 ods.2 Ústavy Slovenskej republiky. Z predmetného ustanovenia vyplýva, že právo Európskej únie je nadradené nad slovenskými právnymi predpismi. V danej súvislosti nesmieme zabúdať, že právo Európskej únie v kontexte prípadovej praxe Súdneho dvora EÚ má prednosť pred vnútroštátnym predpisom. Slovenská republika pri prijímaní akejkoľvek národnej úpravy je povinná prijímať iba také národné právne predpisy, ktoré nebudú v rozpore s primárnou a sekundárnou právnou úpravou, ako aj s úlohami a cieľmi Európskej únie.[57] Na Slovensku sa aplikujú viaceré pravidlá

[53] SREBALOVÁ, M. at al.(2019).Current View of Legislative Measures Implemented in The Past for The Export of Some Strategic Products from The Slovak Republic. Proceedings of 34th International-Business-Information-Management-Association (IBIMA) Conference, 3829-3837 [cit.3.10.2020].
[54] FEKETEOVÁ, R. (2007). Analýza významu účtovníctva pre podnikateľa a potreby vzdelávania podnikateľov v oblasti účtovníctva. In Zborník z medzinárodnej odbornej konferencie, Podpora začínajúcich podnikateľov. prostredníctvom poradenských centier a inkubátorov. Bratislava: Komprint, s.r.o., 2007, s. 136. ISBN 978-80-968631-7-4.
[55] FENDEKOVÁ, E. (2006). *Oligopoly a regulované monopoly*. Bratislava: IURA EDITION, 2006. 205 s. ISBN 80-8078-080-3.
[56] PERÁČEK, T. et al. (2017). *Selected issues of Slovak business enviroment*. Proceedings of 24th International Scientific Conference on Economic and Social Development - Managerial Issues in Modern Business, 254-259
[57] WEFERSOVÁ, J. (2016). Správne uplatňovanie práva EÚ v oblasti zdravotníctva na Slovensku'. Hradecké ekonomické dny 2016 [elektronický zdroj]. - *Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové*, 2016. - pp. 218-225 [CD-ROM]. ISSN: 2464-6032. [Hradecké ekonomické dny 2016: mezinárodní odborná konference. Hradec

týkajúce sa zdravého podnikateľského prostredia majúce medzinárodný rozmer. Pomerne významný je inštitút štátnej pomoci, niekedy nazývaný aj ako subvencia alebo investičný stimul.

Pojem štátna pomoc upravovala ešte Európska dohoda o pridružení uzatvorená medzi Európskymi spoločenstvami a Slovenskou republikou (1994) v článku 64 ods. 1 bode (iii) a ods.2 podľa článku 64 ods. 3.[58] Koordináciu politiky štátnej pomoci vtedy zabezpečovalo Ministerstvo financií Slovenskej republiky na základe platného zákona č. 231/1999. Predmetná právna úprava bola viackrát novelizovaná. S odstupom času v roku 2015 bol prijatý zákon č. 358/2015 o úprave niektorých vzťahov v oblasti štátnej pomoci a minimálnej pomoci a o zmene a doplnení niektorých zákonov (o štátnej pomoci). Všeobecným úniovým pravidlom a aj slovenským pravidlom je, že štátna pomoc **je zakázaná**, ak nie je zlučiteľná s vnútorným trhom EÚ, a mohla by poskytnúť nespravodlivú konkurenčnú výhodu jednému hospodárskemu subjektu. Za štátnu pomoc sa považuje akákoľvek forma pomoci poskytovaná z verejných zdrojov oprávneným subjektom, ktoré vykonávajú hospodársku činnosť. Pojem štátna pomoc je vymedzený aj knihe Čtvrtníkovej a kol. (2005), a to ako *„ pomoc poskytovaná predovšetkým štátom či územnými samosprávnymi celkami najmä za účelom regionálneho rozvoja, presadzovaním politik verejného záujmu (ochrana životného prostredia, výskum a vývoj, odborná príprava), podpory rozvoja určitých aktivít alebo ochrany kultúrneho dedičstva.“*[59] Daná právna úprava z roku 2015 v § 3 ods. 1 explicitne uvádza, *že: „štátnu pomoc možno poskytnúť podľa osobitných predpisov upravujúcich príslušné opatrenia pomoci, ak sú v súlade s pravidlami Európskej únie pre štátnu pomo*c.“

Inými slovami povedané dané ustanovenie sa uplatňuje v kontexte právnej regulácie Európskej únie pre štátnu pomoc uvedené v článkoch 107, 108 a 109 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ), v sekundárnych aktoch EÚ a v usmerneniach.

Znamená to, že slovenská právna úprava sa uplatňuje vo väzbe na primárnu právnu úpravu Európskej únie a sekundárne akty EÚ. Zavádzanie spoločných pravidiel vo všetkých členských štátoch EÚ a zosúlaďovanie vnútroštátnych právnych predpisov s právnymi aktami Európskej únie vytvára podmienky pre správne fungovanie vnútorného trhu EÚ a stabilitu. Právo Európskej únie týkajúce sa štátnej pomoci má vlastný pojmový aparát, ktorý sa aplikuje v členských štátoch EÚ.

V nadväznosti na vzniknutú situáciu ovplyvnenú nákazou COVID-19 Európska komisia vydala 19. 3. 2020 pre členské štáty súbor pravidiel v oblasti štátnej pomoci na prípravu nástrojov na podporu podnikov. Bol prijatý dočasný rámec pre opatrenia štátnej pomoci na podporu hospodárstva v súčasnej situácii spôsobenej nákazou COVID-19 vo forme Oznámenia Komisie. (2020/C 91/01.) Právnym základom pre prijatie normy je ustanovenie článku 107 ods. 3 písm. b) ZFEÚ, kedy môže Komisia vyhlásiť pomoc za zlučiteľnú s vnútorným trhom EÚ, ak je určená „*na nápravu vážnej poruchy fungovania v hospodárstve*

Králové, 2.-3.2.2016]. [cit.3.10.2020].

[58] Európska dohoda o pridružení uzatvorená medzi Európskymi spoločenstvami a ich členskými štátmi na strane jednej a Slovenskou republikou na strane druhej. Oznámenie MZV SR č.158/1997 Z. z.

[59] ČTVRTNÍKOVÁ, I. A KOLEKTIV. (2005). *Veřejná podpora a veřejné zakázky po vstupu do EÚ: průvodce pro obce a města*. Praha: Linde, 2005, 175 s. ISBN 80-720-1528-1.

členského štátu". Danými pravidlami sa v súčasnosti riadia právne vzťahy v oblasti štátnej pomoci vo všetkých členských štátoch Európskej únie.

Súčasná prax v oblasti štátnej pomoci v súvislosti so šíriacou sa nákazou COVID-19

Štátna pomoc je poskytovaná na Slovensku v súlade s uvedenými pravidlami v rôznych formách, pričom vnútroštátna právna úprava presne upravuje procedurálne postupy poskytovania štátnej pomoci oprávneným subjektom. V prípade, ak má byť poskytnutá štátna pomoc hospodárskemu subjektu, tak musí byť rešpektované ustanovenie článku 107 ZFEÚ. Opatrenie predstavuje štátnu pomoc, ak sú naplnené nasledujúce kritériá- prevod verejných zdrojov, selektívnosť, ekonomické zvýhodnenie príjemcu, vplyv na hospodársku súťaž a obchod medzi členskými štátmi. Tieto doktrinálne kritériá majú vplyv na rozhodovaciu právomoc poskytovateľov štátnej pomoci. Vplyv práva Európskej únie badať aj pri poskytovaní minimálnej pomoci, pretože právna prax a aj teória používa označenie *pomoc de minimis. V zásade ide o poskytovanie štátnej* pomoci v súlade s nariadením Komisie (EÚ) č. 1407/2013 z 18. decembra 2013 o uplatňovaní článkov 107 a 108 ZFEÚ na pomoc *de minimis* .[60] Podľa recitálu 1 uvedeného nariadenia „*pomoc de minimis poskytnutá jedinému podniku počas určitého časového obdobia, ktorá neprevyšuje určitú stanovenú sumu, považuje za pomoc, ktorá nespĺňa všetky kritériá stanovené v článku 107 ods. 1 zmluvy, a nevzťahuje sa na ňu teda notifikačný postup.*"[61] Štátna pomoc alebo aj štátne financovanie sa poskytuje z verejných zdrojov, t.j. z prostriedkov štátneho rozpočtu a to priamo alebo nepriamo. Nie každý žiadateľ o štátnu pomoc musí byť úspešný, inými slovami povedané, na štátnu pomoc nie je právny nárok. Štátna pomoc sa poskytuje v súlade s článkom 107 ods. 3 písm. ZFEÚ a s Mapou regionálnej štátnej pomoci. Pri poskytovaní sa zohľadňuje efektívnosť a účelovosť štátnej pomoci. V prípade poskytovania štátnej pomoci sa očakáva, že pomoc bude nielen ekonomickým prínosom pre sociálno- ekonomický rozvoj, ale sa pozitívne prejaví na zamestnanosti, aj na regionálnom rozvoji , čím sa predpokladá, že sa zvýši regionálne HDP. Poskytovaná štátna pomoc príjemcovi zlepšuje jeho pozíciu na trhu medzi konkurentmi, čo môže mať aj ekonomické dopady aj na export.

Vzhľadom na stanovenú **Hypotézu 1**, či je poskytnutá štátna pomoc podnikom na podporu udržania zamestnanosti efektívna, sme na základe dostupných dát orgánov štátnej správy zisťovali, aké objemy štátnej pomoci boli poskytnuté a či v regiónoch, do ktorých štátna pomoc smerovala, sa zvýšila miera nezamestnanosti. Základným právnym rámcom pre poskytovanie štátnej pomoci bola novela zákona č.5/2004 Z. z. (zákon č. 63/2020 Z. z.), ktorý má súvzťažnosť k únijnému dočasnému rámcu pre opatrenia štátnej pomoci na podporu hospodárstva v súčasnej situácii spôsobenej nákazou COVID-19.

Dôvodová správa k zákonu č. 63/2020 Z. z. uvádza, „*že prostredníctvom programov a projektov bude možné získať finančné prostriedky na podporu udržania zamestnancov v zamestnaní v súvislosti s vyhlásením mimoriadnej situácie, núdzového stavu alebo*

[60] Ú. v. EÚ L 352, 24.12.2013, p. 1–8.
[61] Ú. v. EÚ L 352, 24.12.2013, p. 1–8 .

výnimočného stavu a odstránením ich následkov."[62] V zmysle novelizovaného § 70, ods. 6 zákona č. 5/2004 Z. z. je na príspevky poskytované podľa vyššie uvedených projektov právny nárok až po splnení presne stanovených podmienok. Žiadateľ o štátnu pomoc si musí riadne plniť daňové povinnosti, povinnosti odvodu poistného na sociálne poistenie a povinných príspevkov na starobné dôchodkové sporenie, odvodu preddavku na poistné na verejné zdravotné poistenie, nesmie porušiť zákaz nelegálneho zamestnávania najmenej dva roky pred podaním žiadosti o štátnu pomoc a pod. Presne stanovené kritériá umožňujú všetkým oprávneným subjektom požiadať o poskytnutie štátnej pomoci.

Štátnu pomoc na udržanie zamestnanosti je možné poskytovať maximálne počas 12 mesiacov; pričom sa očakáva, že zamestnanci zostanú v pracovnom pomere počas celého obdobia poskytovania pomoci,

Cieľom tejto pomoci pre zamestnancov je zabrániť ich prepúšťaniu počas nákazy COVID-19. Nárok na tento príspevok má ten zamestnávateľ, ktorý počas vyhláseného núdzového stavu udrží pracovné miesta, pričom výška príspevku na náhradu mzdy zamestnanca je vo výške 80 % jeho priemerného zárobku. Dané opatrenia vnímame pozitívne, pretože zabraňujú negatívnym vplyvom a sociálnej neistote pri výkone hospodárskej činnosti podnikov a zamestnávateľov**.** Rôzne opatrenia proti šíreniu nákazy COVID-19 prijaté na Slovensku nie sú zamerané iba na znefunkčnenie podnikov, likviditu podnikov, prevádzok a poskytovateľov služieb, ale aj na ochranu verejného zdravia občanov. Tento prioritný cieľ podporuje aj Európska únia a všetky členské štáty EÚ. Na základe dát uvedených v správe s názvom Prvá pomoc na Slovensku (vypracovanej Inštitútom sociálnej politiky MPSVR SR) sme zistili nasledujúce fakty ilustrované v tabuľke 1.

Tabuľka 1 Poskytnutá štátna pomoc za obdobie marec 2020 - september 2020

Obdobie	**Celkový počet zamestnávateľov**	**Celkový počet zamestnancov**	**Celková výška pomoci v EUR**	**Priemer na jedného zamestnanca**
Marec	80 021	371 003	82 987 870,45	223,69 EUR
Apríl	94 443	466 181	176 910 286,98	379,49 EUR
Máj	77 127	459 201	145 922 718,77	317, 78 EUR
Jún	52 340	277 477	80 734 618, 98	290, 96 EUR
Júl	41 655	224 949	63 257 121, 53	281,21 EUR
August	38 983	191 003	52 249 894,48	284, 03 EUR
September	32 230	123 692	34 385 896,51	278,00 EUR

Zdroj: Inštitút sociálnej politiky. Správa. Prvá pomoc na Slovensku 2020. [online November 2020] Dostupné na: https://institutsocialnejpolitiky.gov.sk/wp-content/uploads/ 2020/11/ ISP_2020_Prva_ pomoc_update6_ FINAL.pdf [cit.12.12.2020]. Tabuľka vlastné spracovanie

[62] VLÁDA SR. (2020). Dôvodová správa k zákonu č. 63/2020 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony [cit.2.1.2021].Dostupné na: www. vlada.gov.sk/rokovania.

Z uvedených dát vyplýva, že počet žiadateľov o štátnu pomoc klesá, ale zároveň sa zvyšuje objem poskytnutých finančných prostriedkov pre zamestnancov. Podľa dát Štatistického úradu Slovenskej republiky v októbri dosiahla miera evidovanej nezamestnanosti 7,35 %, čo v porovnaní s predchádzajúci obdobiami nie je alarmujúce. V roku 2019 miera nezamestnanosti dosiahla úroveň 4,94%. Znamená to, že zaniklo cca 70 000 pracovných miest. Najviac ohrozenými skupinami sú gastrosektor, poskytovatelia služieb a cestový ruch. Databáza Finstat obsahuje dáta, že cca 3 933 podnikov pôsobiacich v sektore gastro a hotelierstvo je ohrozenou skupinou, pričom najviac týchto podnikov sídli v Bratislavskom kraji.[63] Celkove je v nepriaznivej ekonomickej situácii 15 660 podnikov pôsobiacich v priemyselnej výrobe.

Podľa identifikačných údajov žiadateľov o štátnu pomoc - podnikov, poskytnutá štátna pomoc pomohla zamestnávaniu v Nitrianskom, Košickom, Žilinskom, Prievidzskom a Trnavskom okrese. Záverom možno konštatovať, že poskytnutá štátna pomoc sa pozitívne prejavila na stabilizácii trhu práce v čase zhoršujúcej sa epidemiologickej situácie. V prípade prepúšťania zamestnancov zo zamestnania, by sa zvýšila miera nezamestnanosti a zároveň by štát týmto nezamestnaným osobám poskytoval a podporu v nezamestnanosti, zároveň by tieto nezamestnané osoby stratili pracovné návyky a zručnosti. Z hľadiska sektorov najviac žiadateľov o pomoc bolo v oblasti priemyselnej výroby, zdravotníctva, finančných a poisťovacích služieb. Príspevok sa poskytuje zamestnávateľovi bezodkladne na základe *Dohody o poskytnutí finančného príspevku*, ktorú úrad práce v danom regióne posiela zamestnávateľovi po doručení žiadosti a jej kontrole z hľadiska formálnych náležitostí.

Ďalšou formou pomoci, ktorá bola poskytovaná bolo tzv. pandemické ošetrovné pre rodičov, ktorých deti z dôvodu trvania mimoriadnej situácie súvisiace s ochorením COVID-19 nenavštevovali základnú školu. Dané pandemické ošetrovné bolo priznané rodičom, ktorí sa starali o deti vo veku do 11 rokov.

Právnym rámcom je poskytovanie pandemického ošetrovného je zákon č. 63/2020 25. marca 2020, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony.

V tabuľke 2 uvádzame počet žiadateľov a objemy poskytnutých finančných prostriedkov rodičom školopovinných detí.

[63] FINSTAT. (2020). Analýza sektorov priamo ohrozených koronavírusom.[online2020] [cit.18.12.2020]. Dostupné na :https://finstat.sk/ analyzy/ analyza-sektorov-priamo-ohrozenych-koronavirusom.

Tabuľka 2 Prehľad poskytnutej pomoci vo forme „ošetrovného“

Obdobie	**Počet žiadateľov**	**Vyplatené dávky v EUR**
Marec	24 854	3 003 815,50
Apríl	80 407	15 462 513, 04
Máj	149 855	46 755 878,51
Jún	131 851	45 373 924,08
Júl	56 264	17 747 667,64
August	26 217	7 569 461,65
September	24 060	7 032 176,91
Október	15 831	2 539 028,03

Zdroj: Inštitút sociálnej politiky. Správa. Prvá pomoc na Slovensku 2020. [online November2020] Dostupné na : https://institutsocialnejpolitiky.gov.sk/wp-content/uploads/ 2020/11/ ISP_2020_Prva_ pomoc_update6_ FINAL.pdf [cit.12.12.2020].Tabuľka vlastné spracovanie.

Poskytnutie tzv. pandemického ošetrovného považujeme z hľadiska sociálnych istôt zamestnaných rodičov za významné, pretože štát takýmto spôsobom podporil rodiny, ktorých maloleté deti nenavštevovali školské zariadenia. Výška pandemického ošetrovného, sa odvíjala od mzdy rodiča, pričom v jednom období sa o dieťa môže starať iba jeden rodič. V danom prípade štát vystupoval zodpovedne so zámerom vytvorenia sociálnej istoty rodičov školopovinných detí.

Keďže našim cieľom bolo poukázať na poskytovanie štátnej pomoci v čase pandémie COVID-hospodárskym subjektom, na základe získaných dát sme dospeli k záveru, že poskytnutá štátna pomoc mala pozitívne socio-ekonomické dopady. Zamestnanci neboli zaradení na úradoch práce medzi poberateľov príspevku v nezamestnanosti., ich pracovné miesto bolo udržané. Podnik, príjemca štátnej pomoci naďalej vykonával ekonomickú činnosť. Štátna pomoc je realizovaná prostredníctvom platných schém štátnej pomoci v pôsobnosti MPSVR SR ako poskytovateľa štátnej pomoci.

Ak je rozhodujúcou podmienkou pri poskytovaní štátnej pomoci, že musí byť poskytovaná v zmysle § 3 ods. 1 písm. f) zákona o štátnej pomoci na podporu zamestnanosti, tak daný postup národných autorít považujeme za správny.

Z hľadiska sociálnych istôt a starostlivosti o rodinu dlhodobá pomoc rodičom je aj úlohou štátu a práve v danom prípade máme možnosť badať princíp sociálnej solidarity.

Na základe konkrétnych faktov sme overili nami stanovenú **hypotézu H** 1 a dospeli sme jednoznačne k záveru, že finančná kompenzácia na úhradu mzdových nákladov zamestnávateľom a SZČO, ktorí udržia pracovné miesta, sa pozitívne prejavila na trhu práce, pretože v porovnaní s predchádzajúcimi rokom sa cca o 2% miera nezamestnanosti zvýšila, čo nemožno považovať za kritický stav. V danej súvislosti zastávame názor, že efektívne

zacielená pomoc z verejných zdrojov mala pozitívny vplyv na zachovanie kontinuity ekonomickej činnosti podnikov, ako aj ich likvidity v súvislosti so šírením nákazy COVID-19.

Druhá hypotéza H 2 je zameraná na overenie systému kontroly už poskytnutej štátnej pomoci. Ako smerodajný nástroj sme zvolili platnú právnu úpravu a mechanizmus, ktorý spĺňa štandardy EÚ.

Vo všeobecnosti možno pojem kontrola považovať za proces spĺňajúci požiadavky racionálnosti, komplexnosti a kompaktnosti, v rámci ktorého sa vykonávajú osobitné kontrolné činnosti kvalifikovaného charakteru za účelom porovnávania existujúceho skutkového stavu so žiadúcim stavom.[64] V zásade ide o súhrn činností, ktorými sa zisťuje skutočný stav veci, pričom ten sa porovnáva s platnými právnymi predpismi a zisťujú sa príčiny nesúladu skutočného stavu s požadovaným, pričom sú následne vyvodzované dôsledky majúce povahu sankcií. Cieľom kontroly v rámci poskytnutej štátnej pomoci je preverenie daného skutkového stavu. Vzhľadom na to, že ide o finančné prostriedky poskytované z verejných financií, kontrola je prirodzenou súčasťou riadenia verejných financií, pretože riadenie verejných financií je riadenie verejných zdrojov.[65]Podľa ustanovenia § 14 zákona o štátnej pomoci (2015) kontrolu poskytnutej štátnej pomoci vykonáva koordinátor štátnej pomoci, ktorým je Protimonopolný úrad SR (§ 14 zákona o štátnej pomoci). Povinnosťou príjemcu pomoci je predložiť relevantné doklady a dokumentáciu o použití finančných prostriedkov a preukázať ich oprávnenosť, ako aj splnenie podmienok. Príjemca štátnej pomoci v rámci kontrolnej činnosti musí preukázať poskytovateľovi štátnej pomoci použitie prostriedkov štátnej pomoci a oprávnenosť vynaložených nákladov. Musí preukázať dodržanie podmienok čerpania štátnej pomoci a poskytnúť súčinnosť všetkým zainteresovaným inštitúciám. Kontrola je zameraná na zistenie úplnosti predkladaných dokladov potrebných na posúdenie splnenia podmienok, za ktorých bola štátna pomoc poskytnutá. V prípade existujúcich dôkazov a relevantných zistení o porušení pravidiel, príjemca štátnej pomoci musí poskytnutú štátnu pomoc vrátiť. V zmysle Oznámenia Komisie - Dočasný rámec pre opatrenia štátnej pomoci na podporu hospodárstva v súčasnej situácii spôsobenej nákazou COVID-19 (2020/C 91 I/01)[66] členské štáty majú povinnosť predkladať Európskej komisii výročné správy o poskytnutej štátnej pomoci. Európska komisia ako ochrankyňa práva Európskej únie bude následne kontrolovať účelovosť a efektívnosť už poskytnutej štátnej pomoci. Členské štáty na webovej stránke o štátnej pomoci zverejňujú dáta o poskytnutej štátnej pomoci, čím sa zabezpečuje publicita. Cielené a primerané uplatňovanie pravidiel EÚ zameraných na kontrolu štátnej pomoci slúži na zabezpečenie toho, aby vnútroštátne podporné opatrenia boli účinné pri pomoci postihnutým podnikom počas šírenia nákazy COVID-19. Kontrola štátnej pomoci patrí do výlučnej pôsobnosti Európskej komisie a jej cieľom je zabezpečenie integrity vnútorného trhu EÚ prostredníctvom ochrany hospodárskej súťaže pred narúšaním trhu zo strany členských štátov EÚ. Kvalita vykonávania kontroly štátnej pomoci je determinovaná intelektuálnou

[64] STAŠOVÁ HUDÁKOVÁ, L. (2018) Typy kontrol vykonávaných najvyššími kontrolnými úradmi v krajinách V 4. Dostupné na .http://www.vsas.fvs. upjs.sk/files/105_VSAS_ 2018_022019_02_ FVS_VSaS_2_2018_ VNUTRO.pdf [18.12.2020].
[65] NAJVYŠŠÍ KONTROLNÝ ÚRAD ČR (1998): Limská deklarácia smerníc o princípoch auditu. Dostupné na : https://www.nku.cz/assets/o-nas/postaveni-a-pusobnost/limska-deklarace.pdf[cit.18.12.2020].
[66] Ú.v. EÚ C 91/1 z 20.3.2020.

dôslednosťou (právnych a ekonomických analýz), ako aj transparentnosťou. Sme toho názoru, že spracovávanie relevantných dát o poskytnutej štátnej pomoci a ich publicita sú nástrojmi najlepšej verejnej kontroly. V danej súvislosti by sme uvítali, keby príjemcovia štátnej pomoci vykonávali v rámci svojej pôsobnosti aj tzv. etický audit o účelovom využívaní verejných zdrojov. Úrady práce, ktoré finančné príspevky poskytujú oprávneným subjektom, v prípade vykonania kontroly a zistení, môžu žiadať vrátenie už poskytnutej štátnej pomoci (ak je preukázateľné, že žiadateľ porušil stanovené podmienky.) Vrátenie už poskytnutej štátnej pomoci je spojené s určitým procedurálnym postupom. V prípade, ak žiadateľ nepostupuje v súlade s usmerneniami poskytovateľ štátnej pomoci, úrad práce, mu môže uložiť pokutu do výšky 33 193,91 eur**.** Okrem toho od neho môžu vymáhať národné autority aj penále a pokutu za porušenie finančnej disciplíny.

Záver

Vzhľadom na stanovený cieľ a Hypotézu 1 sme na základe faktov preukázali, že v Slovenskej republike na základe schém štátnej pomoci boli vytvorené mechanizmy umožňujúce poskytovanie štátnej pomoci na zamestnanosť so zámerom zabezpečiť urýchlené riešenie negatívnych dopadov v súvislosti s ochorením COVID19. Tento systém z hľadiska administrácie je pomerne náročný a technické spracovanie podkladovej dokumentácie za účelom získania štátnej pomoci si vyžaduje určité znalosti.

Domnievame sa, že žiadosti o štátnu pomoc za účelom udržania pracovných miest mohli byť jednoduchšie, hlavne z toho dôvodu, že Sociálna poisťovňa a daňové úrady už majú v databáze určité informácie o zamestnaných osobách a aj o zamestnávateľoch.

Z národohospodárskeho významu táto forma štátnej pomoci je vhodným ekonomickým nástrojom, avšak nie je možné ju poskytovať dlhodobo. V súčasnosti sa uvažuje, že v rámci štrukturálnych fondov EÚ v programovacom období 2020 - 2027 budú vytvorené nové mechanizmy pre poskytovanie štátnej pomoci v súvislosti s ochorením COVID-19 a iných pandemických situácií. Momentálna situácia súvisiaca so šírením koronavírusu na Slovensku je zaťažkávacou skúškou pre všetkých. Jej dopady najviac pocítia podnikatelia z kategórie malých a stredných podnikov a živnostníkov, z toho dôvodu si myslíme, že by mali mať tieto subjekty preferenčné zaobchádzanie pri poskytovaní štátnej pomoci.

Odpoveď na našu Hypotézu 2 je jednoznačná. Existuje vytvorený mechanizmus kontroly na národnej a na únijnej úrovni. Daný vytvorený systém kontroly má zabrániť tomu, aby nedochádzalo k škodlivému súťaženiu pri poskytovaní štátnej pomoci a najmä aby nebol ohrozený správne fungujúci vnútorný trh EÚ. Dobre fungujúce kontrolné mechanizmy zabezpečujú hospodárne, účelové a efektívne použitie verejných zdrojov, čo sa pozitívne prejaví v národnom hospodárstve.

Literatúra

BUX, U. (2020). *Právo obchodných společností*. [online 01.2020].*Európsky parlament* .Dostupné na: https://www.europarl. europa.eu/ factsheets /sk/sheet/35/pravo-obchodnych spolocnosti [cit.28.9.2020].

ČTVRTNÍKOVÁ, I. A KOLEKTIV. (2005). *Veřejná podpora a veřejné zakázky po vstupu do EÚ: průvodce pro obce a města*. Praha: Linde, 2005, 175 s. ISBN 80-720-1528-1.

Európska dohoda o pridružení uzatvorená medzi Európskymi spoločenstvami a ich členskými štátmi na strane jednej a Slovenskou republikou na strane druhej. Oznámenie MZV SR č.158/1997 Z. z.

EURÓPSKA KOMISIA. (2019). Rozhodnutie Komisie (EÚ) 2019/1127 zo 4. októbra 2018 o štátnej pomoci SA.45359 – 2017/C (ex 2016/N) Ú. v. EÚ L 172 z 2.7.2.019.

EURÓPSKA KOMISIA. (2013). Nariadenie Komisie (EÚ) č. 1407/2013 z 18. decembra 2013 o uplatňovaní článkov 107 a 108 Zmluvy o fungovaní Európskej únie na pomoc *de minimis* Text s významom pre EHP *Ú. v. EÚ L 352, 24.12.2013, p. 1–8* .

EURÓPSKA KOMISIA. (2016). Oznámenie Komisie o pojme štátna pomoc uvedenom v článku 107 ods. 1 Zmluvy o fungovaní Európskej únie. Ú. v. EÚ C 262 z 19.7.2016.

EURÓPSKA KOMISIA. (2020). Oznámenie Komisie Dočasný rámec pre opatrenia. štátnej pomoci na podporu hospodárstva v súčasnej situácii spôsobenej nákazou COVID-19 Úradný vestník EU 2020/C 91 I/01 20. marca 2020.

EURÓPSKA ÚNIA. (2016). Zmluva o fungovaní Európskej únii. Ú. v. EÚ C 202 z 7.6.2016.

EURÓPSKA ÚNIA. (2016). Zmluva o Európskej únii. Ú. v. EÚ C 202 z 7.6.2016.

EURÓPSKA ÚNIA. (2016). Charta základných práv Európskej únii Ú. v. EÚ C 202 z 7.6.2016.

FEKETEOVÁ, R. (2007). *Analýza významu účtovníctva pre podnikateľa a potreby vzdelávania podnikateľov v oblasti účtovníctva*. In Zborník z medzinárodnej odbornej konferencie, Podpora začínajúcich podnikateľov prostredníctvom poradenských centier a inkubátorov. Bratislava: Komprint, s.r.o., 2007, s. 136. ISBN 978-80-968631-7-4.

FENDEKOVÁ, E. (2006). *Oligopoly a regulované monopoly*. Bratislava: IURA EDITION, 2006. 205 s. ISBN 80-8078-080-3.

FINSTAT. (2020). Analýza sektorov priamo ohrozených koronavírusom. Dostupné na : https://finstat.sk/analyzy/analyza-sektorov-priamo-ohrozenych-koronavirusom [cit.18.12.2020].

INŠTITÚT SOCIÁLNEJ POLITIKY(2020). Správa- Prvá pomoc na Slovensku 2020. [online November2020] Dostupné na: https://institutsocialnejpolitiky.gov.sk/wp-content/ uploads/ 2020/11/ ISP_2020_Prva_ pomoc_update6_ FINAL.pdf [cit.12.12.2020].

MAHO. (2020). *Jednoznačne najviac dostal Volkswagen*. Finweb [online 27.5.2020] Dostupné na: https://finweb. hnonline.sk/ ekonomika/2154019-jednoznacne-najviac-dostal-volkswagen-pozrite-sa-ako-stat-rozdelil-koronapomoc. [cit.19.9.2020].

MINISTERSTVO HOSPODÁRSTVA SR. (2020). Správa o stave podnikateľského prostredia v Slovenskej republike. [online 13.9,2020]. Dostupné na:https://www.slov-lex.sk/ legislativne-procesy/-/SK/dokumenty/LP-2020-89 [cit. 21. 9. 2020].

MIŽIČKOVÁ, Ľ. – UBREŽIOVÁ, I. (2007). *Podnikanie malých a stredných podnikov*. Nitra: Vydavateľstvo SPU v Nitre, 2007. 110 s. ISBN 978-80-8069-877-5.

NÁRODNÁ RADA SR. (2015). Dôvodová správa k návrhu zákona o štátnej pomoci. *Národná rada SR* [online 29.5.2015]. Dostupné na: https://www.nrsr.sk/web/ Default. aspx?sid=zakony/zakon&ZakZborID=13&CisObdobia=6&CPT=1645 [cit. 23.9.2020].

NÁRODNÁ RADA SR. (2002). Ústavný zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky.

NAJVYŠŠÍ KONTROLNÝ ÚRAD ČR. (1998). Limská deklarácia smerníc o princípoch auditu. Dostupné na : https://www.nku.cz/assets/o-nas/postaveni-a-pusobnost/limska-deklarace.pdf[cit.18.12.2020].

PERÁČEK, T. NOSKOVÁ, M., MUCHA, B. (2017). *Selected issues of Slovak business enviroment*. Proceedings of 24th International Scientific Conference on Economic and Social Development - Managerial Issues in Modern Business, 254-259.

PROTIMONOPOLNÝ ÚRAD SR. (2020). Správa o poskytnutej štátnej pomoci v Slovenskej republike za rok 2019. [online máj, 2020]. Dostupné na: http://www.statnapomoc.sk/?cat=8 [cit.19.9.2020].

ROZHODNUTIE EURÓPSKEJ KOMISIE zo dňa 27.10.1992 vo veci IV/33.384 a IV/33.378, [1992] OJ L326/31.

SREBALOVÁ, M., MUCHA, B., LACUŠKA, M., PERÁČEK, T. (2019). *Current View of Legislative Measures Implemented in the Past for the Export of Some Strategic Products from the Slovak Republic*. Proceedings of 34th International-Business-Information-Management-Association (IBIMA) Conference, 3829-3837.

STAŠOVÁ, HUDÁKOVÁ, L. (2018). Typy kontrol vykonávaných najvyššími kontrolnými úradmi v krajinách V 4. Dostupné na http://www.vsas.fvs. upjs.sk/files/ 105_VSAS_ 2018_022019_02_FVS_VSaS_2_2018_VNUTRO.pdf [cit.18.12.2020].

SÚDNY DVOR ES. (1974). Rozsudok zo 14. mája 1974 vo veci 4/73 Nold, Zb. 1974, s. 491, bod 14; a rozsudok z 27. septembra 1979 vo veci 230/78 SpA Eridiana a. i., Zb. 1979, s. 2749, body 20 a 31.

SÚDNY DVOR EÚ. (2000). Rozsudok z 12. septembra 2000. Pavel Pavlov a i. proti Stichting Pensioenfonds Medische Specialisten. Spojené veci C-180/98 až C-184/98. Zb. 2000, s. I – 6451, bod 74).

SÚDNY DVOR EÚ. (1987). Rozsudok zo 16. júna 1987 Komisia /Taliansko C-118/85 ECLI:EU: C:187:283 bod. 7.

SÚDNY DVOR ES (1984). Rozsudok vo veci Hydrotherm Gerätebau GmbH proti Firma Compact del Dott. Ing. Mario Andreoli & C. Sas 170/83 Zb. [1984] s. 02999, ods.11: *„In*

competition law, the term "undertaking" must be understood as designating an economic unit for the purpose of the subject-matter of the agreement in question even if in law that economic unit consists of several persons, natural or legal".

SÚDNY DVOR ES. (1987). Rozsudok zo 16. júna 1987 Komisia /Taliansko 118/85 ECLI:EU: C:187:283 bod. 7.

SÚDNY DVOR ES (2020). Rozsudok z 12. septembra 2000, *Pavlov a i.*, spojené veci C-180/98 až C-184/98, ECLI:EU:C:2000:428, bod 74; rozsudok Súdneho dvora z 10. januára 2006, *Cassa di Risparmio di Firenze SpA a i.*, C-222/04, ECLI:EU:C:2006:8, bod 107.

SÚDNY DVOR ES(1980). Rozsudok z 29. októbra 1980, *Van Landewyck*, spojené veci 209/78 až 215/78 a 218/78, ECLI:EU:C:1980:248, bod 88; rozsudok Súdneho dvora zo 16. novembra

1995, *FFSA a i.*, C-244/94, ECLI:EU:C:1995:392, bod 21; rozsudok Súdneho dvora z 1. júla 2008, *MOTOE*, C-49/07, ECLI:EU:C:2008:376, body 27 a 28.

ŠTATISTICKÝ ÚRAD SR. (2020). Podrobné údaje zahraničného obchodu v decembri a za rok 2019.[online 10.3.2020]. Dostupné na : https://slovak.statistics.sk/wps/portal/ ext/products/ informationmessages/ inf_sprava_detail/7ea89. [cit.19.9.2020].

ŠTATISTICKÝ ÚRAD SR. (2020).Register organizácií. Štatistika podnikateľských subjektov. Dostupné na https://slovak.statistics.sk/wps/portal/ ext/Databases/register_ organizacii/!ut/p/z1/jZDRToMwFIafhtue0xXW1rvOhA6DZnVpwd4sbEFGHLAAyus7F29M FHfuTvJ9_8n [cit.23.10.2020].

VLÁDA SR. (2020). Správa o stave podnikateľského prostredia 2019.[online 30.3.2020] Dostupné na : https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy/-/SK/dokumenty/LP-2020-89 [cit.2.1.2021].

VLÁDA SR. (2021). Návrh zákona o ochrane hospodárskej súťaže (LP 2020/284).[online 2020] Dostupné na: https://www.slov-lex.sk/legislativne procesy/SK/LP/2020/284/ pripomienky/ vytvor/ b4cb9548-51d2-49f2-ac52-9d59e6299b42 [cit.21.1.2021].

VLÁDA SR. (2020). Dôvodová správa k zákonu č. 63/2020 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony [cit.2.1.2021].Dostupné na: www. vlada.gov.sk/rokovania.

VŠEOBECNÝ SÚD ES. (2000). Rozsudok z 12. decembra 2000, *Aéroports de Paris/Komisia*, T-128/98, ECLI:EU:T:2000:290, bod 108.

WEFERSOVÁ, J. (2016). *Správne uplatňovanie práva EÚ v oblasti zdravotníctva na Slovensku'*. Hradecké ekonomické dny 2016 [elektronický zdroj]. - *Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové,* 2016. - pp. 218-225 [CD-ROM]. ISSN: 2464-6032. [Hradecké ekonomické dny 2016: mezinárodní odborná konference. Hradec Králové, 2.-3.2.2016].

WORLD BANK (2020). Správa o stave podnikateľského prostredia : Dostupné na : https://www.economy.gov.sk/uploads/files/tj29ai1O.pdf [cit.23.10.2020].

Zákon č. 358/2015 Z. z. O úprave niektorých vzťahov v oblasti štátnej pomoci a minimálnej pomoci a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o štátnej pomoci.

Zákon č. 531/1991 Zb. Obchodný zákonník. Zákon č. 455/1991 Z. Zákon o živnostenskom podnikaní.

Kontaktná adresa autora
Mgr. Peter Nováček
Fakulta managementu
Univerzita Komenského
Odbojárov 10
820 06 Bratislava
peter.nováček@fm.uniba.sk

CIRKULÁRNA EKONOMIKA *VERSUS* OBEHOVÉ HOSPODÁRSTVO

Ján Stanek

Abstrakt

Proces globalizácie, digitalizácie je sprevádzaný aj zavádzaním nových ekonomických modelov v rámci ochrany životného prostredia. Cirkulárna ekonomika sa stala súčasťou procesu trvalej udržateľnosti a priamo ovplyvňuje aj rozvoj zelených investícií, ktorým patrí budúcnosť. Cirkulárnej ekonomike patrí budúcnosť a je veľkým prínosom pre životné prostredie, pokiaľ ide o klímu a biodiverzitu, znečistenie vzduchu, pôdy a vody. Príspevok ponúka širší pohľad na aktuálne problémy spojené s cirkulárnou ekonomikou a zameriava sa na trendy v danej oblasti, ktoré presadzuje Európska únia. Poukazuje na Akčný plán Európskej únie obehového hospodárstva a otvára diskurz o prechode na obehové hospodárstvo v členských štátoch Európskej únie.

Kľúčové slová: *cirkulárna ekonomika, životné prostredie, Európska zelená dohoda*

Abstract

The process of globalization and digitization is accompanied by the introduction of new economic models in the field of environmental protection. The circular economy has become part of the process of sustainable development and directly influences the development of green investments, which have a future. The circular economy has a future from the aspect of environmental protection, especially with respect to climate and biodiversity, air, soil and water pollution. The paper offers a broader view of current issues associated with the circular economy and focuses on trends in the field, indicating that they are promoted by the European Union. It refers to the European Union's Action Plan for the Circular Economy and opens the discourse on the transition to a circular economy in the Member States of the European Union.

Key words: *circular economy, environment, European Green Deal,*

JEL Classification: F 02, F 18, O12

Úvod

V súčasnosti sa čoraz viac na všetkých politických, vedeckých fórach majúcich medzinárodný rozmer diskutuje o riešení situácie s odpadom. Odpadové hospodárstvo je stalo predmetom aktivít viacerých medzinárodných organizácií. Európska únia v súčinnosti s Organizáciou Spojených národov kladú veľký dôraz na ochranu životného prostredia a trvalo udržateľný rozvoj. Politika Európskej únie v oblasti odpadu má dlhú históriu a tradične sa zameriava na odpadové hospodárstvo, ktoré je udržateľnejšie z hľadiska životného prostredia.[67] Udržateľný rozvoj je jedným zo základných cieľov Európskej únie. Tomuto cieľu prispôsobuje aj svoje akčné programy a legislatívne činnosti. Obchodné a ekonomické príležitosti sú čoraz viacej ovplyvňované environmentálnymi a ekologickými aspektami. Obehové hospodárstvo si vyžaduje súčinnosť podnikov, investorov, spotrebiteľov a aj miestnej správy a samosprávy.

[67] AMANATIDIS, G.(2019). Efektívnosť využívania zdrojov a obehové hospodárstvo.[online 2019].Dostupné na: https://www.europarl.europa.eu/factsheets/sk/sheet/76/efektivnost-vyuzivania-zdrojov-a-obehove-hospodarstvo. [cit.12.1.2021].

Správne nastavené pravidlá regulácie so zreteľom na spoločensky zodpovedné podnikanie budú zárukou aj správneho vývoja nového ekonomického modelu uprednostňujúceho opätovné využívanie a recyklovanie vecí. Príspevok z pohľadu budúcej perspektívy analyzuje prechod na obehové hospodárstvo v členských štátoch EÚ a objasňuje základnú terminológiu vo väzbe na cirkulárnu ekonomiku *vers.* obehové hospodárstvo.

Cieľ a metodológia

Za posledné obdobie sa v značnom rozsahu zmenil charakter dnešnej spoločnosti. Tieto zásadné zmeny sa dotýkajú, spoločenského, politického, hospodárskeho, kultúrneho a sociálneho života, a aj občanov. Najviac hmatateľné sú premeny informačnej a znalostnej spoločnosti, ktoré ovplyvňujú nové formy podnikania a invencie. Cieľom príspevku je poukázať na formujúcu sa cirkulárnu ekonomiku, ktorá je koordinovaná na úrovni Európskej únie. Zamerali sme sa na analýzu základných dokumentov Európskej únie a objasnili sme vecný rozmer pojmu cirkulárna ekonomika. Za použitia metódy syntézy sme identifikovali sektory, v rámci ktorých je možné zabezpečiť prechod na obehové hospodárstvo. Metódou porovnania sme objasnili výhody a nevýhody prechodu na obehové hospodárstvo. Poukázali sme na aktuálne problémy na trh s odpadom. V závere príspevku sme zosumarizovali naše poznatky.

Objasnenie pojmu cirkulárna ekonomika

Ekonómia je veda, vedná disciplína, ako mnohé iné, to sú poznatky, hľadanie súvislostí, faktov a pravdy. Pričom vedu chápeme ako poznanie sveta, zákonitostí a objasňovania javov a skutočností, ako aj vzájomných závislostí. Ekonomická veda je vednou disciplínou, ktorá sa zaoberá sledovaním výrobných faktorov a prerozdeľovaním ekonomických statkov medzi ekonomické subjekty. Ekonomika na rozdiel od ekonómie nie je veda, ale ekvivalentom pojmu ekonomika je pojem hospodárstvo, t. j. hospodárska činnosť, ktorej cieľom je uspokojovať potreby ekonomických subjektov. V súčasnom procese globalizácie, digitalizácie a ekologizácie sa formujú nové odvetvia ekonomiky, ktorých rozvoj podporuje aj Európska únia a mnohé iné medzinárodné organizácie. V nasledujúcej tabuľke uvádzame z hľadiska vecného rozsahu oblasti ekonomík.

Tabuľka 1. Prehľad nových ekonomík

Názov ekonomiky	**Vecný rozsah a definície autorov alebo organizácií**
Sociálna ekonomika	Zákon č. 112/2018 o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch definuje v § 3 sociálnu ekonomiku *ako súhrn produktívnych, distribučných alebo spotrebiteľských aktivít vykonávaných prostredníctvom hospodárskej činnosti alebo nehospodárskej činnosti nezávisle od štátnych orgánov, ktorých hlavným cieľom je dosahovanie pozitívneho sociálneho vplyvu*.
Kolaboratívna ekonomika verzus sharing economy verzus zdieľaná ekonomika	• *je definovaná ako ekonomický systém založený na zdieľaní malo využiteľného aktíva, alebo služby zdarma alebo za poplatok priamo od jednotlivcov." (Bostman & Rogers,* 2010)[68] • *je trvale udržateľná ekonomika postavená na vzájomnom zdieľaní ľudských i fyzických zdrojov.*(Buczynsky, 2013)[69]
Zelená ekonomika	Ekonomika podporujúca ľudskú prosperitu, ekonomika, ktorá vedie k zlepšeniu životného prostredia. Úzko súvisí s ekologizáciou výrobných procesov. Organizácia OSN pre životné prostredie pracovne definovala *zelenú ekonomiku ako takú, ktorá má za následok zlepšenie blahobytu ľudí a sociálnu spravodlivosť, zatiaľ čo výrazne znižuje environmentálne a ekologické riziká*.[70]
Digitálna ekonomika	Pojem digitálna ekonomika má viaceré synonymá, a to predovšetkým informačná ekonomika alebo ekonomika moderných technológií. Stručne ju možno nazvať ako ekonomiku, kde sú využívané IT technológie.
Cirkulárna ekonomika (obehové hospodárstvo)	*predstavuje ekonomický model, ktorého základom je opätovné používanie a recyklovanie produktov s cieľom minimalizácie alebo úplnej eliminácie vzniku odpadu*.[71]

Zdroj: Viď citovanie pod čiarou. Tabuľka vlastné spracovanie. 2021.

Nami zostavená tabuľka jasne uvádza oblasti nových ekonomík, ktoré sa stali súčasťou hospodárstiev vo všetkých štátoch. Vývoj a invencie napredujú veľmi rýchlo a stali sa súčasťou konkurenčného boja. Zásadný rozdiel medzi tradičnou lineárnou ekonomikou a cirkulárnou ekonomikou spočíva v tom, že tradičná ekonomika je založená na ťažbe surovín, na výrobe, spotrebe a odpade. Pričom cirkulárna ekonomika kladie dôraz na opätovné použitie tovarov, komponentov v rámci výrobného procesu a je šetrná k životnému prostrediu. Inými slovami

[68] BOSTMAN, R. & ROGERS, R (2010). What´s mine is yours: the rise of collaborative consumption.New York, USA: Harper Business.

[69] BUCZYNSKY, B. (2013). Sharing is good: how to save Money, time and resources through collaborative consumption.1.Gabriola Island, BC, Canada: New Society Publishers, 2013, s.8. ISBN 978 1550 925 449-.

[70] UN (2020). Why does green economy matter? https://www.unenvironment.org/explore-topics/green-economy/about-green-economy.[cit.21.1.2021].

[71] Európska komisia (2020). EÚ a obehové hospodárstvo. [online]. [cit. 12.03.2020] Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/news/sk/headlines/economy/20151201STO0560

povedané tradičné chápanie ekonomickej činnosti je založené na lineárnom modeli, t.j, prírodné zdroje, nerastné suroviny sa využívajú na výrobu výrobkov, ktoré sú kupované a slúžia spotrebiteľom, ktorí ich po čase, keď výrobky prestanú spĺňať ich potreby, vyhodia. Tento model nie je šetrný k životnému prostrediu a chýba mu aj sociálna súdržnosť. Podľa Kollára V. a Matúšovej, S. (2020*) cirkulárna ekonomika je taký systém, kedy už pri vytváraní dizajnu produktu máme na zreteli jeho životný cyklus tak, aby bol čo najviac bezodpadový, čo najdlhší a uzavretý. To znamená, že pri výrobe produktov spotrebovávame menej prírodných zdrojov, menej energií a využívame udržateľné a obnoviteľné zdroje a materiály."*[72]

Všeobecný právny základ pre budovanie obehového hospodárstva, ktoré uprednostňuje opätovné využívanie a recyklovanie vecí je vymedzený v ustanovení článkov 191 až 193 Zmluvy o fungovaní Európskej únie.[73] Z uvedených ustanovení jednoznačne vyplýva, že: „*politika Únie v oblasti životného prostredia prispieva k uskutočňovaniu nasledujúcich cieľov:*

a) udržiavanie, ochrana a zlepšovanie kvality životného prostredia,
b) ochrana ľudského zdravia,
c) rozvážne a racionálne využívanie prírodných zdrojov,
d) podpora opatrení na medzinárodnej úrovni na riešenie regionálnych alebo celosvetových problémov životného prostredia, a to predovšetkým na boj proti zmene klímy."[74]

Primárna právna úprava Európskej únie je doplnená širokým spektrom sekundárnych právnych predpisov. Európska únia v záujme novej vízie pre obehové hospodárstvo vytvára podmienky pre silný jednotný trh sekundárnych surovín a vedľajších produktov. Základom je tzv. Zelená dohoda (Európsky ekologický dohovor), ktorá stanovuje akčný plán zelenej ekonomiky s cieľom:

- podporiť účinné využívanie zdrojov prostredníctvom prechodu na čisté obehové hospodárstvo,
- obnoviť biodiverzitu a znížiť znečistenie.[75]

Očakáva sa, že Európsky ekologický dohovor urýchli a podporí transformáciu potrebnú vo všetkých výrobných sektoroch, kde sa bude klásť dôraz na ochranu a zveľaďovanie prírodného kapitálu a ochranu zdravia a blaho občanov pred environmentálnymi rizikami a vplyvmi. Kľúčové je zabezpečenie prechodu na obehové hospodárstvo a dosiahnutie integrácie inteligentných riešení, pretože obehové hospodárstvo ponúka príležitosť na zvýšenie udržateľnosti a konkurencieschopnosti, ako aj zelených investícií.

Tak ako je uvedené v Zelenej dohode EÚ „*súčasťou akčného plánu pre obehové hospodárstvo budú aj opatrenia, ktoré budú podnikateľov motivovať, aby spotrebiteľom ponúkali možnosť voľby opätovne použiteľných, trvácnych a opraviteľných výrobkov.*"[76] Znamená to, že ekologická transformácia bude determinovaná aj správaním sa spotrebiteľa a cenovo

[72] KOLLÁR, V. , MATÚŠOVÁ, S. (2020). Podpora udržateľného rozvoja a obehovej ekonomiky v podmienkach Slovenskej republiky. In: Verejná správa a regionálny rozvoj. Bratislava Vol. 2/2020/XVI.
[73] OJ C 326, 26.10.2012, p. 47–390.
[74] Zmluva o fungovaní Európskej únie, OJ C 326, 26.10.2012, p. 47–390.
[75] EURÓPSKA KOMISIA (2019).COM/2019/640 final
[76] EURÓPSKA KOMISIA. (2019. COM/2019/640 final.

dostupnými tovarmi a službami. Inými slovami povedané cirkulárna ekonomika nie je voľbou, ale podľa Zelenej dohody EÚ povinnosťou všetkých členských štátov, aby sa zapojili do tohto procesu a napĺňali ciele EÚ. Prioritou Európskej únie je, aby výrobky uvedené na trh mali dlhšiu spotrebu, aby ich bolo možné recyklovať, repasovať. Výrobky na jednorazové použitie dostanú červenú. Recyklovaný materiál by mal spĺňať požiadavky primárnych surovín a mal by vyhovovať aj samotným výrobným technológiám. V záujme objasnenia podstaty sme zostavili prehľadnú tabuľku, ktorá obsahuje oblasti, v ktorých možno transformovať výrobný proces.

Tabuľka 2. Sektory, kde je možné realizovať cirkulárnu ekonomiku.

Sektor	**Realizácia**
Textilný priemysel	Budovanie trhu s udržateľnými a obehovými textilnými výrobkami vrátane trhu s ich opätovným využitím.
Obaly a plasty	Opätovné použitie a recyklovateľnosť obalov vrátane posúdenia možností obmedziť používanie niektorých obalových materiálov na určité použitia.
Automobilový priemysel	Zavádzanie elektromobilov.
Gastro	Nahradenie jednorazových obalov (stolový riad a príbory) výrobkami na viacnásobné použitie.
Stavebníctvo	Zvýšenie surovinovej efektívnosti a zníženie vplyvov na klímu, mineralizácia stavebných materiálov.

Zdroj: Európska komisia (2020). Akčný plán pre nové obehové hospodárstvo. [online 2020][cit.7.1.2021] Dostupné na: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/sk/qanda_20_419. Tabuľka vlastné spracovanie.

Nami zostavená tabuľka ilustruje sektory, kde je vysoký potenciál obehovosti. Obehovosť je základnou súčasťou širšej transformácie priemyslu smerom ku klimatickej neutralite a dlhodobej konkurencieschopnosti. Môže priniesť značné materiálne úspory vo všetkých hodnotových reťazcoch a výrobných procesoch, vytvoriť pridanú hodnotu a priniesť nové hospodárske príležitosti.[77] Inštitút obehovosti chápeme ako významný predpoklad klimatickej neutrality pre udržateľnú budúcnosť hospodárskych politík. Meritum veci spočíva v znižovaní emisií skleníkových plynov. Nové udržateľné modely ekonomiky sú aj priestorom pre vytváranie nových pracovných miest. V danej súvislosti systém prechodu na obehové hospodárstvo je spojený aj s ochranou práv duševného vlastníctva, preto je nevyhnutné, aby aj pri zmene výrobných procesov a technológií bol plnohodnotne rešpektovaný režim ochrany práv duševného vlastníctva a značky ekodizajnu.

[77] EURÓPSKA KOMISIA (2020). Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov Nový akčný plán EÚ pre obehové hospodárstvo Za čistejšiu a konkurencieschopnejšiu Európu COM/2020/98 final.

Každý proces transformácie má pozitívnu a negatívnu stránku. Na základe faktov sme porovnali výhody a nevýhody cirkulárnej ekonomiky v tabuľke 3.

Tabuľka 3 Porovnanie výhod a nevýhod cirkulárnej ekonomiky

Výhody	Nevýhody
Úspory energie Ochrana životného prostredia Biodiverzita Nové príležitosti v rámci podnikania Znižovanie vstupných nákladov výrobného procesu, ak sa používa recyklovaná surovina Znižovanie odpadu	Získavanie nových zručností v rámci výrobných procesov Investície do inovácií Schopnosť odolávať silnej konkurencii Konvenčné zvyky spotrebiteľov sa môžu prejaviť negatívne pri nákupnom správaní

Zdroj: Tabuľka vlastné spracovanie 2021.

Z uvedeného vyplýva, že výhody prevyšujú nevýhody, avšak spoločenský prínos a prínos pre budúce generácie je ťažko merateľný. Ak má cirkulárna ekonomika fungovať správne musí využívať výskum, inovácie, digitalizáciu. V danej súvislosti konštatujeme, že obehové hospodárstvo, by sa malo rozšíriť na hlavné hospodárske subjekty, mal by sa urýchliť prechod na model regeneračného rastu, udržať spotreba zdrojov v rámci možností planéty, znižovať stopa spotreby a zdvojnásobiť miera využívania obehového materiálu. V zásade by sa mali hospodárske subjekty riadiť princípom menej odpadu, viac hodnoty. Zavedenie ukazovateľov využívania zdrojov, vrátane spotreby a surovinovej stopy ako súčasť monitorovacieho rámca pre obehové hospodárstvo by malo byť prioritou pre všetky členské štáty Európskej únie. Hoci transformácia na obehové hospodárstvo si vyžiada určité počiatočné náklady, zároveň prinesie benefity vo forme ušetrených zdrojov, vytvorenia nových pracovných miest a rastu konkurencieschopnosti.

Dôvody prechodu na cirkulárnu ekonomiku

Jedným z dôvodov prechodu na cirkulárnu ekonomiku je nedostatok surovinových zdrojov, závislosť na dovoze surovín z iných krajín a zhoršovanie stavu životného prostredia (vysoká produkcia (CO2). Závažná zostáva aj otázka nakladania z odpadom a recyklácia odpadu. Európska únia zverejnila dáta o odpadovom hospodárstve na webovom sídle Európskeho parlamentu. Dáta zverejnené Európskou úniou o odpadovom hospodárstve dokazujú, že životné prostredie najviac znečisťuje sektor stavebníctva. Zaujímavá je skutočnosť, že medzi odvetviami, ktoré znečisťujú životné prostredie nie sú dáta o doprave (leteckej, automobilovej). Ročne vznikne zo všetkých hospodárskych činností v rámci členských štátov EÚ 2,5 miliardy ton odpadu, čo predstavuje 5 ton na obyvateľa za rok, a každý občan vyprodukuje v priemere takmer pol tony komunálneho odpadu.[78]

[78] EURÓPSKA ÚNIA (2020). Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov NOVÝ AKČNÝ PLÁN EÚ PRE OBEHOVÉ HOSPODÁRSTVO Za čistejšiu a konkurencieschopnejšiu Európu COM/2020/98 final 11.3.2020.

Tabuľka 4. Podiel na odpade v rámci členských štátov Európskej únie

Oblasť	Percentuálny podiel
Poľnohospodárstvo, lesné hospodárstvo	0,8 %
Domácnosti	8,5 %
Výroba	10,3 %
Ťažba a dobývanie	25,3 %
Stavebníctvo	36,4 %
Ostatné	18,7 %

Zdroj: EURÓPSKA ÚNIA. (2020). Odpadové hospodárstvo fakty a čísla. [online 4.12.2020].[cit.21.1.2021] Dostupné na : https://www.europarl.europa.eu/news/sk/headlines/society/20180328STO00751/odpadove-hospodarstvo-v-eu-fakty-a-cisla. Tabuľka vlastné spracovanie.

V tabuľke 5 ilustrujeme množstvo vyprodukovaného odpadu a uloženého odpadu v štátoch patriacich do skupiny Vyšehradskej štvorky (V4).

Tabuľka 5 Porovnanie vyprodukovaného, recyklovaného a uloženého odpadu v štátoch V4

Názov štátu	Množstvo vyprodukovaného odpadu	Podiel recyklovaného a kompostovaného odpadu /2017	Podiel uloženého odpadu na skládkach/2017
Česká republika	351	38 %	48 %
Maďarská republika	381	35 %	49 %
Poľská republika	329	34 %	42 %
Slovenská republika	414	30 %	61 %

Zdroj k tabuľke 5: EURÓPSKA ÚNIA.(2020). Odpadové hospodárstvo fakty a čísla.[online 4.12.2020]. [cit.21.1.2021] Dostupné na : https://www.europarl.europa.eu/news/sk/ headlines/society/ 20180328STO00751 /odpadove-hospodarstvo-v-eu-fakty-a-cisla. Tabuľka vlastné spracovanie.

Dáta zverejnené Eurostatom pre Slovenskú republiku nie sú priaznivé. Podľa Eurostatu sa produkcia odpadu na Slovensku od roku 2005 (273 kg na obyvateľa) zvýšila v roku 2018 o viac ako 140 kg (414 kg na obyvateľa). Cirkulárna ekonomika je úzko prepojená aj s vytvorením trhu s druhotnými surovinami. Druhotné suroviny si vyžadujú vysokokvalitné triedenie a odstraňovanie kontaminantov z odpadu vrátane tých, ktoré sú výsledkom náhodného znečistenia a preto aj vytváranie trhu s druhotnými surovinami je ekonomicky a právne náročné. Reštart slovenskej ekonomiky a zmena myslenia ľudí bude veľmi náročná a bude sprevádzaná koordináciou Európskej únie. Zelené hospodárstvo si bude vyžadovať zelené investície, systémové zmeny vo výrobných procesoch, odstraňovanie bariér pri prechode na obehové hospodárstvo a pod. Univerzálnym princípom obehového hospodárstva je vyrábať tak, aby odpad nevznikal. Vhodným príkladom ako začať sú aktivity nadnárodnej nadácie Ellen McArtur Found, ktorá poskytuje poradenstvo a podporuje transformačný proces na obehové hospodárstvo. Medzi lídrov obehovej ekonomiky možno zaradiť Holandsko. Prechod na obehové hospodárstvo možno realizovať najjednoduchšie v oblasti poľnohospodárstva,

využívaním pôdy a odpadového hospodárstva. Úspešnosť obehového hospodárstva bude determinovaná aj novými spôsobmi nákupného správania sa spotrebiteľov.

Záver

Koncept cirkulárnej ekonomiky je založený na tom, že má chrániť životné prostredie a znižovať našu závislosť od prírodného kapitálu. Systémom koordinácie sa Európska únia snaží o transformačný proces na obehové hospodárstvo v členských štátoch Európskej únie, pričom očakáva, že samotný proces bude spravodlivý a podporovaný aj na regionálnej a miestnej úrovni. Podniky ako nositelia hospodárskej činnosti budú hlavnými aktérmi tohto procesu a rozhodujúcou mierou sa budú podieľať na nových formách obehového hospodárstva. Obehové inovácie im zabezpečenia konkurencieschopnosť a napomôžu im pri napĺňaní cieľov zelenej ekonomiky. Na konkrétnych faktoch sme objasnili význam cirkulárnej ekonomiky, poukázali sme na výhody tohto nového systému a poukázali na príčiny, ktoré úzko súvisia so zmenou hospodárskych politík v členských štátoch EÚ.

V súčasnosti môžeme konštatovať, že transformácia hospodárskej činnosti podnikov, je spájaná aj so spoločenskou zodpovednosťou a spoločnými pravidlami, ktoré majú nadnárodný rozmer. Systém formovania novej ekonomiky si vyžaduje správne prístupy a dlhodobé ciele, pretože zmena hospodárskej činnosti podnikov a výrobných programov si vyžaduje strategické financovanie. Želaním všetkých najvyšších predstaviteľov Európskej únie a aj členských štátov EÚ je dosiahnuť nulové znečisťovanie životného prostredia. Výroba a spotreba by mali rešpektovať princíp udržateľnosti a prahové hodnoty zdravej planéty.

Literatúra

AMANATIDIS, G.(2019). Efektívnosť využívania zdrojov a obehové hospodárstvo.[online 2019].[cit.12.1.2021]. Dostupné na: https://www.europarl.europa.eu/ factsheets/sk/sheet/76/ efektivnost-vyuzivania-zdrojov-a-obehove-hospodarstvo.

BOSTMAN, R. & ROGERS, R. (2010). What´s mine is yours: the rise of collaborative consumption.New York, USA: Harper Business.

BUCZYNSKY, B. (2013). Sharing is good: how to save Money, time and resources through collaborative consumption.1. Gabriola Island, BC, Canada: New Society Publishers, 2013, s.8. ISBN 978 1550 925 449-.

EURÓPSKA KOMISIA. (2020). Akčný plán pre nové obehové hospodárstvo. [online 4.12.2020]. [cit.21.1.2021] Dostupné na: https://ec.europa.eu/ commission/ presscorner/ detail/sk/qanda_20_419.

EURÓPSKA KOMISIA. (2020). Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov Nový akčný plán EÚ pre obehové hospodárstvo Za čistejšiu a konkurencieschopnejšiu Európu COM/2020/98 final

EURÓPSKA KOMISIA. (2020). COM/2019/640 final

EURÓPSKA ÚNIA. (2012).Zmluva o fungovaní Európskej únie, OJ C 326, 26.10.2012, p. 47–390.

EURÓPSKA ÚNIA. (2020). Odpadové hospodárstvo fakty a čísla.[online 4.12.2020]. [cit.21.1.2021]. Dostupné na https://www.europarl.europa.eu/ news/sk/ headlines /society/ 20180328STO00751/odpadove-hospodarstvo-v-eu-fakty-a-cisla.

KOLLÁR, V., MATÚŠOVÁ, S. (2020). Podpora udržateľného rozvoja a obehovej ekonomiky v podmienkach Slovenskej republiky. In Verejná správa a regionálny rozvoj. Bratislava Vol. 2/2020/XVI.

UN (2020). Why does green economy matter? [cit.21.1.2021]. Dostupné na: https://www. unenvironment. org/explore-topics/green-economy/about-green-economy.

Kontaktná adresa autora
Ing. Ján Stanek
Slovenská akadémia manažmentu
Staromestská 6/d
811 03 Bratislava
janstanek06@gmail.com

PRÍNOS OECD PRE ROVOJ SLOVENSKEJ REPUBLIKY

THE CONTRIBUTION OF THE OECD TO THE DEVELOPMENT OF THE SLOVAK REPUBLIC

Silvia Matúšová

Abtrakt

Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj je medzivládna organizácia súčasných 36 ekonomicky najrozvinutejších štátov sveta, ktoré uznávajú princípy demokracie a trhovej ekonomiky. Cieľom štúdie je analyzovať a hodnotiť prínos OECD k rozvoju Slovenskej republiky a ďalším krajinám.

Kľúčové slová: *Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj, členstvo, rozvojová spolupráca, Slovenská republika*

Abstract

Organization for Economic Cooperation and Development is an intergovernmental organization of actual 36 most developed countries in the world which have recognized principles of democracy and market economy. The aim of the study is to analyse and assess the contribution of the organization to the development of the Slovak Republic and other countries.

Keywords: *Organization for Economic Cooperation and Development, membership, development cooperation, Slovak Republic*

JEL Classification: E0, E6

Úvod

Jedným z najvýraznejších politických procesov druhej polovice 20. storočia, ktorý sa preklápa do medzinárodnej politiky 21.storočia, je formovanie a nárast počtu, vplyvu a významu medzinárodných kooperatívnych inštitúcií[79] (Waisová, 2008, s. 14). Globalizačné, regionalizačné a fragmentačné procesy, ktoré sa objavili v ekonomickej, politickej, sociálnej a kultúrnej oblasti, posilnili potrebu organizácie medzinárodných vzťahov tak na medzinárodnej, ako aj na regionálnej úrovni.[80] (Waisová, 2008, s. 14). Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj ("ďalej len OECD") ako medzivládna organizácia združuje súčasných 36 ekonomicky najrozvinutejších štátov sveta.

Predstavitelia členských štátov OECD a aj zástupcovia iných medzinárodných organizácií si v decembri 2020 pripomenuli 60. výročie vzniku organizácie.

OECD koordinuje ekonomickú a sociálno-politickú spoluprácu členských štátov, sprostredkuje nové investície a presadzuje liberalizáciu medzinárodného obchodu. Cieľom OECD je

[79] WAISOVÁ, Š.(2008). Mezinárodní organizace a režimy. Plzeň : Aleš Čeněk,255 s. ISBN 978-80-7380-109-0.
[80] WAISOVÁ, Š. (2008). *Mezinárodní organizace a režimy*. Plzeň Aleš Čeněk, 255 s. ISBN 978-80-7380-109-0.

napomáhať k ďalšiemu sociálnemu a ekonomickému rozvoju, sociálnej kohézii, potlačovaniu nezamestnanosti, stabilizácii a rozvoju medzinárodných finančných trhov. OECD hospodárila v roku 2019 s rozpočtom 386 miliónov eur, ktorý pochádza približne spolovice z príspevkov členských krajín a zvyšok predstavujú tzv. dobrovoľné príspevky. Dcérskou spoločnosťou je OECD Development Centre (Rozvojové centrum OECD).

Medzi hlavné orgány OECD patrí Rada, zložená z ministrov ako zástupcov členských štátov, ďalej Výkonný výbor, Sekretariát v čele s Generálnym tajomníkom a veľké množstvo odborných komisií a výborov. Oficiálnymi jazykmi organizácie sú angličtina a francúzština.

Slovenská republika podala prihlášku za člena OECD dňa 25. februára 1994 a Rada OECD schválila otvorenie rokovaní so SR 8. júna 1994. Slovensko si 14. decembra 2020 pripomenulo 20. výročie členstva v Organizácii pre hospodársku spoluprácu a rozvoj. Práve v tento deň bola pred dvadsiatimi rokmi uložená ratifikačná listina o pristúpení Slovenskej republiky ku Dohovoru o OECD u depozitára - vlády Francúzskej republiky. Slovenská republika sa tak stala 30. členským štátom OECD.

Ciele a metodológia

Medzinárodné organizácie sú špecifickou, relatívne novou entitou v medzinárodných vzťahoch, ktorá sa svojím charakterom a činnosťou výrazne odlišuje od národných štátov. Súčasný stav medzinárodného systému a otázky, ktoré sa riešia v medzinárodnej politike, naznačujú, že medzinárodné organizácie získavajú čoraz väčší význam a vplyv.[81] (Waisová, 2008, s. 19).

V súvislosti s dvadsaťročným členstvom Slovenska v OECD môžeme formulovať aj otázku, v čom spočíva prínos tejto organizácie pre rozvoj Slovenskej republiky? Cieľom vedeckej štúdie bude poukázať na charakter organizácie, aktuálne otázky, ktoré OECD rieši vo vzťahu k svojim členským štátom a ďalším krajinám sveta.

Vedecká štúdia analyzuje misiu a formy činnosti OECD, aktuálne otázky, ktoré rieši vo vzťahu k členským štátom, a na prínos, ktorý predstavuje.

Cieľom vedeckej štúdie je poukázať na potrebu vzniku a založenia medzinárodnej organizácie, vrátane historických okolností vzniku jej predchodkyne, definovať zásadné idey medzinárodnej kooperácie, ktoré OECD reprezentuje, ako aj analyzovať a hodnotiť nástroje OECD, ktorými manifestuje, že je významnou medzinárodnou organizáciou kooperatívneho charakteru. Pri jej spracovaní príspevku sme aplikovali vedecké metódy zberu údajov a analýzy primárnych strategických dokumentov, komparácie teórie a praxe medzinárodných organizácií a spoluprácu s členskými štátmi, osobitne so Slovenskou republikou.

Charakteristika medzinárodných organizácií

Pod pojmom medzinárodné vládne organizácie chápeme zoskupenie štátov, ktorá vzniklo na základe multilaterálnej zmluvy a ktoré má vlastné orgány a kompetencie. Toto zoskupenie tvoria najmenej dva štáty a zameriava sa na spoluprácu v politickej a/alebo ekonomickej,

[81] WAISOVÁ, Š. (2008). Mezinárodní organizace a režimy. Plzeň Aleš Čeněk, 255 s. ISBN 978-80-7380-109-0.s.10.

bezpečnostnej a kultúrnej oblasti. Medzinárodné vládne organizácie sú, tak ako štáty, subjektami medzinárodného práva, majú vlastnú organizačnú štruktúru, ktorá pôsobí dovnútra a navonok organizácie, a sú splnomocnené jednať v mene svojich členských štátov v určitých (vymedzených) oblastiach[82] (Woyke, 1998, s. 170).

Podľa Ročenky Únie medzinárodných asociácií (Union of International Associations – UIA, založenej v roku 1910) musia medzinárodné organizácie spĺňať nasledovné podmienky (Yearbook, 1997/1998, s. 1755-1756; Waisová, 2008, s. 24-25):

a) Ciele organizácie musia mať medzinárodný charakter a zahŕňať činnosti najmenej v troch štátoch.
b) Existuje individuálne alebo kolektívne členstvo s úplnými hlasovacími právami členov z najmenej troch štátov.
c) Štatút organizácie musí poskytovať členom právo pravidelne voliť výkonné orgány a vedúcich predstaviteľov organizácie, v rámci organizácie musí existovať trvalé ústredie organizácie a ustanovenia, ktorými sa zaručuje jeho kontinuálna činnosť.
d) Pokiaľ sú vedúci predstavitelia v jednom volebnom období rovnakej národnosti, musí existovať princíp pravidelnej rotácie najvyšších predstaviteľov, organizácia musí mať vlastných zamestnancov (úradníkov).
e) Najmenej tri členské štáty organizácie musia prispievať do rozpočtu organizácie a nemožno profitovať z prideľovania členstva organizácie, inak povedané, členstvo nemožno získať za úplatu.
f) Organizácia je schopná samostatnej existencie v medzinárodnom systéme.
g) Organizáciami vykonáva aktuálne samostatné a pravidelné aktivity a nadväzuje vzťahy s ostatnými organizáciami. [83] [84]

Napriek tomu, že tieto podmienky a kritériá sú dosť všeobecné, možno z nich odvodiť niektoré významné závery. Každá medzinárodná organizácia má svoje vlastné podmienky, ciele a kritériá. Najdôležitejším zistením je, že „medzinárodné organizácie sú inštitúcie, ktoré sú založené na formálnom systéme pravidiel a cieľov, majú administratívny aparát a formálne a materiálne skutočnosti – štatút, fyzické vybavenie, sídlo, vlastných zamestnancov, finančné prostriedky, administratívnu hierarchiu, orgány (sekretariát, zhromaždenie zástupcov), "atď.[85]. Dané kritériá možno plne aplikovať aj na túto medzinárodnú organizáciu - OECD.

Historické okolnosti vzniku predchodkyne OECD

Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj sa považuje za nástupnickú organizáciu Organizácie pre európsku hospodársku spoluprácu (Organization for European Economic Cooperation - OEEC), ktorá bola založená v roku 1948 ako prvá európska povojnová

[82] WOYKE, W. (1998). Internationale Organisationen. In: Woyke, W. (ed.) *Handwőrterbuch Internationale Politik.* Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung. 1998.
[83] *Yearbook of International Organizations 1997/1998*. UIA ed. 34th edition. Vol. 1. München: K.K.Saur. 1998. s.1755 - 1756.
[84] WAISOVÁ, Š. (2008). Mezinárodní organizace a režimy. Plzeň Aleš Čeněk, 255 s. ISBN 978-80-7380-109-0.s.170.

[85] WAISOVÁ, Š. (2008). Mezinárodní organizace a režimy. Plzeň Aleš Čeněk, 255 s. ISBN 978-80-7380-109-0.s.20.

organizácia, aby v Európe rozvrátenej vojnou rozdeľovala a spravovala peňažné prostriedky z Marshallovho plánu.

Koncom 40. rokov 20. storočia primäla hospodárska a politická situácie krajiny západnej Európy uvažovať o vybudovaní bezpečnostných štruktúr a procesov hospodárskej obnovy. Finančná kríza v dôsledku druhej svetovej vojny negatívne ovplyvnila ekonomiku európskych štátov v sektoroch priemyslu, poľnohospodárstva a komunikácií. USA predostreli Európe plán obnovy, ktorý mal finančný a materiálny charakter. USA preň požadovali vytvorenie medzinárodnej koordinačnej organizácie, ktorá by garantovala využitie pomoci a vytvorila predpoklady pre liberalizáciu obchodu medzi európskymi štátmi USA tak prostredníctvom tzv. Trumanovej doktríny (koncepcie zadržovania komunizmu) reagovali na železnú oponu v Európe.[86]

Marshallov plán (Plán európskej obnovy – European Recovery Plan) bol pomenovaný po Georgovi C. Marshallovi, ktorý bol počas druhej svetovej vojny náčelníkom generálneho štábu armády USA a Najvyšším veliteľom spojeneckých vojsk, po vojne veľvyslancom USA v Číne, v rokoch 1947 – 1949 ministrom zahraničných vecí (štátnym tajomníkom) USA.

Marshallov plán predstavil jeho iniciátor a tvorca George C. Marshall 5.júna 1947 na Harvardovej univerzite pri preberaní čestného doktorátu: *„Naša politika nie je namierená proti žiadnej krajine či doktríne, ale proti hladu, biede, zúfalstvu a chaosu. Jej cieľom je obnova fungujúcej svetovej ekonomiky..."*

Marshallov plán prijal Kongres USA a 3.apríla 1948 ho podpísal americký prezident Harry Truman ako program povojnovej obnovy európskeho hospodárstva. Winston Churchill reagoval: „*Schválenie Marshallovho plánu Kongresom bolo medzníkom vo svetovej histórii."*

Zahraničná pomoc USA v objeme cca 13 miliárd USD bola v rokoch 1948-1952 poskytnutá 16 európskym štátom na obnovu hospodárstva zničeného a vyčerpaného vojnou a na podporu budúcej spolupráce. Z tejto pomoci napokon najviac vyťažilo Nemecko a západoeurópske štáty.

Ako koordinačná organizácia určená na čerpanie prostriedkov z Marshallovho plánu (Lipková, 2006, s. 29-30) bola založená Organizácia pre európsku hospodársku spoluprácu (OEEC), ktorá mala garantovať efektívne využitie pomoci a prispieť k liberalizácii obchodu a zlaďovaniu hospodárskych politík členských krajín, avšak svojím charakterom a poslaním nepredstavovala základ pre ďalšiu integráciu západoeurópskych štátov.

Marshallov plán už počítal s využitím kapacít povojnovej výroby a významnú časť tejto pomoci mali tvoriť úvery. Vďaka Marshallovmu plánu získali americké firmy prístup na európske trhy, kde nemali silných konkurentov a vybudovali si predajnú a distribučnú sieť. USA profitovali v podobe ziskov amerických firiem, zabezpečených odbytíšť produkcie a zamestnanosti amerických obyvateľov.[87]

[86] MATÚŠOVÁ, S. (2012). Integračné procesy v Európe. Trenčín: Inštitút aplikovaného manažmentu. 2012, 348 s. ISBN 978-80-89600-03-8. s.50.

[87] LACINA, L. – OSTŘÍŽEK, J. A KOL. (2011). Učebnice evropské integrace. Brno: Barrister & Principal. 2011. 468 s. ISBN 978-80-87474-31-0.s.22.

Účasť na Marshallovom pláne bola v záujme ČSR už len z toho dôvodu, že v roku 1946 smerovalo na západné trhy až 81,5 % čs. exportu. Predsedníctvo čs. vlády vydalo na zasadaní 7. júla 1947 komuniké, že prijíma pozvanie na Parížsku konferenciu, na ktorej mali zástupcovia európskych štátov od 12. júla 1947 rokovať o americkom pláne hospodárskej pomoci. Sovietsky zväz však už predtým dal nepriamo najavo, že si neželá participáciu ČSR a ďalších štátov strednej a východnej Európy na Marshallovom pláne. Toto stanovisko znova zopakoval formou „návrhu" v nóte, ktorá bola doručená do Prahy v noci zo 7. na 8. júla 1947.[88]

Dôsledky odmietnutia Marshallovho plánu v krajinách strednej a východnej Európy, ktoré sa dostali pod rozhodujúci vplyv ZSSR,[89] sa prejavili v kríze vzťahov medzi bývalými spojencami antihitlerovskej koalície a viedli k politickému rozdeleniu Európy.[90] Do histórie sa zapísalo označenie Železná opona a začiatok tzv. Studenej vojny.

Vznik a založenie OECD

Po splnení koordinačnej úlohy bola v roku 1960 založená OECD so sídlom v Paríži. Zmluva o založení Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj bola podpísaná 14. decembra 1960. Do platnosti vstúpila 30. decembra 1961.

Hlavnou úlohou tejto medzinárodnej medzivládnej organizácie bola „harmonizácia hospodárskej, obchodnej a rozvojovej politiky svojich členských štátov s cieľom dosiahnuť úplnú zamestnanosť, cenovú stabilitu, dlhodobý hospodársky rast a podporovať rozvojové krajiny v rámci slobodného multilaterálneho systému svetového obchodu" [91]

V tabuľke 1. uvádzame v chronologickom poradí vznik a rozširovanie OECD o nové členské štáty. Možno konštatovať, že jadro medzinárodnej organizácie tvorili na začiatku vyspelé štáty sveta a následne sa členskými štátmi stali aj štáty strednej Európy, a štáty iných kontinentov.

[88] ÚSTAV PAMÄTI NÁRODA. *9. júl 1947 – Marshallov plán*. Dostupné na: https://www.upn.sk/sk/9-jul-1947---marshallov-plan/ [cit.5.1.2021].

[89] STRÁŽNICKÁ, V. (2010). Základy práva Európskej únie. Bratislava: Merkury, 2010. 299 s. ISBN 978-80-89458-01-1.

[90] Po návšteve československej delegácie na rokovaniach v Moskve ČSR plán obnovy odmietlo. Požiadavky USA na kontrolu efektívneho využitia pomoci boli totiž pre ZSSR neprijateľné.

[91] ÚSTAV MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ (1997). Malá encyklopedie Evropské unie. Praha: 1997. 256 s. ISBN 80-85864-34-7. s. 146-147.

Tabuľka 1. Členské štáty OECD

Rok	Názov členského štátu
1961	Zakladatelia: Belgicko, Dánsko, Francúzsko, Grécko, Holandsko, Írsko, Island, Kanada, Luxembursko, Nemecko, Nórsko, Portugalsko, Rakúsko, Spojené štáty americké, Španielsko, Švajčiarsko, Švédsko, Turecko a Veľká Británia.
1962	Taliansko
1964	Japonsko
1969	Fínsko
1971	Austrália
1973	Nový Zéland
1994	Mexiko
1995	Česká republika
1996	Poľsko
1996	Maďarsko
2000	Slovenská republika
2010	Čile, Estónsko, Izrael, Slovinsko
2016	Lotyšsko
2018	Litva

Zdroj: vlastné spracovanie

Po otvorení krajín strednej a východnej Európy v rokoch 1989-1990 zamerala OECD svoju činnosť na spoluprácu s krajinami bývalého východného bloku a na hľadanie stratégií pre sociálne únosný prechod k trhového hospodárstvu (tamtiež, s. 147). Z postkomunistických krajín sa členskými štátmi postupne stali Česká republika (1995), Poľsko (1996), Maďarsko (1996) a Slovensko (2000).

Hlavným poslaním OECD je podpora dlhodobého udržateľného hospodárskeho rastu, zamestnanosti a zvyšovania životnej úrovne v členských krajinách pri súčasnom zachovaní vnútornej a vonkajšej finančnej rovnováhy, pomoc nečlenským krajinám pri ich hospodárskom rozvoji a podpora rastu svetového obchodu. OECD je zdrojom vynikajúcich štatistických informácií, monitorovacích správ, komparatívnych štúdií a odborných publikácií zameraných na jednotlivé sektorové politiky a tvorcom prierezových publikácií, ktoré sú považované za vynikajúce informačné zdroje v oblasti dosiahnutého makroekonomického, fiškálneho a štrukturálneho rozvoja. Mnohé prehľadové štúdie sa uskutočňujú v jej mene, pod jej záštitou, resp. na základe jej finančnej podpory alebo spolufinancovania. Osobitnú skupinu predstavujú štúdie „peer country review“, ktoré poskytujú hĺbkový pohľad na dosiahnutú úroveň hospodárskeho rozvoja členských štátov.

Svojím charakterom OECD spĺňa požiadavky na to, aby bola uznaná za medzinárodný elitný think-tank, ktorý svojim členským štátom poskytuje odbornú platformu na expertné diskusie o hospodárskych politikách, najmä z hľadiska udržateľného hospodárskeho rastu, zamestnanosti, životného prostredia a ďalších oblastí. Sleduje vývoj v svojich členských štátoch, ale aj iných štátoch sveta aj z hľadiska interdependencie svetovej ekonomiky.

Normatívny vplyv OECD

Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj plní okrem svojich taxatívne vymenovaných funkcií aj osobitné poslanie označované ako socializácia. V tomto prípade ide o proces, ktorým sa štát začleňuje do určitej skupiny (resp. medzi medzinárodné kooperatívne inštitúcie), pričom

si osvojuje normy a hodnoty skupiny a učí sa rolám spojených s určitými pozíciami v medzinárodných vzťahoch.[92] Príkladom skúmania pôsobenia medzinárodných kooperatívnych inštitúcií ako socializovať štáty a ovplyvňovať ich vnútroštátne politiky bola štúdia (Finnemore, 1993), ktorá skúmala normatívny vplyv UNESCO. Táto organizácia vznikla v prostredí nového medzinárodného spoločenstva po druhej svetovej vojne a ako vzdelávacia, vedecká a kultúrna inštitúcia ovplyvnila formovanie vnútroštátnych štruktúr, vedeckých, kultúrnych a spoločenských inštitúcií a vnútroštátnych noriem v oblasti vzdelávania, vedy a spoločnosti. Štúdia potvrdzuje, že UNESCO významne ovplyvnilo a socializovalo mnohé štáty, resp. ich domáce inštitúcie, ktoré prijali nové pravidlá v konkrétnych oblastiach, napr. v oblasti podpory vedy. Pred rokom 1955 sa rozvoj vedy nepovažoval za vec národného záujmu a takmer žiadny štát neuznával potrebu politickej podpory vedy a vedeckých inštitúcií. Pod vplyvom činnosti UNESCO a rozvinutých štátov sveta sa rozvoj vedy stal súčasťou národného záujmu mnohých členských štátov UNESCO.[93]

Samotná OECD sa k téme svojho normatívneho vplyvu na členské štáty vyjadrila tak, že „dvíha latku“ prostredníctvom spoločných štandardov a noriem založených na údajoch, svojimi dátami a analýzami, ako aj globálnym angažovaním (Raising the Bar, 2019). Uvádza, že robí všetko preto, aby návrhmi lepších opatrení v kľúčových politikách členských krajín prispela k lepšiemu životu obyvateľov členských krajín. To všetko v záujme toho, aby jej členské štáty spoločne alebo na individuálnej báze dosiahli stanovené ciele rozvoja a prispeli k zvyšovaniu kvality života svojich občanov.

V súvislosti s normatívnym vplyvom je potrebné vyzdvihnúť skutočnosť, že za posledných 55 rokov OECD vytvorila 450 medzinárodných štandardov, vrátane dohovorov, odporúčaní, rozhodnutí a vyhlásení. Vykonáva normotvorné činnosti v rôznych sektorových politikách. Dlhodobo vytvára právne nástroje v oblastiach mnohých politík ako je hospodársky rozvoj, pôdohospodárstvo a potravinárstvo, doprava, energetika, jadrová energia, priemysel a služby, obchod, životné prostredie, veda a výskum, riadenie (governance), regionálny rozvoj, rozvoj miest a vidieka, financie, investície a zdaňovanie, vzdelávanie a zamestnanosť a pod.

V súčasnosti je v platnosti viac ako 250 právnych nástrojov OECD, niektoré z nich sa týkajú viacerých sektorov súčasne. Najviac právnych nástrojov OECD sa nachádza v oblasti životného prostredia (73), nasledujú oblasti ako riadenie (67), financie a investície (47). OECD je v súčasnosti lídrom a tvorcom prvého medzivládneho štandardu pre využívanie umelej inteligencie.

Vhodným príkladom normotvornej činnosti prostredníctvom právnych nástrojov môže byť univerzálna vzorová dohoda OECD o zamedzení dvojitého zdanenia, ktorú aplikujú nielen členské štáty OECD, ale aj nečlenské štáty. Predmetná vzorová dohoda je právnym nástrojom

[92] WAISOVÁ, Š. (2008). Mezinárodní organizace a režimy. Plzeň Aleš Čeněk, 255 s. ISBN 978-80-7380-109-0. s. 137.
[93] WAISOVÁ, Š. (2008). Mezinárodní organizace a režimy. Plzeň Aleš Čeněk, 255 s. ISBN 978-80-7380-109-0. s. 138.

na zamedzenie dvojitého zdanenia. Vzorová dohoda neupravuje iba problematiku dvojitého zdanenia, ale upravuje aj systém ako predchádzať daňovým únikom a zabrániť diskriminácii.[94]

Ekonomické prehľady ako kooperačné nástroje OECD s členskými štátmi

Ďalším významným kooperačným nástrojom, ktorý prispieva k analýze, hodnoteniu a zvyšovaniu konkurencieschopnosti členských štátov, sú ekonomické prehľady (Economic Surveys), ktorými OECD nastavuje zrkadlo každej členskej krajine. Pripravujú sa pravidelne v 18 až 24-mesačných intervaloch. V ekonomických prehľadoch poskytuje OECD objektívny pohľad na aktuálnu makroekonomickú, fiškálnu a štrukturálnu situáciu v danej krajine, pričom ich súčasťou sú aj špecifické kapitoly, ktoré sa venujú vybraným štrukturálnym problémom krajiny (napr. zdravotníctvo, školstvo, trh práce, podnikanie, atď.). Výsledkom periodických prehľadov sú odporúčania OECD pre členskú krajinu na najbližšie obdobie.

Slovenská republika bola predmetom monitorovania zo strany OECD už v období pred svojím členstvom, konkrétne v rokoch 1994, 1996 a 1998/1999. Zameranie monitorovania bolo takéto:

a) 1994 - zameranie na ekonomický vývoj pred rozpadom federatívneho usporiadania štátu, osobitne bola spracovaná Česká republika a osobitne Slovenská republika,
b) 1996 - zameranie na ekonomický vývoj a výhľad, menové a fiškálne politiky, bankový sektor, reformu podnikateľského sektora, zahraničný obchod a turizmus, trh práce, regionálnu a sociálnu politiku,
c) 1998/1999 - zameranie na hlavné tendencie ekonomického vývoja, makroekonomické politiky, bankový sektor, reštrukturalizáciu a rozvoj podnikania.

Je potrebné zdôrazniť, že monitorované politiky predstavovali v čase monitoringu a hodnotenia kľúčové aspekty socio-ekonomického rozvoja Slovenskej republiky. Ich hodnoteniu sa v uvedenom období pripisoval veľký význam a viaceré idey sa nielen akceptovali, ale priamo transformovali do reforiem a stratégií, ktorými sa Slovenská republika usilovala dosiahnuť úroveň členov Vyšehradskej štvorky, ktorí od roku 1996 z hľadiska ekonomických a politických výsledkov predbiehali Slovensko v príprave na členstvo v EÚ. V súčasnosti predstavujú uvedené prehľady vhodné referenčné ukazovatele v historickom vývoji samostatnosti Slovenskej republiky.

Získanie členstva v tejto prestížnej medzinárodnej organizácii v roku 2000 znamenalo pre Slovensko dôležitý impulz aj v integračnom úsilí do európskych štruktúr a významný míľnik pri realizácii a napĺňaní strategických zahranično-politických záujmov. Členstvom sa významne zvýšila kredibilita Slovenskej republiky ako krajiny uplatňujúcej princípy demokracie, zásady právneho štátu a podporujúcej podnikanie a priame zahraničné investície.

[94] MILOŠOVIČOVÁ, P.et.al. (2011). Medzinárodné ekonomické právo. Eurounion. Bratislava. ISBN 978-80-89374-12-0. s196.

Od začiatku členstva Slovenskej republiky v OECD doteraz bolo vypracovaných a zverejnených desať ekonomických prehľadov, ktoré uvádzame v tabuľke 2.

Ekonomické prehľady majú jednotnú štruktúru. Obsahujú deskripciu, analýzu a hodnotenie vybraných makroekonomických politík a ďalších oblastí významných z hľadiska rozvojových perspektív Slovenskej republiky, vysvetľujúce texty (boxy), tabuľky (prehľady) a štatistické údaje k vybraným oblastiam. Príklad ekonomického prehľadu 2019 uvádzame ako Box 1.

Dokumenty OECD sú predmetom oficiálnych rokovaní medzi predstaviteľmi SR (spravidla predsedu vlády, ministra zahraničných vecí, ministra hospodárstva, ministra práce, resp. ďalších členov vlády) počas oficiálnej návštevy generálneho tajomníka OECD na Slovensku.

Hodnotiace správy, ktoré spracúva OECD a prekladá svojim členským štátom, ale aj iným krajinám, sa považujú za objektívne hodnotenia stavu sociálneho a ekonomického vývoja. Zároveň predstavujú platformu, na základe ktorej možno uskutočniť ďalšie komparatívne analýzy a identifikovať nielen dosiahnuté výsledky, ale aj rezervy vo vývoji a negatívne trendy a faktory vývoja.

Ciele a koordinácia spolupráce medzi Slovenskou republikou a OECD

OECD je multisektorovou organizáciou. Preto Slovensko na jej činnosti participuje prostredníctvom zapojenia jednotlivých ministerstiev a ostatných ústredných orgánov štátnej správy Slovenskej republiky. Zapájajú sa do práce viac ako 160 výborov a pracovných skupín.

Trvalým úsilím Slovenskej republiky je koncentrovať ťažisko spolupráce s OECD na oblasti relevantné pre formulovanie a realizáciu politík potrebných pre udržateľný a inkluzívny hospodársky rozvoj a zvyšovanie konkurenčnej schopnosti Slovenskej republiky. Konkrétne ide o snahu byť príspevkom pri hľadaní ciest k fiškálnej konsolidácii verejných financií a možnostiam pre vytváranie pracovných príležitostí, podpore budovania znalostnej ekonomiky (systému vzdelávania, zlepšovania podnikateľského prostredia, rozvíjania inovačnej kapacity), byť príspevkom k budovaniu kapacity rozvojovej pomoci a zvyšovaniu energetickej bezpečnosti Slovenska (aktivitami v Medzinárodnej energetickej agentúre a v Agentúre pre jadrovú energiu).

Tabuľka 2 Ekonomické prehľady (Economic Surveys) OECD o Slovenskej republike

Rok	Názov dokumentu a rozsah	Oblasti hodnotenia	Zdroj
2002	Slovak Republic 2001/2002, 153 s.	- aktuálne trendy a perspektívy - makroekonomické politiky a výzvy - trh práce: vysoká nezamestnanosť a rozvoj ľudského kapitálu - podpora faktorov trhovej ekonomiky	https://doi.org/10.1787/19990588
2004	Slovak Republic 2004, 161 s.	- prehľad ekonomických trendov a výziev v oblasti politík - makroekonomické politiky - racionálne využívanie verejných zdrojov - štrukturálne reformy v podnikateľskom sektore a tvorbe pracovných miest	https://doi.org/10.1787/1999058
2005	Slovak Republic 2005, 158 s.	- kľúčové ekonomické výzvy, ktorým čelí Slovensko - politiky na ceste k vstupu do eurozóny - politiky na podporu tvorby pracovných miest a zlepšenie pracovných mobilít - zlepšovanie podmienky pre inovácie a rast - budovanie moderného verejného sektora	https://doi.org/10.1787/19990588
2007	Slovak Republic 2007, 117 s.	- dobiehanie rozvinutých európskych krajín a vstup do eurozóny - zlepšovanie vyhliadok zamestnanosti (využitie minulých reforiem) - zlepšovanie výstupov vzdelávania - obnova politickej iniciatívy na posilnenie hospodárskej súťaže	https://doi.org/10.1787/19990588
2009	Slovak Republic 2009, 111 s.	- kľúčové výzvy v ekonomike a v eurozóne - trh práce a vzdelávacie politiky - flexibilita vo fáze dobiehania - fiškálna flexibilita a ochrana udržateľnosti - prispôsobenie politiky bývania z hľadiska prijatia eura	https://doi.org/10.1787/19990588
2010	Slovak Republic 2010, 109 s.	- východisko z krízy - zvyšovanie efektívnosti verejného sektora - prechod k zelenej ekonomike	https://doi.org/10.1787/eco_surveys-svk-2010-en
2012	Slovak Republic 2012, 112 s.	- zlepšovanie fiškálneho rámca a fiškálna konsolidácia - efektívne investície do politík vzdelávania a trhu práce	https://doi.org/10.1787/eco_surveys-svk-2012-en
2014	Slovak Republic 2014, 122 s.	- reforma verejného sektora - urýchľujúci rozvoj v zaostávajúcich regiónoch	https://doi.org/10.1787/eco_surveys-svk-2014-en
2017	Slovak Republic 2017, 148 s.	- podpora rozvinutých zručností na lepšie uspokojenie požiadaviek trhu práce - zdokonaľovanie efektívnosti výstupov systému zdravotnej starostlivosti	https://doi.org/10.1787/eco_surveys-svk-2017-en
2019	Slovak Republic 2019,168 s.	- posilňovanie sociálnej integrácie Rómov - zvyšovanie benefitov integrácie Slovenska do globálnych hodnotových sietí	https://doi.org/10.1787/eco_surveys-svk-2019-en

Zdroj: vlastné spracovanie

Box 1 Ekonomický prehľad Slovenská republika 2019

Ekonomický prehľad bol zverejnený 5. 2. 2019. Bol zameraný na rast ekonomiky, zadlženosť domácností, konsolidáciu verejných financií a penzijnú reformu. V špecifických kapitolách OECD analyzovala sociálnu integráciu Rómov na Slovensku a zvýšenie prínosov integrácie Slovenska v globálnych hodnotových reťazcoch. Hlavné závery ekonomického prehľadu boli formulované nasledovne:

1. ***Silný rast ekonomiky bude pokračovať, trh práce sa zmenšuje, populácia starne:***

a) Slovenská ekonomika zažíva silný a vyvážený hospodársky rast, ktorý by mal byť v rokoch 2019 a 2020 najrýchlejší spomedzi krajín OECD. Rast je vyvážený. Investície v automobilovom sektore podporujú rast exportu. Domáci dopyt rastie vďaka vývoju na trhu práce, investíciám a EÚ fondom. Pokračuje rast zamestnanosti a pokles nezamestnanosti, problémom je nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily.

b) NBS prijala viacero opatrení na spomalenie rastu zadlženosti domácností, ktorý v poslednom období pokračoval vo vysokom tempe. Zvyšujúci sa tlak na kapacitu ekonomiky by mohlo viesť k jej prehriatiu.

c) OECD víta konsolidáciu verejných financií, v ktorej by vláda mala pokračovať podľa plánu, aby ekonomika bola pripravená na prípadné krízy. Ekonomický rast Slovenska môže byť ohrozený ďalším nárastom napätia v medzinárodnom obchode.

d) V kontexte starnutia obyvateľstva OECD odporúča plne implementovať penzijnú reformu z rokov 2012-2013 (OECD nepodporuje zastropovanie odchodu veku do dôchodku).

e) Fiškálnej udržateľnosti a lepšej efektivite pomôže aj začlenenie revízie výdavkov a projektu „Hodnoty za peniaze“ do procesu strednodobého plánovania rozpočtu ako aj lepšia správa daní.

2. Integrácia Rómov na Slovensku – príležitosť, ktorú je potrebné využiť:

Regionálne rozdiely sú stále výrazné. Vylúčené Rómske komunity sa väčšinou nachádzajú v menej rozvinutých regiónoch a žijú v chudobe. Na zlepšenie situácie Rómov na Slovensku a ich inklúzie do spoločnosti je potrebné prijať viacero vzájomne prepojených opatrení týkajúcich sa oblasti vzdelávania, zdravotníctva, zamestnanosti, bývania a sociálnej oblasti. Rómovia potrebujú lepší prístup k vzdelaniu, zdravotníctvu, pracovným príležitostiam a ostatným verejným službám. OECD navrhuje posilniť právomoci splnomocnenca vlády SR pre Rómske komunity. Úspešné programy, ktoré boli financované z EÚ fondov, by mali byť následne financované zo štátneho rozpočtu, aby boli udržateľné pozitívne výsledky programov.

3. Slovensko v globálnych hodnotových reťazcoch – zameriavame sa na produkciu s nižšou pridanou hodnotou, dôležitá je podpora vedy a výskumu a vzdelávanie:

Slovenská ekonomika je dobre začlenená do globálnych hodnotových reťazcov, je však primárne závislá na automobilovom priemysle, ktorého domáca pridaná hodnota je limitovaná. Na zlepšenie postavenia Slovenska v globálnych hodnotných reťazcoch je potrebné zlepšiť vzdelávací a školiaci systém, podporiť vedu, inovácie a výskum, spoluprácu veľkých nadnárodných firiem s malými lokálnymi firmami. Slovensko patrí medzi krajiny, ktoré môžu byť najviac postihnuté automatizáciou. Aby Slovensko eliminovalo dopady, je potrebné investovať do zručností a byť pripravené prispôsobiť sa novým technológiám.

4. Hlavné odporúčania OECD pre SR:

a) Fiškálna politika, finančná politika a reformy verejného sektora vyžaduje
pokračovať v konsolidácii verejných financií a v znižovaní dlhu, minimálne takým tempom, ako sa plánuje;
posilniť iniciatívu Hodnota za peniaze a integrovať ju do procesu strednodobého fiškálneho plánovania;
zvýšiť environmentálne dane;
plne implementovať penzijnú reformu z roku 2012-2013.

b) Zlepšenie zručností
v rámci odborného vzdelávania zvýšiť čas na všeobecnom a digitálnom tréningu;
zvýšiť výdavky na aktívne politiky trhu práce s cieľom znížiť zaťaženie pracovníkov na úradoch práce a pokračovať v podpore rekvalifikačných opatrení na základe potrieb pracovného trhu;
pokračovať v zjednodušení udeľovania víz a pracovných povolaní cudzincom;
vyčleniť časť rodičovskej dovolenky len otcom s cieľom znížiť nevýhodu matiek na pracovnom trhu;

c) Zlepšiť sociálnu integráciu Rómov
zapojiť Rómov do rozvoja a fungovania integrovaných služieb v zdravotníctve, vzdelávaní a zamestnanosti;
zvýšiť právomoci Úradu splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity;
zabezpečiť udržateľné financovanie úspešných programov pilotne financovaných EÚ fondami;
pokračovať v rozširovaní poskytovania kvalitného včasného vzdelávania a eliminovať finančné prekážky;
podporiť vzdelávanie učiteľov, zvýšiť počet vzdelávacích asistentov s rómskym jazykom a zlepšiť výučbu slovenského jazyka pre rómske deti;

d) Zvýšiť prínosy integrácie SR do globálnych hodnotových reťazcov
pokračovať v reforme súdnictva;
zverejňovať analýzy výsledkov absolventov na trhu práce;
do hodnotenia univerzít verejných výskumných inštitúcií zahrnúť spoluprácu s inovatívnymi spoločnosťami v oblasti výskumu.

Zdroj: OECD 2019, Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR [cit.2.1.2021]

Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR

Z hľadiska koordinácie spolupráce medzi ministerstvami Slovenskej republiky a príslušníkmi útvarmi OECD má kľúčovú pozíciu Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR. Ministerstvo koordinuje aktivity SR voči OECD na národnej úrovni, organizuje činnosť Koordinačného výboru pre OECD a riadi praktickú činnosť Stálej misie Slovenskej republiky pri OECD v Paríži. Zabezpečuje agendu spoločných projektov medzi Slovenskom a OECD, analyzuje informácie z pracovných orgánov OECD, zabezpečuje prípravu podkladov pre slovenských predstaviteľov zúčastňujúcich sa vrcholových zasadnutí OECD a zapájanie Slovenska do odborných programov a projektov OECD.

Od roku 2008 pôsobí v rámci na Odbore medzinárodných ekonomických organizácií Ministerstva zahraničných vecí SR medzirezortný orgán *Koordinačný výbor pre pôsobenie SR v OECD*, ktorého predsedom je riaditeľ odboru a ktorý sa schádza spravidla trikrát ročne. Činnosť koordinačného výboru je užitočnou platformou pre vzájomnú informovanosť a prepojenie jednotlivých aktivít v ústredných orgánoch štátnej správy SR.

Ministerstvo spravuje zoznamy pracovných skupín a ich členov – expertov, ktorí Slovensko zastupujú na rokovaniach Rady a ďalších príslušných útvarov, ale najmä v oblastiach kľúčových politík ako sú makroekonomická politika, životné prostredie, rozvoj, verejná správa a regionálny rozvoj, obchod a pôdohospodárstvo, financie a podnikanie, daňová politika a správa, veda, technika a priemysel, zamestnanosť, práca a sociálne záležitosti, podnikanie, malé a stredné podniky a miestny rozvoj, štatistika, medzinárodná energetická agentúra IEA, OECD agentúra pre jadrovú energiu NEA, fórum pre medzinárodnú dopravu ITF.

Každodenný kontakt s OECD zabezpečuje Stála misia Slovenskej republiky pri OECD so sídlom v Paríži. V období medzi ministerským zasadnutiami, ktoré sa konajú jedenkrát ročne, vedúci Stálej misie zastupuje Slovensko na rokovaniach Rady OECD, diplomati Stálej misie monitorujú prácu výborov OECD a aktivity Rozvojového centra, Medzinárodnej agentúry pre energetiku a ďalších pridružených organizácií.

Ministerstvo financií SR

Ministerstvo financií SR je v rámci SR gestorom a spolugestorom viacerých výborov ako je Výbor pre hospodársku politiku, Výbor pre ekonomické prehľady, Výbor pre verejnú správu (spolugestor), Výbor pre poisťovníctvo a súkromné dôchodky, Výbor pre finančné trhy, Výbor pre riadenie spoločností, Výbor pre daňové záležitosti, Investičný výbor, Výbor pre rozvojovú spoluprácu (spolugestor).

Tradičnou formou spolupráce Ministerstva financií SR s OECD je príprava Ekonomického prehľadu SR, ktorý sa pripravuje pravidelne v cca 18 – 24 mesačných intervaloch, posledný Ekonomický prehľad SR bol prezentovaný vo februári 2019.

Ministerstvo hospodárstva SR

Ministerstvo hospodárstva SR má v kompetencii viac než 20 pracovných orgánov OECD. Je gestorom v obchodnom výbore, výbore pre priemysel, inovácie a podnikanie, výbore pre spotrebiteľskú politiku, výbore pre oceľ a spolupodieľa sa na práci ďalších pracovných skupín.

Z uvedeného prehľadu zapojenia ústredných orgánov štátnej správy v agende OECD je zrejmé, že členstvo v OECD vyžaduje od administratívnych kapacít ministerstiev a úradov Slovenskej republiky profesionalitu pri rokovaniach a bezprostrednú pripravenosť pri formulovaní odborných stanovísk, ktorými rezortné ministerstvá reagujú na rôznorodé aspekty kooperácie s OECD.

Hodnotenie OECD ako kooperatívnej medzivládnej organizácie

Vznik euroatlantických a západoeurópskych regionálnych organizácií bol veľmi dynamický, zrejme aj vzhľadom k rýchlejšej hospodárskej rekonštrukcii po druhej svetovej vojne. Vo vnútri tohto bloku sa vytvorila skupina spolupracujúcich štátov, ktorá sa stala základom tzv. transatlantického spoločenstva. Inštitucionalizácia vzťahov v rámci transatlantického partnerstva začala po druhej svetovej vojne na základe Marshallovho plánu pre ekonomickú obnovu Európy, obavami z revizionizmu nemeckej politiky, ako obavami z ďalšieho rozširovania východného bloku. Základy západoeurópskej spolupráce inicioval Marshallov plán. Na koordinované plnenie tohto plánu bola založená Organizácia pre európsku hospodársku spoluprácu (OEEC).

Medzinárodné organizácie sú špecifickou, relatívne novou entitou v medzinárodných vzťahoch, ktorá sa svojím charakterom a činnosťou výrazne odlišuje od národných štátov. Súčasný stav medzinárodného systému a otázky, ktoré sa riešia v medzinárodnej politike, naznačujú, že medzinárodné organizácie získavajú čoraz väčší význam a vplyv.[95]

Poslaním Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj je podporovať stratégie hospodárskeho a sociálnej blahobytu ľudí na celom svete. Predstavuje fórum, kde vlády štátov spolupracujú pri hľadaní riešení spoločných problémov, vymieňajú si skúsenosti a identifikujú osvedčené postupy na „podporu lepších stratégií pre lepší život." Zámerom a poslaním OECD je dosiahnuť silnejšiu, transparentnejšiu a spravodlivejšiu ekonomiku a spoločnosť. Na práci OECD participuj aj Európska únia. Nástrojmi na ceste za týmito cieľmi sú kooperácia, dialóg, konsenzus a vzájomné hodnotenie. OECD spolupracuje nielen so svojimi členskými štátmi, ale s viac ako 100 ďalšími ekonomikami sveta, vrátane kľúčových partnerov ako Brazília, Čína, India, Indonézia a Južná Afrika. Vedie prístupové rozhovory s Kolumbiou a Lotyšskom, s Ruskou federáciou rozhovory nateraz pozastavila (www.oecd.org).

Rozvojovú spoluprácu neprerušila OECD ani v dobe pandémie COVID-19. V svojej správe (Development Cooperation Report 2020) konštatuje, že ničivé vplyvy koronavírusu (COVID-19) na rozvojové krajiny otestovali limity, vynaliezavosť a flexibilitu rozvojovej spolupráce a zároveň odhalili najlepšie postupy. Správa o rozvojovej spolupráci 2020 prináša prvé poznatky vedúcich predstaviteľov, členov OECD, odborníkov a občianskej spoločnosti o dopadoch koronavírusu (COVID-19) na globálnu solidaritu a o navrhovanej medzinárodnej spolupráci pre rozvoj v roku 2021 a ďalších rokoch. Správa navrhuje ďalšie kroky pre medzinárodné

[95] WAISOVÁ, Š. (2008). Mezinárodní organizace a režimy. Plzeň Aleš Čeněk, 255 s. ISBN 978-80-7380-109-0. s.19.

rozvojové spoločenstvo ako celok, ako aj systémové reformy s cieľom vybudovať odolné národné a medzinárodné systémy schopné zvládať globálne otrasy a poskytovať a chrániť globálne verejné statky pri súčasnom posilňovaní základných stavebných kameňov udržateľného rozvoja. Predstavuje aj najnovšie trendy v oblasti financovania rozvoja pre viac ako 80 poskytovateľov rozvojovej spolupráce vrátane členov OECD, Výboru pre rozvojovú pomoc, ďalších krajín a filantropických nadácií.

Záver

Vstup Slovenskej republiky do OECD bol potvrdením plnenia požadovaných rozvojových kritérií a zároveň uznaním za pokrok, ktorý Slovensko dosiahlo v zložitom transformačnom procese na ceste k slobodnému trhu. Postupné zavádzanie štrukturálnych reforiem, nevyhnutných pre plnohodnotné začlenenie medzi hospodársky vyspelé štáty sveta a medzinárodná spolupráca s nimi by neboli úspešné bez aktívnej pomoci a poradenstva OECD, ale ani odhodlanosti zástupcov SR plniť stanovené úlohy.

Členstvo v klube najvyspelejších ekonomík pridalo Slovensku na atraktivite, zároveň aj rozšírilo možnosti Slovenska intenzívnejšie prispievať k ekonomickému rastu vo svete. Slovensko dnes spolupracuje s OECD v mnohých oblastiach, vrátane hodnotení aktuálneho ekonomického vývoja, daňovej či rozvojovej spolupráce, environmentálnej výkonnosti, tvorby hĺbkového prehľadu energetického sektora, boja proti korupcii, rozvoja v oblasti vzdelávania a zručností a mnohých ďalších. Využíva pri tom analytické kapacity a expertízu tejto organizácie, odporúčania pre tvorbu politík, jej komplexne spracované údaje a komparatívne štúdie (Korčok, 2020). V súvislosti s tým treba zdôrazniť jednoznačne pozitívny vplyv OECD pri riešení problémov a výziev, ktoré Slovensko od vstupu do tejto organizácie prekonávalo. Pri hodnotení dvadsaťročného členstva Slovenska v OECD minister zahraničných vecí Ivan Korčok zdôraznil: *„Získanie členstva v OECD umožnilo Slovensku aktívne sa zúčastňovať a formovať diskusiu o medzinárodných ekonomických otázkach a trendoch. Prostredníctvom zdieľania informácií a skúseností, navrhovaním politík založených na faktoch a analýzach a tvorbe medzinárodných štandardov môže aj naša krajina aktívne prispievať ku globálnemu ekonomickému rastu vo svete.“*

Literatúra

FINNEMORE, M. (1993). International Organizations as Teacher of Norms: The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization and Science Policy. In: *International Organization*. 47 : 4, s. 565-597.

KORČOK, I. (2020). Členstvo v klube najvyspelejších ekonomík**.** Bratislava: Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR, 15.12.2020.

LACINA, L., OSTŘÍŽEK, J. A KOL. (2011). Učebnice evropské integrace. Brno: Barrister & Principal. 2011. 468 s. ISBN 978-80-87474-31-0.

LIPKOVÁ, Ľ. A KOL. (2006). Európska únia. Bratislava: Sprint vfra, 2006, 402 s. ISBN 80-89085-65-2.

Ústav mezinárodních vztahů (1997). Malá encyklopedie Evropské unie. 1997. Praha: 256 s. ISBN 80-85864-34-7.

MATÚŠOVÁ, S. (2012). Integračné procesy v Európe. Trenčín: Inštitút aplikovaného manažmentu. 2012, 348 s. ISBN 978-80-89600-03-8.

MILOŠOVIČOVÁ, P. et al. (2011). *Medzinárodné ekonomické právo*. Eurounion. Bratislava. ISBN 978-80-89374-12-0.

NOVÁČKOVÁ, D. (2000). Európska integrácia. Od Ríma cez Maastricht po Amsterdam. Bratislava: Eurounion. 2000. 341 s. ISBN 80-889-84-13-0.

OECD. (2019). Raising the Bar. Better Policies for Better Lives. Paris: OECD, 2019, 16 s. bez ISBN.

OECD. (2020). Development Cooperation Report 2020. Paris: OECD, 22. December 2020, 328 s. ISSN 2074-773X (print).

STRÁŽNICKÁ, V. (2010). Základy práva Európskej únie. Bratislava: Merkury, 2010. 299 s. ISBN 978-80-89458-01-1.

Ústav pamäti národa. (2020). *9. júl 1947 – Marshallov plán*. Dostupné na: https://www.upn.sk/sk/9-jul-1947---marshallov-plan/[cit.5.1.2021].

VINCÚR, P. A KOL. (2007). Teória a prax hospodárskej politiky. Bratislava: Sprint, 2007. 432 s. ISBN 80-89085-804

WAISOVÁ, Š. 2008. Mezinárodní organizace a režimy. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. 255 s. ISBN 978-80-7380-109-0.

WOYKE, W. (1998). Internationale Organisationen. In: Woyke, W. (ed.) *Handwőrterbuch Internationale Politik.* Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung. 1998.

Yearbook of International Organizations *1997/1998*. UIA ed. 34th edition. Vol. 1. München: K.K.Saur. 1998.

Kontaktná adresa autora
PhDr. Silvia Matúšová, PhD.
Vysoká škola ekonómie a manažmentu verejnej správy v Bratislave
Furdekova 16
851 04 Bratislava 5
silvia.matusova@vsemvs.sk

HOSPODÁRSKE PARTNERSTVO MEDZI EURÓPSKOU ÚNIOU A ČÍNOU

ECONOMIC PARTNERSHIP BETWEEN THE EUROPEAN UNION AND CHINA

Lucia Paškrtová

Abstrakt

Medzinárodné obchodné dohody sú pre Európsku úniu veľmi dôležité, pretože sú kľúčovým predpokladom hospodárskeho rastu. Európska únia rozvíja obchodné vzťahy v rámci politiky vonkajších vzťahov v súlade s článkom 207 Zmluvy o fungovaní Európskej únie. Príspevok je zameraný na analýzu strategických dokumentov a obchodných dohôd, podporujúcich rozvoj najmä politických, obchodných, sociálnych a kultúrnych vzťahov. Rastúci globálny vplyv a záujmy Číny sú aj stredobodom pozornosti Európskej únie a preto má záujem na odstraňovaní prekážok medzinárodnej spolupráce a na princípe reciprocity vytvárať podmienky pre zintenzívnenie spolupráce rešpektujúc zásady rovnakého zaobchádzania a rovnakých podmienok. Spolupráca je založená na pozitívnom programe partnerstva v spojení s konštruktívnym prístupom k rozdielom.

Kľúčové slová: *Európska únia, Čína, ekonomická spolupráca, hospodársky rast, rovnaké zaobchádzanie*

Abstract

International trade agreements are very important for the European Union because they are a key prerequisite for economic growth. The European Union shall develop its trade relations in the framework of its external relations policy in accordance with Article 207 of the Treaty on the Functioning of the European Union. The paper focuses on the analysis of strategic documents and trade agreements, supporting the development of political, trade, social and cultural relations. China's growing global influence and interests are at the centre of the European Union's attention, and it is therefore interested in removing barriers of international cooperation and on the principle of reciprocity create the conditions for intensified cooperation while respecting the principles of equal treatment and conditions. The cooperation is based on a positive partnership program combined with a constructive approach to differences.

Key words: *European Union, China, economic cooperation, economic growth, trade, equal treatment*

JEL Classification: F21, F43, F53

Úvod

Európska únia v rámci politiky vonkajších vzťahov rozvíja spoluprácu na zmluvnom základe s rôznymi štátmi sveta. Na globálnej úrovni reprezentuje aj jednotlivé členské štáty, keďže spoločná obchodná politika patrí do výlučnej pôsobnosti Európskej únie (článok 3 ods. 1 písm. e) ZFEÚ). [96]Medzi významných partnerov Európskej únie patrí aj Čína, ktorá je po USA druhou najväčšou svetovou veľmocou a najväčším svetovým exportérom a druhým najväčším svetovým dovozcom tovaru. Spolupráca s tretími štátmi a inými subjektami medzinárodného práva je realizovaná na zmluvnom základe. Únia môže v rozsahu svojich právomocí uzatvárať medzinárodné dohody s tretími krajinami alebo medzinárodnými organizáciami (článok 216 ods. 1 ZFEÚ). Tieto dohody sú záväzné pre Úniu a členské štáty a sú neoddeliteľnou súčasťou právneho systému Európskej únie (článok 216 ods. 2 ZFEÚ).[97] Ak medzinárodnú dohodu podpíše Európska únia spolu so svojimi členskými štátmi, zmluvnými stranami tejto dohody sú z hľadiska medzinárodného práva tak Európska únia, ako aj členské štáty.[98] Zmluvy zároveň priznávajú Európskej únii a jej inštitúciám úlohu chrániť obchodné záujmy Európskej únie navonok. Ak by sa členským štátom umožnilo uplatňovať vlastnú obchodnú politiku voči tretím štátom (a v tejto súvislosti aj sledovať vlastné záujmy) popri činnostiach Európskej únie, jednoznačne by to mohlo ohroziť túto základnú úlohu.[99] V poslednom období Európska únia prehlbuje svoje partnerstvá prostredníctvom novej siete politických a obchodných dohôd a posilňovaním väzieb s regiónmi, organizáciami a krajinami a naďalej podporuje regionálne združenia založené na spolupráci. Uzatvára rôzne druhy dohôd novej generácie, ku ktorým možno zaradiť: Dohodu o voľnom obchode medzi Európskou úniou a Vietnamom[100] alebo Dohodu o voľnom obchode medzi Európskou úniou a Singapurskou republikou.[101]

V poslednom desaťročí narastá ekonomická sila a politický vplyv Číny veľkou rýchlosťou a do bezprecedentného rozsahu, čo odráža jej ambície stať sa najväčšou svetovou mocnosťou. Čínu už viac nemožno považovať za rozvojovú krajinu. Je kľúčovým globálnym aktérom a poprednou technologickou mocnosťou. Jej rastúcu prítomnosť na svetovej scéne vrátane Európy by mala sprevádzať väčšia zodpovednosť za dodržiavanie medzinárodného poriadku založeného na pravidlách, ako aj väčšia reciprocita, nediskriminácia a otvorenosť jej systému.

Verejne oznámené reformné ambície Číny by sa mali premietnuť do politík alebo opatrení, ktoré sú primerané jej úlohe a zodpovednosti.[102]

Príspevok sa zameriava na aktuálne medzinárodné ekonomické vzťahy týkajúce sa Európskej únie a Číny, pretože pre EÚ je práve Čína stále významnejším obchodným partnerom.

[96] Úradný vestník EÚ C 202, 7.6.2016.
[97] Úradný vestník EÚ C 202, 7.6.2016.
[98] SHARPSTON, E. (2016). Návrh generálne advokátky vo veci 2/15. Dostupné na : ECLI:EU:C:2016:992 (bod 76).
[99] SHARPSTON, E. (2016). Návrh generálne advokátky vo veci 2/15. Dostupné na : ECLI:EU:C:2016:992 (bod 96).
[100] Úradný vestník EÚ L 186, 12.6.2020, s. 3 – 1400.
[101] Úradný vestník EÚ L 294, 14.11.2019, s. 3 – 755.
[102] EURÓPSKA KOMISIA, Štrasburg, 12. 3. 2019 JOIN (2019) 5 final SPOLOČNÉ OZNÁMENIE EURÓPSKEMU PARLAMENTU, EURÓPSKEJ RADE A RADE EÚ – Čína: strategická vízia.

Všeobecný právny rámec

Zmluva o fungovaní Európskej únie v článku 207[103] ustanovuje spoločnú obchodnú politiku ako politiku patriacu do výlučnej právomoci Európskej únie.[104] Spoločná obchodná politika vychádza z jednotných zásad, najmä vo vzťahu k úpravám colných sadzieb, uzavieraniu colných a obchodných dohôd týkajúcich sa obchodu s tovarom a službami, k obchodným aspektom duševného vlastníctva, priamym zahraničným investíciám, zjednocovaniu liberalizačných opatrení, vývoznej politike, ako aj k opatreniam na ochranu obchodu, napríklad v prípade dumpingu a subvencií.

Spoločná obchodná politika sa uskutočňuje v rámci zásad a cieľov vonkajšej činnosti Únie. Znamená to, že právne predpisy v oblasti obchodu neprijímajú členské štáty, ale samotná EÚ, ktorá takisto uzatvára medzinárodné obchodné dohody. Samotný vznik spoločnej obchodnej politiky sa najčastejšie spája s vytvorením colnej únie Európskeho hospodárskeho spoločenstva (ďalej len EHS) k 1.1.1969.[105]

V rámci spoločnej obchodnej politiky Európska únia zohráva významnú úlohu pri formovaní globálneho obchodného systému a postupnému zrušovaniu obmedzení medzinárodného obchodu a k priamym zahraničným investíciám. Počas posledných päťdesiatich rokov prešla táto politika dynamickými zmenami, vyvolanými potrebou prispôsobiť ju novým potrebám a výzvam medzinárodného obchodu, avšak podstata *politiky vonkajších vzťahov a vnútorného trhu* [106] zostala nezmenená.

Spoločná obchodná politika vytvára vhodný rámec (článok 207 ZFEÚ) pre uzatváranie bilaterálnych a multilaterálnych dohôd obchodnej povahy s ďalšími subjektmi medzinárodného práva, resp. so štátmi. Hospodárska otvorenosť Európskej únii priniesla značné výhody a podobne ako Čína patrí medzi najväčšie ekonomiky a obchodné subjekty na svete. Keďže vonkajšia činnosť Európskej únia sa riadi zásadami, ktoré stáli už pri jej zrode: demokracia, právny štát, ľudské práva a dodržiavanie zásad Charty OSN a medzinárodného práva (článok 21 Zmluvy o Európskej únii),[107] požaduje aj od Číny, aby všetky oblasti spolupráce boli v súlade s týmito zásadami. Európska únia a Čína by mali úzko spolupracovať v rámci Organizácie Spojených národov, hľadať multilaterálne riešenia na vznikajúce krízy a zvyšovať regionálnu spoluprácu, aj prostredníctvom zapojenia oboch strán do vznikajúcich regionálnych štruktúr. Tento spoločný záujem by sa mal premietnuť v užšej spolupráci a vo viac štruktúrovanom dialógu.

Medzi významné právne nástroje koordinácie bezpochyby patria nasledujúce akty a stratégie:

a) Nariadenie Rady (EHS) č. 2616/85 zo 16. septembra 1985 o uzavretí Dohody o obchodnej a hospodárskej spolupráci medzi Európskym hospodárskym spoločenstvom a Čínskou ľudovou republikou (Ú. v. ES L 250, 19.9.1985, s. 1),
b) Dohoda o obchodnej a hospodárskej spolupráci medzi Európskym hospodárskym spoločenstvom a Čínskou ľudovou republikou (Ú. v. ES L 250, 19.9.1985, s. 2 – 7),

103 Článok 207 ods. 1 ZFEÚ, Úradný vestník C 202, 7.6.2016.
104 Úradný vestník EÚ C 202, 7.6.2016.
105 CIHELKOVÁ, E. (2003). *Vnejší ekonomické vztahy Evropské unie*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2003. Právní stránka vnejších vztahů Evropské unie, ISBN s. 61-63.
106 SYLLOVÁ, J.; PITROVÁ, L.; PALDUSOVÁ, H. (2010). Lisabonská smlouva. Komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, ISBN s. 724.
107 Úradný vestník EÚ C 202, 7.6.2016, s. 28 – 29.

c) Strategický program spolupráce medzi EÚ a Čínou do roku 2020
d) Spoločné oznámenie Európskemu parlamentu a Rade – Prvky pre novú stratégiu EÚ týkajúcu sa Číny [JOIN(2016) 30 final z 22. júna 2016],
e) Stratégia EÚ týkajúca sa Číny – závery Rady (Brusel, 18. júla 2016),
f) Spoločné oznámenie o prepojení Európy a Ázie, Spoločné oznámenie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru, Výboru regiónov a Európskej investičnej banke (19. 9. 2018),
g) Prepojenie Európy a Ázie: Stratégia EÚ (Brusel, 26. 9. 2019).

Hlavné kategórie spolupráce Strategického programu EÚ a Čína

Diplomatické vzťahy medzi EÚ (vtedajšie EHS) a Čínou boli nadviazané v roku 1975. V súčasnosti sa vzťahy rozvíjajú na báze obchodnej dohody spolupráce z roku 1985 a EÚ - Čína strategickej agendy 2020. Od roku 2003 sa vzťahy EÚ s Čínou obojstranne označujú ako strategické partnerstvo. Čína je tak jedným z desiatich strategických partnerov EÚ. V rámci týchto inštrumentov rozvíja EÚ s Čínou pomerne aktívnu sieť kontaktov. Každý rok sa koná summit lídrov EÚ a Číny, ktorý je postavený na troch základných pilieroch vzťahov – strategickom, ekonomickom a obchodnom, a people-to-people. EÚ s Čínou okrem toho rozvíja vyše 60 sektorových dialógov na rozličné otázky vzájomných vzťahov. V rámci týchto dialógov sa diskutuje aj o ľudských právach.

V roku 2018 Rada EÚ prijala závery s názvom „Prepájanie Európy a Ázie – základné piliere stratégie EÚ“.[108] Rada zdôrazňuje, že EÚ bude v otázke prepojenosti presadzovať prístup, ktorý je udržateľný, komplexný a založený na pravidlách, a že bude podporovať investície a obchod. Tento európsky prístup je založený na prísnych normách sociálnej a environmentálnej ochrany, inšpiruje sa vnútorným trhom EÚ a krajinám umožňuje dosahovať vyššiu úroveň kvality života a zároveň zaručiť dodržiavanie práv jednotlivcov.

Rada vyzýva na posilnenie spolupráce na regionálnej úrovni medzi EÚ a Áziou, pričom konštatuje, že EÚ by mala zvážiť vypracovanie regionálnych prístupov pre udržateľnú prepojenosť, v rámci ktorých by identifikovala príležitosti pre spoluprácu. V tabuľke 1 uvádzame konkrétne kategórie spolupráce uvedených subjektov.

[108] RADA EÚ (2018). Prepájanie Európy a Ázie – základné piliere stratégie EÚ [cit.3.1.2021] Dostupné na: https://www.consilium.europa.eu/sk/press/press-releases/2018/10/15/connecting-europe-and-asia-council-adopts-conclusions/ 15. 10. 2018.

Tabuľka 1: Kategórie spolupráce EÚ a Číny

Kategórie spolupráce	Predmet spolupráce
EÚ ako partner pre čínske reformy	EÚ by mala naďalej aktívne podporovať a podnecovať hospodárske, environmentálne a sociálne reformy v Číne, ktoré majú smerovať k otvorenejšiemu, udržateľnejšiemu a inkluzívnejšiemu modelu rastu.
Podpora obchodu a investícií	Komplexná dohoda o investíciách je bezprostrednou prioritou EÚ v záujme prehĺbenia vzťahov s Čínou a opätovného nastolenia rovnováhy v obchode. Veľký význam majú aj zemepisné označenia, a to z hospodárskeho aj kultúrneho hľadiska, keďže tvoria hodnoty pre miestne komunity.
Výskum, inovácie a digitálna ekonomika	Spolupráca v oblasti digitálnej ekonomiky by mala profitovať z rastu otvorením trhov, spoločnými normami a spoločným výskumom na základe reciprocity v oblastiach, ako sú mobilné komunikácie 5G a internet vecí.
Prepojiteľnosť a medziľudské kontakty	Čína bude musieť splniť svoj deklarovaný cieľ urobiť z iniciatívy „Jedno pásmo, jedna cesta“ otvorenú platformu, ktorá sa riadi trhovými pravidlami a medzinárodnými normami, aby tak prinášala výhody pre všetkých a podporovala zodpovedné hospodárske správanie v tretích krajinách.
Posilnenie spolupráce s Čínou v oblasti zahraničnej politiky	EÚ by sa mala snažiť o širší spoločný program zahraničnej politiky s Čínou založený na podnecovaní konštruktívnej a aktívnej účasti Číny na zaistení bezpečnosti ako celosvetového verejného statku. Čína by sa mala podporovať v dôslednej účasti na medzinárodných procesoch riešenia konfliktov v rámci plnenia svojich povinností ako stáleho člena Bezpečnostnej rady OSN.

Zdroj: Spoločné oznámenie Európskemu parlamentu a Rade. Prvky pre novú stratégiu EÚ týkajúcu sa Číny. Dostupné na: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri= CELEX:52016JC0030 [online 2016] [cit.23.1.2021]

Spoločné oznámenie z roku 2016 jasne a zreteľne uvádza kategórie spolupráce, ktoré tvoria stratégiu budúceho rozvoja vzťahov. Predmetom spolupráce už nie sú iba obchodné vzťahy, ale vzťahy majúce ľudsko-právnu dimenziu a vzťahy v oblasti zahraničnej politiky a bezpečnosti. Inými slovami možno povedať, že dialóg medzi Európskou úniou a Čínou je postavený na troch základných pilieroch – na politickom dialógu, ekonomickom a sektorovom dialógu a na dialógu s občianskou spoločnosťou.

Obchodné vzťahy medzi Európskou úniou a Čínou

Členské štáty Európskej únie sú najväčšími svetovými vývozcami spracovaných výrobkov a služieb a Európska únia je sama je najväčším vývozným trhom.[109] Obchodná výmena tovarov

109 EURÓPSKA KOMISIA. (2019). Postavenie EÚ vo svetovom obchode, Európska komisia, [cit. 12. 4. 2019]. Dostupné na : http://ec.europa.eu/trade/policy/eu-position-in-world-trade/.

z členských štátov Európskej únie do štátov celého sveta napreduje a zahranično-obchodná bilancia predstavovala v roku 2019 hodnotu 4 067 mld. EUR.[110] Hlavným dodávateľom tovaru do členských štátov Európskej únie bola v roku 2019 Čína, za ňou nasledovali USA a Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Severného Írska.[111] Nadobudnutím platnosti Lisabonskej zmluvy v roku 2009 sa ďalej rozšírili výlučné právomoci EÚ v otázkach medzinárodného obchodu, medzi ktoré teraz patria aj bezpochyby aj priame zahraničné investície. Podmienky pre rozvoj investičných sú ustanovené v článkoch 63 a 206 ZFEÚ.

Priame zahraničné investície podporujú produktivitu a pomáhajú obchodným spoločnostiam dosahovať vyššiu konkurencieschopnosť, prinášajú kapitál, technológie, stimulujú inovácie a otvárajú pre vývoz z EÚ nové trhové príležitosti. Európska únia často označovaná ako globálny hráč, vstupuje do zmluvných vzťahov s rôznymi štátmi sveta a uzatvára dohody, ktoré obsahujú záväzné pravidlá a povinnosti v oblasti zahraničných investícií, najmä so zreteľom na zavádzanie inštitútu rovnosti príležitostí a zákazu diskriminácie z dôvodu štátnej príslušnosti. Európska únia sa snaží vytvárať otvorené investičné prostredie a prispievať ku globalizácii takým spôsobom, aby prinášala prospech pre všetkých občanov, a nielen pre podnikateľské subjekty.

Európska únia (a jej členské štáty) je celosvetovo najväčším investorom a významným príjemcom priamych zahraničných investícií z iných krajín.

Európska únia a Čína navzájom strategickými trhmi, pričom objem obchodu dosahuje v priemere viac ako 1 miliardu EUR denne. Rastúci čínsky domáci trh a hospodárska váha vytvárajú veľké príležitosti. Čína sa takisto v čoraz väčšej miere stáva strategickým konkurentom EÚ a zároveň neposkytuje recipročný prístup na trh a rovnaké podmienky. Rastúca hospodárska váha Číny zvyšuje riziko negatívnych presahov deformácií v hospodárskom systéme Číny do iných hospodárskych systémov a možného náhleho hospodárskeho poklesu. Prístup EÚ k Číne by preto mal zohľadňovať vyvíjajúci sa charakter čínskeho hospodárstva.

V súčasnosti je Európska únia a jej členské štáty najväčším obchodným partnerom Číny. Pre Európsku úniu a jej členské štáty je Čína druhým najvýznamnejším obchodným partnerom po Spojených štátoch amerických. Európska únia a jej členské štáty sú zároveň významným zdrojom investícií pre Čínu. Najmä v posledných rokoch dôležitosť EÚ pre čínsky ekonomický rozvoj rastie s tým, ako sa Čína snaží o získavanie inovačných technológií, z ktorých najväčšia časť pochádza práve z členských štátov EÚ.

V roku 2019 bola Čína tretím najväčším partnerom pre vývoz tovaru do členských štátov EÚ (9 %) a najväčším partnerom pre dovoz tovaru do členských štátov EÚ (19 %).

110 EUROSTAT (2019).Tlačová správa Eurostatu 49/201. Dostupné na : https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/9677750/6-18032019-AP-EN.pdf/6fce968a-cc9f-494d-a19c-e04576e42fa9.
111 DAMEN, M. (2020). Európska únia a jej obchodní partneri. Dostupné na: https://www.europarl. europa.eu/factsheets/sk/sheet/160/europska-unia-a-jej-obchodni-partneri[online 2020]. [cit.23.1.2021].

Obrázok č. 1: Čína medzi EU-27 hlavnými obchodnými partnermi pre obchod s tovarom, 2019

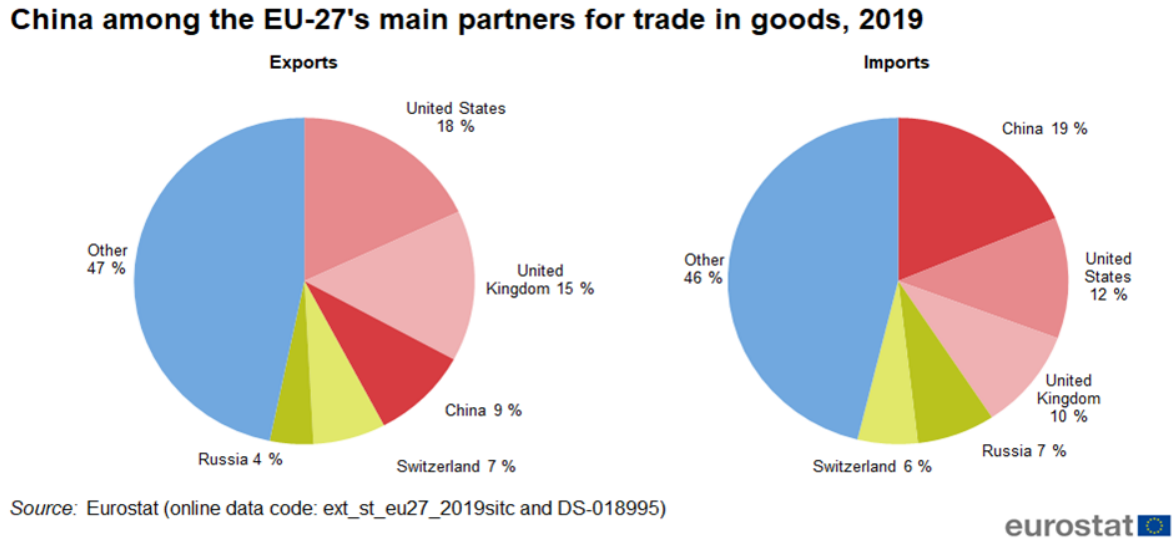

Zdroj: Eurostat, 2019

Niet pochýb o tom, že od roku 2004 sú členské štáty Európskej únie najdôležitejšími obchodnými partnermi Číny, a v rámci zahraničného obchodu už predstihla Japonsko. V roku 2020 to bolo po prvýkrát, kedy bol zaznamenaný významný nárast rozvoja obchodných a investičných vzťahov medzi Japonskom a Európskou úniou. Čína v porovnaní s USA dosiahla značný pokrok a stala sa najväčším obchodným partnerom Európskej únie.

Zatiaľ čo pandémia ochorenia Covid-19 narušila obchodné vzťahy s USA, hospodárska aktivita Číny prudko vzrástla. Podľa údajov Európskeho štatistického úradu Eurostat, za prvých deväť mesiacov roka 2020 dosiahla obchodná výmena medzi Európskou úniou a Čínou celkovo 425,5 miliardy eur, zatiaľ čo hodnota obchodu medzi EÚ a USA dosiahla 412,5 miliardy eur.[112]

Na ilustráciu za rovnaké obdobie v roku 2019 dosiahol obchod medzi Európskou úniou s Čínou 413,4 miliardy eur a s USA 461 miliárd eur. Európska únia zaznamenala v období január-september 2020 nárast dovozu z Číny o 4,5 %, zatiaľ čo vývoz zostal nezmenený. Zároveň dovoz tovarov z USA v sledovanom období klesol o 11,4 %, a rapídne sa znížil aj vývoz z Európskej únie do USA o 10 percent. Z hľadiska tovarovej štruktúry ide najmä o výrobky textilného priemyslu, poľnohospodárskych produktov, nerastných surovín a pod.

Na obrázku 2 môžeme vidieť, ako sa za posledných 10 rokov (podľa údajov Eurostatu) od roku 2009 do roku 2019 zmenil obchod Európskej únie s tovarom s hlavnými obchodnými partnermi.

[112] EURACTIV (2020). Dostupné na : https://euractiv.sk/section/zahranicie-a-bezpecnost/news/cina-predbehla-spojene-staty-a-stala-sa-najvacsim-obchodnym-partnerom-unie/ Euractiv, [online3. 12. 2020].[cit.2.1.2021].

Obrázok č. 2: Extratrade EU-27 v tovaroch podľa hlavných obchodných partnerov, EU-27, 2009 a 2019

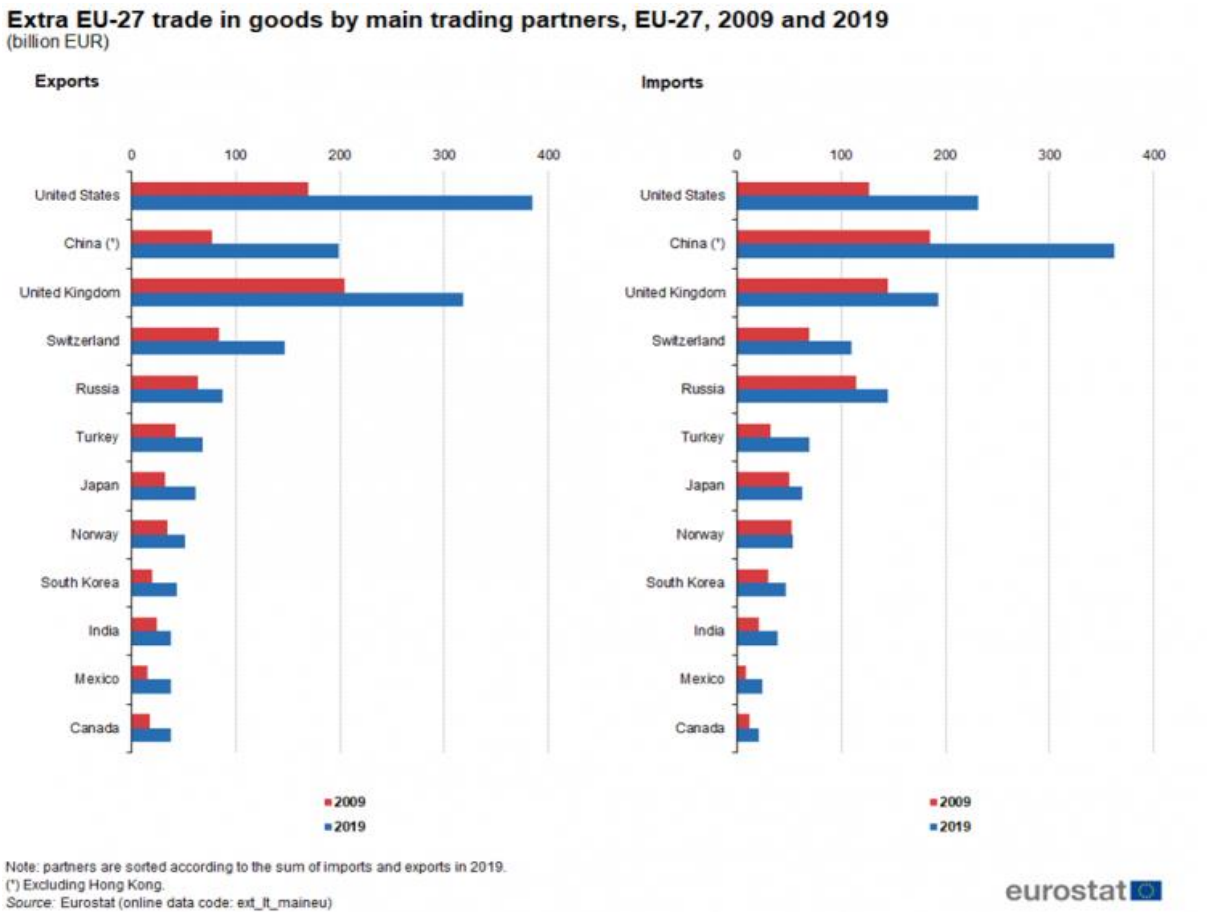

Zdroj: Eurostat, 2019

Dohoda o zemepisných označeniach výrobkov[113]

Európska únia a vláda Čínskej ľudovej republiky podpísali bilaterálnu dohodu, ktorá sa týka ochrany 100 európskych zemepisných označení výrobkov v Číne a 100 čínskych zemepisných označení požívaných v členských štátoch Európskej únie pred napodobňovaním a neoprávneným používaním. V rámci procedurálneho postupu uzatvorenia bilaterálnej dohody bola dohoda podpísaná na základe rozhodnutia Rady podľa článku 218 ods. 5 ZFEÚ. V rámci ďalšieho procedurálneho postupu sa vyžaduje aj súhlas Európskeho parlamentu (článok 218 ods. 6 ZFEÚ, čl. 207 ods. 3 a 4 ZFEÚ).[114]

Zemepisné označenie chápeme ako je rozlišovací znak uvedený na výrobkoch, ktoré majú špecifický zemepisný pôvod a vlastnosti alebo dobré meno viažuce sa na tento pôvod a sú užitočným marketingovým nástrojom, ktorý pomáha výrobcom zabezpečiť vyššie a stabilnejšie príjmy z vývozu.[115] Zemepisné označenia podľa dohody je možné aplikovať na akýkoľvek výrobok ktorý zodpovedá technickým špecifikáciám zemepisného označenia a

[113] Úradný vestník EÚ L 407, 3.12.2020, s. 3 – 43.
[114] Úradný vestník EÚ C 202, 7.6.2016.
[115] LENZU, M. (2020). EÚ – Čína. Rada schválila podpísanie dohody. [online 20202][cit.3.1.201]Dostupné na : https://www.consilium.europa.eu/sk/press/press-releases/2020/07/20/eu-china-council-authorises-signature-of-the-agreement-on-geographical-indications/.

požiadavkám, ktoré sú uvedené v Prílohe Dohody. Predmetná Dohoda o spolupráci v oblasti zemepisných označení a ich ochrane prispieva k udržateľnosti medzinárodného obchodu a obsahuje ustanovenia o ochrane zemepisných označení viacerých výrobkov ako napríklad Cava, Champagne, Feta, Irish Whiskey, Münchener Bier, Ouzo, Polska Wódka, Porto, Prosciutto di Parma či Queso Manchego. Medzi čínskymi výrobkami so zemepisnými označeniami, ktoré sa nachádzajú na zozname, sú Pisian Dou Ban (fazuľový krém Pisian), Anži Baj Čcha (bledý čaj Anži Baj Čcha), Panžin Da Mi (ryža Panžin) alebo Ančchu Da Žang (zázvor Ančchu) a pod.[116] V záujme rozvoja harmonických medzinárodných obchodných vzťahov dohoda sa bude vykonávať vo väzbe na v čl. 22 odst. 1 Dohody o obchodných aspektoch práv k duševnému vlastníctvu.

Komplexná dohoda o investíciách (CAI)

Európska únia a Čína uskutočnili 30. decembra 2020 prostredníctvom videokonferencie stretnutie vedúcich predstaviteľov. Stretnutie poskytlo príležitosť nadviazať na 22. samit EÚ – Čína (22. júna). Je súčasťou pokračujúcej spolupráce Európskej únie s Čínou. Stretnutie sa zameralo najmä na pokrok rokovaní o investíciách. Po intenzívnych rokovaniach, ktoré na strane EÚ viedla Európska komisia, EÚ a Čína ukončili rokovania o komplexnej dohode o investíciách (CAI). Splnil sa tým záväzok zo samitu EÚ – Čína v apríli 2019, kde sa obe strany dohodli, že ukončia rokovania do konca roka 2020. Dohoda o ochrane investícií má veľký hospodársky význam a zaväzuje zmluvné strany k investičnému vzťahu založenému na hodnotách a zásadách udržateľného rozvoja. Po nadobudnutí platnosti dohody bude vytvorený medzinárodnoprávny priestor pre rozvoj investičných vzťahov medzi EÚ a Čínou. Čína sa zaviazala poskytnúť investorom z členských štátov EÚ prístup na trh v bezprecedentnom rozsahu, čo európskym podnikom zaručí istotu a predvídateľnosť pre ich pôsobenie. Táto dohoda výrazne zlepší podmienky pre investorov z členských štátov EÚ tým, že stanovuje jasné pravidlá pre čínske štátom vlastnené podniky, kladie dôraz na uplatňovanie férových pravidiel hospodárskej súťaže a pod.

Investičná dohoda obsahuje okrem iného aj dôležité záväzky v oblasti životného prostredia a klímy vrátane účinného vykonávania Parížskej dohody, ako aj v oblasti pracovných noriem so zreteľom na medzinárodné dohovory.

Európska únia sa snaží presadzovať aj svoje environmentálne ciele. Environmentálna politika Európskej únie je teda založená na niekoľkých zásadách, medzi ktoré patria zásada prevencie, prevencie, znižovania znečisťovania z jeho zdroja a tiež zodpovednosť znečisťovateľa.[117]

Cieľom investičnej dohody je zabezpečiť, aby mohli európske spoločnosti v Číne podnikať na tamojšom trhu za rovnakých podmienok ako domáce. Inými slovami povedané, dohoda explicitne ustanovuje, že je zakázaná akákoľvek forma diskriminácie z dôvodu štátnej príslušnosti. Európska únia trvá na tom, že chce pre svoje firmy v Číne zabezpečiť rovnaké

[116] LENZU, M. (2020). EÚ – Čína. Rada schválila podpísanie dohody. [online 20202][cit.3.1.201]Dostupné na : https://www.consilium.europa.eu/sk/press/press-releases/2020/07/20/eu-china-council-authorises-signature-of-the-agreement-on-geographical-indications/.

[117] STOICAN, A. (2020). Article 6 - The natural environment. The development of an institutional protection framework - a permanent concern of the European Union. In JURIDICAL TRIBUNE. Volume 10, Number 1, March 2020

podmienky na podnikanie tak, ako to čínskym firmám garantuje na svojom území. Vedúci predstavitelia EÚ zdôraznili potrebu zlepšiť prístup na trh pre obchodníkov z členských štátov Európskej únie v odvetviach ako agropotravinárstvo a digitálny sektor a riešiť nadmernú kapacitu v tradičných odvetviach, ako sú odvetvia ocele a hliníka, ako aj v moderných technológiách.[118]

Na druhej strane sa Európska únia v zásade zaviazala poskytnúť Číne prístup k sektoru obnoviteľnej energie. EÚ má v úmysle presadiť väčšiu reciprocitu pri zadávaní verejných zákaziek a prostredníctvom zákona vytvorením multilaterálnych pravidiel. Európske firmy môžu vďaka dohode získať povolenie pôsobiť v Číne v sektoroch ako sú elektromobily, súkromné nemocnice, reality, reklama, námorná doprava, telekomunikačné cloudové služby a pod. Niektoré požiadavky, že firmy musia fungovať v rámci spoločného podniku s čínskym partnerom by mali byť zrušené. Vyjednávanie o dohode začalo v roku 2014, potom ale niekoľko rokov viazlo, nakoľko Čína neplnila sľuby ohľadom obmedzovania únijných investícií na svojom trhu. EÚ sa v rámci dohody snaží, aby Čína posilnila rešpektovanie duševného vlastníctva, ukončila povinný prenos technológií od zahraničných firiem na ich čínskych partnerov, znížila dotácie pre podniky a zlepšila plnenie záväzkov v oblasti klímy.[119]

Pokiaľ ide o EÚ, v súlade s jej právnymi pravidlami a postupmi sa podnikajú kroky, aby sa táto dohoda podpísala, ratifikovala a uzavrela. Cieľom oboch strán bude ukončiť rokovania o ochrane investícií do dvoch rokov od podpísania CAI. Zaručiť úspešné vykonávanie tejto dohody po jej uzavretí si bude vyžadovať intenzívnu a stálu politickú angažovanosť s Čínou. Dohoda tiež ustanovuje silný mechanizmus presadzovania a monitorovania jej jednotlivých ustanovení. Plnenie záväzkov predmetnej dohody bude zo strany Európskej únie monitorovať Európska komisia v Bruseli.

Európska únia má však nejednotný postoj voči čoraz asertívnejšej politike Číny, pričom niektoré členské štáty požadujú tvrdší postoj pre jej prístup k ochrane ľudských práv a životnému prostrediu, zatiaľ čo iné uprednostňujú rozvoj obchodných a investičných vzťahov. Investičná dohoda je v zásade vynegociovaná, ale podlieha ďalšiemu schvaľovaciemu pokračovaniu v inštitúciách Európskej únie a v členských štátoch EÚ v súlade s ich právnymi predpismi. Z pohľadu európskeho investičného práva je to ďalšia významná dohoda o ochrane a podpore investícií (Vietnam 2019, Singapur 2018, Kanada 2016).

Dohoda Regional Comprehensive Economic Partnership (RCEP)

Pri príležitosti summitu Združenia krajín juhovýchodnej Ázie (ASEAN The Association of Southeast Asian Nations) v Hanoji v novembri 2020 bola uzatvorená doteraz najväčšia dohoda o voľnom obchode zvaná RCEP (Regional Comprehensive Economic Partnership). Dohoda zahŕňa celkom 15 krajín, medzi ktoré patrí Čína, Japonsko, Južná Kórea, Austrália, Nový

[118] EUROPEAN COMMISSION. (2021). EU – China Comprehensive Agreement on Investment (CAI): list of sections.[online 22.1.2021][cit.23.1.2021] Dostupné na: https://trade.ec.europa.eu/ doclib/press/index.cfm?id=2237

[119] I-DNES (2020). EU a Čína uzavřely investiční dohodu, vyjednávaly téměř sedm let [online 30.12.2020] [ci.5.1.2021]. Dostupné na:https://www.idnes.cz/ekonomika/zahranicni/eu-cina-dohoda.A201230_ 152037_ eko-zahranicni_rie).

Zéland a ďalších 10 členských štátov ASEAN. Nová obchodná dohoda zahŕňa celkom 2,2 miliardy obyvateľov a členské krajiny pokrývajú spolu 28 % globálneho zahraničného obchodu. Dohoda RCEP stanovuje podmienky obchodovania s tovarom a službami, zaoberá sa cezhraničnými investíciami a vytvára nové pravidlá pre v súčasnosti kľúčové oblasti ako e-commerce alebo duševné vlastníctvo. Dohoda má posilniť ekonomické oživenie aj následný inkluzívny rozvoj, tvorbu nových pracovných miest a posilnenie dodávateľských reťazcov. Na rozdiel od CPTPP (Comprehensive and Progressive Agreement for Trans-Pacific Partnership) a EÚ nestanovuje dohoda RCEP štandardy v oblasti práce a životného prostredia.

Pre európske obchodné spoločnosti je RCEP príležitosťou aj hrozbou. Predmetná dohoda môže zvýšiť dopyt po subdodávkach používaných na reexport formou finálneho výrobku do krajín, ktoré patria medzi zmluvné strany dohody. Súčasne ale hrozí, že signatári RCEP začnú viac obchodovať medzi sebou a znížia dovoz. Európske podniky zase majú ďalší dôvod pre presun výroby do Ázie, pretože tam vzniká obrovský bezcolný trh. Dohoda je prevratná najmä pre Čínu, ktorá sa tak stáva jedným z najväčších hráčov v oblasti globalizácie a multilaterálnej spolupráce a získava ešte silnejší vplyv na tvorbu pravidiel regulujúcich zahraničný obchod.[120]

Záver

Vzťahy medzi Európskou úniou a Áziou majú celosvetový význam a v nadchádzajúcich rokoch sa pravdepodobne zintenzívnia. Čína je jedným z najvýznamnejších partnerov Európskej únie. Celkovo je Európska únia a jej členské štáty najväčším obchodným partnerom Číny, kým Čína je druhým najväčším obchodným partnerom. EÚ je pre Čínu zároveň významným zdrojom investícií. Denná hodnota obchodu medzi Čínou a Európou činí v priemere jednu miliardu EUR. Bilaterálne vzťahy sú pevné a rastú, musia sa však ďalej budovať. Najvyšší predstavitelia Číny a európskych inštitúcií sa každoročne stretávajú, aby prediskutovali najzávažnejšie záležitosti v politickej oblasti. Čo sa týka ekonomiky, spolupráca je vo všetkých oblastiach a na všetkých úrovniach. Spolupráca týchto dvoch krajín nepochybne prináša obojstranné výhody a profitujú z nej obe strany. Bližšie a pevnejšie strategické partnerstvo je v záujme Európskej únie aj Číny. Znamená však viac zodpovednosti a potrebu otvorenosti, čo si bude vyžadovať zosúladené kroky oboch strán. Spolupráca tiež prispieva k svetovej stabilite, takže je veľmi dôležité ju ďalej budovať. Pre pozitívnu a efektívnu reakciu však Európska únia musí zlepšiť koordináciu politiky na všetkých úrovniach a zabezpečiť jednotný európsky postoj v kľúčových otázkach.

Na základe analytického skúmania sme dospeli k záveru, že Európska únia na zmluvnom základe formuje spoluprácu s Čínou v rôznych oblastiach. Dokončenie rokovaní o dohode o zemepisných označeniach bolo kľúčové na zabezpečenie vzájomného uznávania zemepisných označení na trhu druhej strany. Podnikanie pre európske firmy v Číne môže byť výrazne jednoduchšie vďaka dohode o investíciách, ktorú v decembri 2020 uzavreli vyjednávači

[120] O PENIAZOCH. (2020)Na svete je najväčšia dohoda o voľnom obchode: Čo to znamená pre Európu. [online 16.11.2020].[cit.6.1.2021].Dostupné na : https://openiazoch.zoznam.sk/cl/207886/Na-svete-je-najvacsia-dohoda-o-volnom-obchode-Co-to-znamena-pre-Europu O peniazoch, 16. 11. 2020.

Európskej únie a Číny. Dohoda o ochrane investícií bude významným impulzom pre obe zmluvné strany a posilní rozvoj investičnej spolupráce.

Európska únia a Čína ako hlavné ekonomické mocnosti by mali ďalej rozvíjať svoje partnerstvo a spolupracovať na riešení globálnych ekonomických problémov so zreteľom na:

a) prehlbovanie spolupráce a transfer poznatkov o tvorbe a implementácii monetárnej, fiškálnej, finančnej, kurzovej a štrukturálnej politiky;
b) spoluprácu v záujme pravidelného uvoľňovania globálnej nerovnováhy;
c) posilňovanie a zlepšovanie makroekonomického dialógu.

V posledných rokoch sa globálne prehĺbili partnerstvá prostredníctvom novej siete politických a obchodných dohôd a posilňovaním väzieb s regiónmi, organizáciami a krajinami. Európska únia je odhodlaná viac spolupracovať a posilniť prepojenia medzi Európou a Áziou tak, aby to bolo prospešné pre obe strany.

Literatúra

CIHELKOVÁ, E. (2003). *Vnejší ekonomické vztahy Evropské unie*. 1.vyd. Praha : C.H.Beck, 2003. Právní stránka vnejších vztahů Evropské unie, ISBN s. 61-63.

DAMEN, M. (2020). Európska únia a jej obchodní partneri. Dostupné na: https://www.europarl. europa.eu/ factsheets/sk/sheet/160/europska-unia-a-jej-obchodni-partneri[online 2020]. [cit.23.1.2021].

EURACTIV (2020). Čína predbehla Spojené štáty a stala sa najväčším obchodným partnerom Únie Dostupné na: https://euractiv.sk/section/zahranicie-a-bezpecnost/news/cina-predbehla-spojene-staty-a-stala-sa-najvacsim-obchodnym-partnerom-unie/ Euractiv, [online3. 12. 2020]. [cit.2.1.2021].

EUROPEAN COMMISSION (2021). EU – China Comprehensive Agreement on Investment (CAI): list of sections. [online 22.1.2021][cit.23.1.2021] Dostupné na: https://trade.ec.europa.eu/ doclib/press/index.cfm? id=2237

EURÓPSKA KOMISIA. Štrasburg, 12. 3. 2019 JOIN (2019) 5 final SPOLOČNÉ OZNÁMENIE EURÓPSKEMU PARLAMENTU, EURÓPSKEJ RADE A RADE EÚ – Čína: strategická vízia

EURÓPSKA KOMISIA. (2016). Spoločné oznámenie Európskemu parlamentu a Rade. Prvky pre novú stratégiu EÚ týkajúcu sa Číny. Dostupné na: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri= CELEX:52016JC0030 [online 2016] [cit.23.1.2021].

EURÓPSKA ÚNIA. (2016). SPOLOČNÉ OZNÁMENIE EURÓPSKEMU PARLAMENTU A RADE Prvky pre novú stratégiu EÚ týkajúcu sa Číny JOIN/2016/030 final. Dostupné na: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX:52016JC0030 [online 2016]. [cit.23.1.2021]. Úradný vestník EÚ L 407, 3.12.2020, s. 3 – 43

EURÓPSKA ÚNIA. (2016). Zmluva o fungovaní Európskej únie. Úradný vestník EÚ C 202, 7.6.2016.

EURÓPSKA ÚNIA. (2020). Dohoda o voľnom obchode medzi Európskou úniou a Vietnamskou socialistickou republikou Úradný vestník EÚ L 186, 12.6.2020, s. 3 – 1400.

EURÓPSKA ÚNIA. (2019). Dohoda o voľnom obchode medzi Európskou úniou a Singapurskou republikou. Ú. v. EÚ L 294, 14.11.2019, s. 3 – 755.

EURÓPSKA ÚNIA. (2020). Agreement between the European Union and the Government of the People's Republic of China on cooperation on, and protection of, geographical indications. Ú.v. EÚ L 407, 3.12.2020, s. 3 – 43.

EUROSTAT. (2019). Tlačová správa Eurostatu 49/201. Dostupné na : https://ec.europa.eu/ eurostat/ documents/2995521/9677750/6-18032019-AP-EN.pdf/6fce968a-cc9f-494d-a19c-e04576e42fa9.

IDNES. (2020). EU a Čína uzavřely investiční dohodu, vyjednávaly téměř sedm let [online 30.12.2020] [ci.5.1.2021]. Dostupné na: https://www.idnes.cz/ekonomika/zahranicni/eu-cina-dohoda.A201230_ 152037_ eko-zahranicni_rie).

LENZU, M. (2020). EÚ – Čína . Rada schválila podpísanie dohody. [online 20202][cit.3.1.201]Dostupné na: https://www.consilium.europa.eu/sk/press/press-releases/2020/07/20/eu-china-council-authorises-signature-of-the-agreement-on-geographical-indications/.

O PENIAZOCH. (2020). Na svete je najväčšia dohoda o voľnom obchode: Čo to znamená pre Európu.[online 16.11.2020].[cit.6.1.2021].Dostupné na : https://openiazoch.zoznam.sk/cl/ 207886/Na-svete-je-najvacsia-dohoda-o-volnom-obchode-Co-to-znamena-pre-Europu O peniazoch, 16. 11. 2020.

RADA EÚ. (2020). Komplexná dohoda o investíciách. [online 30.12.2020] [cit.4.1.2021]. Dostupné na https://www.consilium. europa.eu/media/47785/ slovakian.pdf) V Bruseli 30. decembra 2020

RADA EÚ. (2018). Prepájanie Európy a Ázie – základné piliere stratégie EÚ [cit.3.1.2021] Dostupné na: https://www.consilium.europa.eu/sk/press/press-releases/2018/10/15/ connecting- europe-and-asia-council-adopts-conclusions/ 15. 10. 2018.

SHARPSTON, E. (2016). Návrh generálne advokátky vo veci 2/15. Dostupné na : ECLI:EU:C:2016:992 (bod 76)

STOICAN, A. (2020). Article 6 - The natural environment. The development of an institutional protection framework - a permanent concern of the European Union. In JURIDICAL TRIBUNE. Volume 10, Number 1, March 2020.

SYLLOVÁ, J., PÍTROVÁ, L., PALDUSOVÁ, H. (2010).*Lisabonská smlouva.* Komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, ISBN 9788074003394.s. 724

Kontaktná adresa autora

Mgr. Lucia Paškrtová, PhD.
Fakulta managementu
Univerzita Komenského
Odbojárov 10
820 05 Bratislava
lucia.paskrtova@fm.uniba.sk

RECENZIA

Horbulák Zsolt: Dél-Szlovákia gazdasága a normalizációs időszakban (1969–1989) [Hospodárstvo južného Slovenska v období normalizácie (1969-1989)].

Univerzita Jánosa Selyeho Komárno, 2020, 203 p. ISBN 978-80-8122-359-4

Ako je uvedené v jednej hlavnej publikácií, ktorá opisuje základy ekonomickej teórie napísanej profesorom Jánom Lisým a jeho spolupracovníkmi *Ekonómia* (Wolters Kluwer, Praha 2016, s. 34), hospodárske dejiny patria medzi základné disciplíny takých spoločenských vied, ktoré skúmajú ekonomickú realitu, a v jeho zozname tento vedný odbor nasleduje hneď po ekonomickej teórii.

Hospodárske dejiny sú interdisciplinárnym vedným odborom, ktoré využívajú vedecké metódy ekonómie a histórie, preto sa navzájom dopĺňajú a tak dopomáhajú získať presnejšie vedecké výstupy. Treba povedať, že tento vedný odbor na Slovensku nie je kultivovaný v takej miere, akú by zaslúžil, nemá také postavenie, aké má v iných krajinách vrátane okolitých štátov. Zriedka sa stane, že by odborník naraz ovládal obe vedecké výskumné metódy týchto vedných odborov.

Obdobie socializmu je už dlhodobo predmetom skúmania. Mnohí výskumníci, medzi nimi treba spomenúť aspoň Michala Štefanského, Pavla Jablonického, Jána Pešeka alebo Jozefa Žatkuliaka, už pravidelne publikujú vedecké state k tejto tematike. Takých, ktorí sa zaoberajú ekonomickou stránkou socializmu, je už menej, a mohli by sme spomenúť meno Miroslava Londáka a Zsolta Horbuláka.

Zsolt Horbulák sa už niekoľko rokov zaoberá hospodárskymi dejinami. Je autorom viacerých vedeckých článkov a knižných publikácií (Horbulák, Zsolt: Finančné dejiny Európy. História peňažníctva, bankovníctva a zdanenia. Wolters Kluwer, Bratislava, 2015; Regionálne hospodárske dejiny Slovenska, recenziu viď Zilizi, Kristóf, In Manažment podnikania a veci verejných, roč. 14, č. 1, 2019, p. 40-41). V jeho najnovšej monografii sa zaoberá teritoriálne a časovo užšou tematikou - južným Slovenskom - v čase normalizácie. V tejto publikácií autor podáva ucelený pohľad o ekonomickej situácii danej geografickej oblasti, pričom analyzuje aj demografické, dopravno-komunikačné i urbanistické faktory ovplyvňujúce spoločensko-hospodársky vývoj daného regiónu. Je zaujímavé, že sa venuje aj takým čiastkovým témam ako znečistenie prírody. Tento jav, sledovanie negatívnych dopadov priemyselného rozvoja a pokus o ich zmiernenie, už bol prítomný aj v normalizačnom období.

Zsolt Horbulák si zvolil dve metódy vedeckej analýzy. Jednak sa opiera o archívne listinné pramene – základná výskumná metóda historikov, a jednak o štatistické údaje – základná výskumná metóda ekonómov. Spracovanie archívnych materiálov na jednej strane uľahčí fakt, že pramene z tohto obdobia sú už kategorizované a pomerne ľahko dostupné, na druhej strane však ich počet je veľmi veľký. Autor sa preto rozhodol analyzovať materiály dvoch

ministerstiev, Ministerstva pôdohospodárstva a výživy SSR a Ministerstva priemyslu SSR. Tieto pramene spracoval takým spôsobom, že predstavil najvýznamnejšie investičné projekty, ich priebeh, výšku finančných prostriedkov a počet novovznikajúcich pracovných miest.

Geografické hľadisko vymedzil tak, že analyzoval dáta trinástich južných prihraničných okresov ako sú Bratislava-vidiek, Dunajská Streda, Galanta, Komárno, Nové Zámky, Nitra, Levice, Veľký Krtíš, Lučenec, Rimavská Sobota, Rožňava, Košice-vidiek a Trebišov, ďalej dve veľkomestá – Bratislavu a Košice. Ďalej prihliadal aj na fakt, že významná časť obyvateľstva na danom teritóriu sa hlási k maďarskej národnosti, preto im venoval jednu kapitolu. Aj v tomto prípade postupoval výberovým spôsobom, z dostupných štatistických údajov analyzoval priemyselnú produkciu, poľnohospodársku produkciu, počet postavených bytových jednotiek a priemernú mzdu. Postup analýzy bol spravidla taký, že priemer trinástich okresov porovnal s celoštátnym priemerom.

Zsolt Horbulák svoje výskumné zámery zosumarizuje tak, že „socialistická industrializácia na Slovensku pomáhala dobiehať úroveň českých území. Okrem iného sa v tomto období na Slovensku postavilo viac ako 300 závodov. Po roku 1969 bol už vyšší dôraz kladený na zvyšovanie či obnovu výrobných kapacít. Aj na južnom Slovensku boli podniky ako napríklad Duslo Šaľa, Juhoslovenské celulózky a papierne v Štúrove alebo Lodenice v Komárne, ktoré mali celoštátny význam. Je možné vyhlásiť, že každé okresné mesto malo viacero závodov, medzi ktoré patrili aj strojárske“ (Horbulák 2020, s. 201). Autor správne poukazuje na fakt, že v tomto období už neexistovalo teritoriálne obmedzenie investičných rozhodnutí, ktoré v medzivojnovom období, ale i na za začiatku 50. rokov ešte bolo zbadateľné. Práve naopak, centrálna vláda mala záujem o povznesenie periférnych oblastí nezávisle na geografickom položení. Tomuto procesu dopomáhal fakt, že Slovensko po roku 1968 získalo samostatnosť, a to sa prejavilo v ekonomickej, konkrétnejšie v investičnej sfére. Rýchly ekonomický rast hlavného mesta Bratislavy a Košíc pomáhal rozvoju južného Slovenska.

Významným prínosom publikácie je veľký počet farebných grafov a máp, ktoré výrazne napomáhajú pochopeniu tematiky. Takisto veľký počet tabuliek robí dielo prehľadnejším. Ako aj sám autor priznáva, nakoľko táto tematika je celkovo nová, a južné Slovensko z toho aspektu ešte nebolo skúmané, poskytuje veľký priestor na ďalší výskum. Existuje ešte veľký počet zdrojov, ktoré čakajú na spracovanie, či už ide o listinné materiály alebo štatistické údaje. Prínosom tejto publikácie je teda v prvom rade jeho prvenstvo. Môžeme teda predpokladať, že po tejto knihe ešte nasledujú aj ďalšie.

Kontaktná adresa autora

Ing. Kristóf Zilizi
Bratislava
zilizikristof@gmail.com